www.demokracija.si

Št. 45, leto XII.
8. november 2007, 2,50 EUR

ZGODOVINA
HITLERJEVA DOLGA SENCA

OSEBNOSTI
FRAN LEVSTIK OČE MARTINA KRPANA

DEMOKRACIJA

RAZKRIVAMO Z DOKUMENTI:

Danilo Türk avgusta 1991 še vedno v službi SFRJ

SKEPTIK *in* OSAMOSVOJITELJ

ISSN 1408-0494

INTERVJU

Dr. Peter Jambrek

Vrnitev v prejšnje čase ni več mogoča

KOLUMNA

Dr. Ljubo Sirc
Pravna samovolja

NAGRADNA IGRA

Z Demokracijo do novega telefona

Slika je simbolična.

Tednik Demokracija svojim novim naročnikom[1] **vsak mesec podarja 23 aparatov GSM** Motorola F3.

Vsi dosedanji naročniki[2] tednika Demokracija pa sodelujete v žrebanju za 20 dodatnih aparatov GSM. Nagradna igra traja do 30. novembra 2007.

Rezultati žrebanj bodo objavljeni na spletni strani www.demokracija.si (na spletni strani so objavljena tudi pravila nagradne igre).
1. Priložena naročilnica z datumom po 1. 9. 2006.
2. Naročniki do 1. 9. 2006.

Motorola F3:

teža: 70 g
velikost: 114x47x9 mm
čas pripravljenosti: do 300 ur
čas pogovora: do 500 minut
glasovna pomoč v menijih
privlačen tanek design
visoko-kontrasten zaslon z odlično vidljivostjo na dnevni svetlobi in soncu
velike črke in številke za lažjo berljivost
SMS
budilka

tednik DEMOKRACIJA

☐ Naročam tednik Demokracija

število izvodov: _____

Naročnino želim plačevati:
☐ mesečno* ☐ 4 x letno (9 % popusta) ☐ 2 x letno (10 % popusta) ☐ 1 x letno (20 % popusta)

* Če želite uveljaviti 8 % mesečnega popusta pri naročnini, vas prosimo, da označite status, ki ga imate:
☐ upokojenec ☐ invalid ☐ brezposeln ☐ študent ali dijak

Ime in priimek (ime podjetja): _____

Datum rojstva (samo fizične osebe): _____

Ulica: _____

Kraj, poštna št.: _____

Kontaktna oseba (samo pravne osebe): _____

Datum naročila: _____

Podpis in žig naročnika (samo pravne osebe): _____

Davčni zavezanec: ☐ NE ☐ DA ID za DDV _____

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:

Demokracija, p.p. 4315, 1000 Ljubljana

ali na faks 01 230 06 61.

Podpisani/a se zavezujem, da bom naročnik/ca in redni plačnik/ca vsaj eno leto od datuma naročila.

Cena posameznega izvoda tednika Demokracija znaša 2,50 € (599,10 SIT). Obvestilo potrošnikom: Cene so preračunane po tečaju zamenjave: 1 EUR = 239,640 SIT. Nova obzorja d. o. o., Komenskega 11, Ljubljana

Nostalgik in osamosvojitelj

Metod Berlec

»Da bi čim prej prišli do premoženja, so javno prek radia pozivali državljane: 'Ovajajte, ovajajte...« To so delali najprominentnejši: tako je na primer Vida Tomšič javno na Prešernovem trgu vabila ljudi k ovajanju!«

(Angela Vode; Skriti spomini, stran 113)

»Spor namreč nikoli ni zadeval zgolj škofijskih meja, ampak je šlo za politično in nacionalno problematiko, ki je enega svojih vrhuncev dosegla v letih 1945–1947, ko so s privolitvijo tedanjega ministra za notranje zadeve Ivana Mačka-Matije in članice jugoslovanske zvezne nadzorne komisije Vide Tomšič celotno sporno območje, s Štrigovo in Razkrižjem vred, kljub večinskemu slovenskemu prebivalstvu priključili Hrvaški, najzavednejše Slovence iz teh krajev pa razglasili za šoviniste in protikomunistično reakcijo. Sledili so burni protesti krajanov, zasedba šole, izgon hrvaških učiteljev, upiranje hrvaški duhovščini in naposled tudi oborožena vstaja, ki so jo jugoslovanske oblasti označile za križarsko reakcijo in jo krvavo zatrle. Padlo je 27 krajanov; nekaterim je uspelo pobegniti v tujino, medtem ko so druge zastraševali in mučili, zasliševali in preganjali in tako poskušali uveljaviti sklepe vladnih in zveznih komisij. To jim je v Štrigovi in okoliških vaseh resda uspelo, popustiti pa so morali v Razkrižju in okolici, kjer se je, vsem pritiskom navkljub, 99% prebivalstva odločilo za priključitev Sloveniji.«

(Dr. Aleš Gabrič, Vlado Žabot; Slovenska kronika XX. stoletja 1941–1945, stran 523)

»Prvič glede Vide Tomšič. Z njo sem sodeloval določeno obdobje, in to z velikim veseljem. S ponosom se spominjam tistega časa ...«

(Danilo Türk, Večer, V soboto, 3. november 2007)

V zadnjih dneh je predsedniški kandidat Danilo Türk pogosto razlagal, kako dobro je v letih 1974–1985 sodeloval z Vido Tomšič. Z njo naj bi bil sodeloval pri vprašanjih, ki so pomembna za slovensko družbo, zlasti glede enakopravnosti žensk in pri vprašanjih slovenskih zamejcev. Seveda pa ni rekel nič o tem, da komunistična revolucionarka Vida Tomšič kot članica vrha slovenske komunistične partije nosi soodgovornost za zunajsodne povojne poboje ali da je odigrala precej klavrno vlogo pri razmejitvi med Slovenijo in Hrvaško takoj po drugi svetovni vojni, ko je skupaj z Mačkom privolila, da sta vasi Razkrižje in Štrigova pripadli Hrvaški, kar je izzvalo upor Slovencev v teh krajih. Razkrižanom je uspelo doseči vrnitev k Sloveniji, medtem ko so bili prebivalci Štrigove prepuščeni hrvaškim komunističnem represivnim organom, da so brez usmiljenja obračunali z njimi. Slovensko območje Štrigove je tako ostalo del Hrvaške.

Nekateri bi ob tem dejali, da jabolko ne pade daleč od drevesa. Danilo Türk v tej številki zanika naše pisanje o njegovi zadržanosti do slovenskega plebiscita (glej rubriko Odzivi in mnenja). V čudno luč pa ga postavljajo dokumenti, ki jih objavljamo, saj dokazujejo, da je še avgusta 1991 deloval kot predstavnik Jugoslavije v Ženevi v podkomisiji za preprečevanje diskriminacije in zaščito manjšin pri Komisiji za človekove pravice v Združenih narodih. Pri tem je treba spomniti, da je Slovenija svojo samostojnost in neodvisnost razglasila 25. junija 1991 in praktično hkrati s tem odpoklicala predstavnike Slovenije iz zveznih organov, vključno Slovence, ki so delovali v takratni jugoslovanski diplomaciji oziroma predstavljali Jugoslavijo v različnih mednarodnih organizacijah in forumih.

Na predsedniških volitvah se torej soočata kandidata, ki sta v času osamosvajanja igrala zelo različni vlogi. Če je na eni strani Lojze Peterle vodil Demosovo vlado, ki je izpeljala osamosvojitev Slovenije, je bil na drugi strani Türk med tistimi, ki so se od Jugoslavije le s težka poslovili in so delovali kot njeni predstavniki še po razglasitvi slovenske državnosti. V nedeljo bomo tako izbirali med Peterletom, ki predstavlja vrednote slovenske osamosvojitve, in Türkom, ki predstavlja povezavo s preteklimi časi. D

Če je na eni strani Lojze Peterle vodil Demosovo vlado, ki je izpeljala osamosvojitev Slovenije, je bil na drugi strani Türk med tistimi, ki so se od Jugoslavije le s težka poslovili ...

KAZALO

UVODNE STRANI

9 Za stabilnost pokojnin
10 **Pogledi:** Se je začelo?
11 **Kolumna:** Pravna samovolja

POLITIKA

12 Po poti državotvornosti in odločnosti
14 Diplomat s črnimi pikami
17 Pogovor z mag. Brankom Grimsom

SLOVENIJA

20 Ivan Cankar in nasilje
22 Z vlado do višjih pokojnin
26 Razburjeni lovski duhovi
28 Jankovićeva Pirova zmaga
30 Železniki po Železnikih

TUJINA

32 Slovenska manjšina še ni priznana
34 Operacija, ne vojna
36 **Globus:** Beg možganov
37 **Tuji tisk:** Slutnja ločitve

INTERVJU

38 Dr. Peter Jambrek

DOMOZNANSTVO

42 Hitlerjeva dolga senca
46 Oče Martina Krpana
50 **Naši kraji:** Strunjan
54 Ježkova nagrada za Narobov

OGLEDALO

56 **Film:** Bivši
58 **Avtomobilizem:** Jeep commander
60 **Znanost:** Ženska beseda v vesolju
62 **Šport:** Naslov, ki topi led
64 **Črna kronika:** Morilec s šahovnice
66 **Rumeno:** Večer duhovne glasbe
68 **TV Kuloar:** Zdaj gre zares!
74 Poslanec Horvat proti Cviklu

38 Intervju: dr. Peter Jambrek

Tej vladi ni lahko. Njeno delo je garaško, javno izpostavljeno in terja veliko predanosti poslu ter poslanstvu urejanja javnih zadev. Obdajajo jo mediji, ki so večinoma v izhodišču neprijazni do nje; njenih uspehov ne marajo, njene napake jih veselijo.

12 Po poti državotvornosti in odločnosti

Evropski poslanec Lojze Peterle velja za enega najvidnejših politikov iz časa osamosvajanja Slovenije. S tem moralnim kreditom tudi vstopa v drugi krog predsedniških volitev 11. novembra, v katerem se bo pomeril z Danilom Türkom.

14 Diplomat s črnimi pikami

Predsedniškega kandidata Danila Türka velika večina medijev predstavlja kot absolutnega favorita za zmago v drugem krogu predsedniških volitev. Mnogi se sprašujejo, od kod izhaja njegova politična karizma.

22 Z vlado do višjih pokojnin

Zdajšnja vlada je uskladila rast pokojnin s plačami, česar prejšnja ni zmogla. Kmalu sledi nova uskladitev in 20-odstotni poračun za nazaj. Na ulicah se problemi ne rešujejo, zatrjujejo delodajalci, upokojenci in študentje pa nimajo razloga za protest.

DEMOKRACIJA, p.p. 4315,
Komenskega 11, 1000 Ljubljana, SI
Tel.: 01/ 2300 660 (uredništvo), urednik@demokracija.si;
01/ 230 06 66 (tajništvo), tajnistvo@demokracija.si
Faks: 01/ 230 06 61

Glavni in odgovorni urednik: Metod Berlec

Tehnični urednik: Bojan Jovan
Novinarji: Peter Avsenik, Gašper Blažič, Lucija Horvat, Petra Janša, Barbara Prevorčič, Vida Kocjan, Monika Maljevič, Ana Müllner, Bogdan Sajovic, Denis Vengust
Kolumnisti: Esad Babačić, dr. Metod Benedik, dr. Andrej Capuder, mag. Klemen Jaklič, dr. Janez Jerovšek, dr. Janko Kos, dr. Matej Makarovič, dr. Hubert Požarnik, dr. Andrej Rahten, dr. Ljubo Sirc, dr. Peter Starič
Stalni zunanji sodelavci: Vera Ban, Peter Colnar, Pavel Ferluga, Igor Gošte, Miran Mihelič, Marija Vodišek

Lektoriranje: Joža Gruden
Prelom: Tone Tehovnik
Realizacija: Nova orbita d.o.o.
Fotografija: Gregor Pohleven (urednik), agencije, arhiv Demokracije
Tisk: Ma-tisk d.o.o., Maribor
Datum natisa: dan pred izidom
Izhaja: vsak četrtek;
Cena: 2,50 EUR
Izdaja: Nova obzorja d.o.o.
Direktor: Metod Berlec
Naklada: 11.000 izvodov
TRR: 24200-9004125033, Raiffeisen Krekova banka d. d., Maribor

Poštnina plačana pri pošti 1102 Nenaročenih člankov in fotografij ne plačujemo in ne vračamo.

»Demokracija« je zaščitena blagovna znamka, last podjetja Nova obzorja založništvo d.o.o. Vse pravice so pridržane. Ponatis celote ali posameznih delov je dovoljen le s pisno privolitvijo založnika Demokracije. Imetniki materialnih avtorskih pravic na avtorskih delih, objavljenih v Demokraciji, so podjetje Nova obzorja založništvo d.o.o. ali avtorji, ki imajo s podjetjem Nova obzorja založništvo d.o.o. sklenjene ustrezne avtorske pogodbe. Prepovedani so vsakršna reprodukcija, distribucija, predelava in dajanje avtorskih del ali njihovih delov na voljo javnosti v tržne namene brez sklenitve ustrezne pogodbe s podjetjem Nova obzorja založništvo d.o.o.

Na podlagi zakona o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS, št. 89/98) sodi tednik Demokracija med proizvode, za katere se obračunava davek na dodano vrednost po stopnji 8,5 %.

Naročniški oddelek: narocnine@demokracija.si; Naročniki prejmejo položnico s prvo revijo v mesecu. Odjave sprejemamo pisno do 15. v mesecu z veljavnostjo prvega v naslednjem mesecu. Letna naročnina za države članice Evropske zveze znaša 225,31 evrov, za druge pa 257,57 USD.

Izid nekaterih rubrik je podprlo Ministrstvo Republike Slovenije za kulturo.

Fotografija na naslovnici: Bor Slana, fotomontaža

barcaffé

Za lepši dan

Biti najboljši ne pomeni biti največji.

Barcaffé Espresso odslej tudi v novem priročnejšem 100-gramskem pakiranju.

www.drogakolinska.si

Kosti

Aleksander Škorc

Ste vedeli, da naš tov. nekdanji menda odpira inštitut za naravoslovne znanosti? Ustanova bi bila polna uvoženih rekvizitov in sploh na nivoju. Glavna dejavnost pa bi bila s področja "razpadanje kosti v prostoru in času". V ta namen je nekdanji že pred časom naravnost iz ZDA naročil prav posebno imenitnega okostnjaka. Storil pa je napako, ker ga je poskušal pridobiti s posredništvom Vatikana. Tam za čuda niso imeli posluha za želje našega nekdanjega in posel je obtičal nekje pod zemljo. Vse skupaj je sicer skrajno čudno in skrivnostno, a obenem tudi dokazuje, da naš nekdanji ni nič vedel o prikritih grobiščih, saj bi se sicer zanesljivo obrnil na gospoda Dežmana, kjer bi brez težav, hitro, poceni in po še tako zahtevni meri dobil cel kup kosti. Torej se zlonamerni del prebivalstva prosi, naj neha širiti laži o nekdanjem.

Še posebno zlonamerna je laž o tem, naj sploh ne bi šlo za odpiranje inštituta, pač pa za dopolnitev zasebne zbirke, v kateri bi želeno okostje zavzemalo prav posebno mesto. Niti ni res, da so kosti zahtevali nekateri radikalni borci z namenom, da bi jih (kosti) obsodili na smrt, jih ovili z bodečo žico, jim zvrtali še luknjo v lobanjo in jih nazadnje vrgli v kakšno skrito brezno. Nato bi popili napitek pozabe in nihče ne bi o vsem skupaj nikoli nič vedel, kar naj bi hkrati tudi pomenilo, da se vse skupaj sploh ni zgodilo.

Je pa res, da ni res, da je resnic več, kot je nekoč pogruntal nekdanji. Resnic sploh ni, so samo večje in manjše laži. Vsaj dokler je resnica v domeni človeka, drugače sploh ne more biti. K sreči pa je res to, da resnica vendarle nekje obstaja, da ni hudobije, ki bi ostala prikrita, in ni človeka, ki mu ne bi bilo za njegova dejanja pravično sojeno. Lažnivci vseh vrst bi se o tem lahko dali natančneje podučiti in potem bi zanesljivo manj lagali, kajti ni človek tisti, ki sodi, prav nič ne ostane nekaznovano in obupno redka so dejanja, ki v sebi ne nosijo prav nobenega vzroka za kazen. Vsakdo bi se tudi moral zavedati, da človek resnico, ki to sploh ni, vedno prilagodi samemu sebi, ali kot je zadnjič izjavil osemletni deček: Jano sem udaril zato, ker me je ona nazaj.

Pokušajte torej nepristransko presoditi svoja najplemenitejša dejanja in ne bodite presenečeni, če boste ugotovili, da sploh niso tako plemenita. Če tega ne boste ugotovili, pač niste presojali dovolj iskreno. Obstajajo samo večji in manjši lažnivci. Tako pač je, pa naj vam je to všeč ali ne. Bog pomagaj.

H-umor

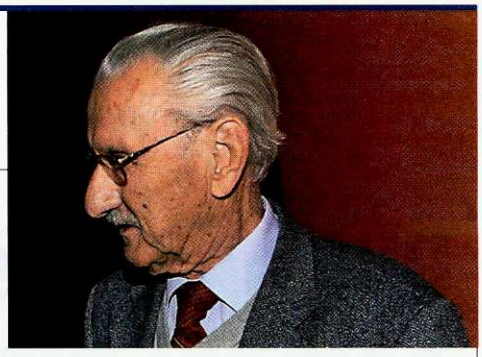

»V Sloveniji med vojno ni potekala nikakršna državljanska vojna.«

(Še vedno ne upokojeni profesor na pravni fakulteti Ljubo Bavcon bi najraje prezrl nasilje komunistične revolucije.)

»Zdaj gre bolj za vsebinski del in nič več za prireditve.«

(Tiskovni predstavnik Peterletovega volilnega štaba Janez Cigler Kralj je napovedal, da bo Lojze Peterle pred drugim krogom volitev manj obiskoval »pasje procesije«.)

»Naj vam torej danes voščim novih Trubarjev.«

(Ministrica za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo Mojca Kucler Dolinar je na proslavi ob dnevu reformacije zaželela čim več nadarjenih piscev. Še dobro, da sedaj plačujemo v evrih, saj je bil Primož Trubar nekdaj upodobljen na bankovcu za deset tolarjev.)

»V prvem krogu sploh nisem šel na volitve, zdaj pa bom šel in raje volil Peterleta, saj Danila Türka ne poznam.«

(Koprski župan Boris Popovič je po tistem, ko je Marko Pogorevc izgubil položaj vodje Peterletove kampanje, hitro obrnil ploščo.)

»Bilo je kot v Ameriki. Inšpektor mi je pokazal značko, šla sva na kraj zločina, zaslišal me je in napisal zapisnik, ki sem ga moral podpisati.«

(Direktor CD Mitja Rotovnik je zaradi pokajene Jelinčičeve cigare na dan volitev v prostorih Cankarjevega doma doživel podobno sceno, kot jih vidimo v ameriških kriminalkah.)

»Najboljša anketa bodo volitve. Tudi ankete pred prvim krogom so kazale precej drugačne rezultate.«

(Predsedniški kandidat Lojze Peterle se ne ozira kaj dosti na rezultate anket, ki mu napovedujejo zanesljiv poraz v drugem krogu.)

»Brala sem in brala in spet brala, zgodilo pa se je to, kar so mi napovedali zagovorniki – da me bo zares pretreslo šele ob oprostitvi.«

(Podjetnica Milica Makoter se je šele ob novici, da je oproščena, zares pošteno stresla.)

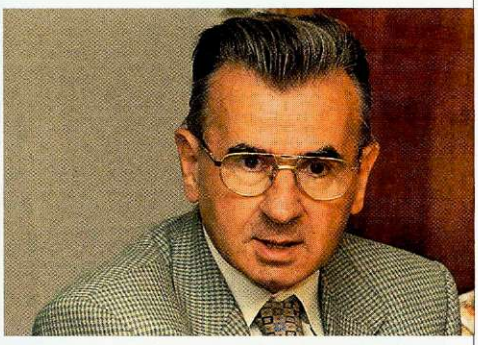

»Vlada je, iz ihte ali z obupa, vrgla slovenski javnosti novo kost, ki bo razdvajala in delila in ne bo pomagala k reševanju problemov, ki jih na tej točki imamo.«

(Poslanec SD Miran Potrč ni z zadovoljstvom sprejel novice, da je vlada sprejela ustavni zakon o izbrisanih. Sam bi očitno nagrajeval tudi t. i. izbrisane, ki so delovali proti osamosvojitvi Slovenije.)

»Kampanja mi je bila v veselje.«

(Osmoljenec prvega kroga predsedniških volitev Mitja Gaspari se tolaži, da se je med kampanjo vsaj dobro zabaval.)

»Na koledarju imam za današnji dan z velikimi črkami napisano SPAKIRAJ.«

(Predsednik ustavnega sodišča Janez Čebulj ni navdušen nad tem, da državni zbor ni izvolil ustavnih sodnikov. Tako mu je propadel dan D.)

»Sproščenih oblastnikov nisem preveč vesel, saj se lahko mimogrede prelevijo v razpuščene oblastnike.«

(Sociolog Veljko Rus ima raje zatežene oblastnike.)

Korupcija s kopalkami in brisačo

V petek, 26. oktobra, je med zaposlenimi v časopisni hiši Delo krožilo elektronsko sporočilo, v katerem je bilo zapisano: »Spoštovane sodelavke in sodelavci, ekipa Pivovarne Laško nas vabi, da si v soboto, 3. 11. 2007, ogledamo njihovo pivovarno. Vabilo je zanesljivo vredno odziva – ekskurzija namreč zna biti zelo zanimiva, pa tudi zabavna. Iz Ljubljane krenemo ob 9. uri zjutraj, približno ob enajstih pa smo v Laškem, od koder se pred poznim popoldnevom najbrž ne bomo vrnili. Vsi, ki vas ta avantura zanima, to do ponedeljka, 29. oktobra, javite Danici Smrdu Martinčič, ki na danicas@delo.si zbira prijave. Če nas bo dovolj, bomo poskrbeli za organiziran prevoz. Vabljeni.« Le nekoliko pozneje pa so prejemniki dobili še eno sporočilo. V njem je pisalo: »Spoštovani, veseli nas, da ste se odzvali na vabilo za obisk Pivovarne Laško. Program je bil sedaj dodatno dopolnjen, saj bo izlet vključeval tudi brezplačen obisk zdravilišča ter prost vstop v bazen in savno, zato ne pozabite tudi na kopalke in brisačo. Odhod avtobusa bo v soboto ob 9. uri izpred vratarnice na Parmovi. Na voljo je še pet prostih mest, zato pohitite s prijavami. Zadnje prijave zbira Rok Tamše na el. naslovu rok.tamse@delo.si ali tel. 47 37 127.« Vabilo je imelo naslov Ogled pivovarne Laško, pomembno pa je zato, ker je največji lastnik Dela novinarje povabil na ogled, kopanje, savnanje in podobno na svoj račun. Ker gre za medijsko hišo, je pivovarna s tem želela doseči le eno: vplivati na poročanje novinarjev, kar je v nasprotju z načeli novinarskega dela. Iz drugega sporočila je razvidno, da so novinarji ponudbo množično sprejeli, kar je škandalozno. V. K.

Delovi novinarji na zastonj izlet v Pivovarno Laško

Modrost tedna

»Izvoliti moramo samostojnega in državotvornega predsednika! Medtem ko je večina nas gradila slovensko državo, so si namreč nekateri divje kopičili premoženje na račun delavcev – sedaj pa želijo s pomočjo nagrabljenega kapitala obvladovati še politiko in zaščititi svoje privilegije.«

(Predsedniški kandidat Lojze Peterle)

»Ko so oklevetali in očrnili predsednika vlade (Janeza Janšo, op. ur.), ko so Sloveniji in Hrvaški povzročili veliko škode in ko so ugotovili, da niso sposobni argumentirati in dokazati trditev Antona Ropa, hočejo to zgodbo (o dogovorih o incidentih v Piranskem zalivu, op. ur.) zdaj na vsak način potisniti na obrobje.«

(Poslanec SDS Jože Tanko)

Slovenija v regionalnem vrhu

Inflacija, višja od pričakovane, ni pod drobnogledom le doma, pač pa tudi v tujini. Tako je največja bonitetna hiša na svetu Dun & Bradstreet v novembrskem poročilu ohranila rating Slovenije pri DB2b, rating pa ima še naprej oznako za rast. Slovenija tako ostaja v regionalnem vrhu. Dun & Bradstreet se v tokratnem poročilu za Slovenijo osredinja na visoko inflacijo in ugotavlja, da gre za začasni spremljevalni učinek razmeroma visoke gospodarske rasti. Ob tem napoveduje, da bo inflacija v Sloveniji letos 2,9-odstotna, prihodnje leto pa se bo umirila. Po mnenju analitikov so vzroki za povečano inflacijo svetovna gibanja cen energije in hrane ter pritiski proizvajalcev na povečanje cen. Pri tem je pomembno, da analitiki te bonitetne hiše povečane inflacije ne vidijo kot grožnje nacionalnemu gospodarstvu, temveč bolj kot začasni spremljevalni učinek razmeroma visoke gospodarske rasti. K takšnim ugotovitvam, kot pojasnjujejo, so jih poleg ocen gibanja kazalnikov privedle tudi izkušnje Irske in Španije v času visoke gospodarske rasti. V. K.

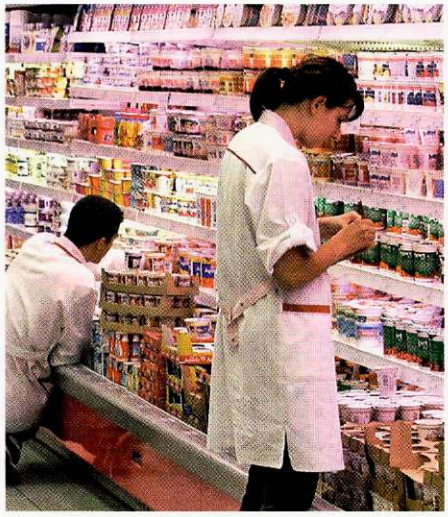

Tuje bonitetne hiše ratinga Slovenije kljub povišani inflaciji ne spreminjajo.

Prepolovljen čas in stroški

Poenostavljene davčne napovedi

Državljani RS smo v letu 2007 več kot prepolovili čas za izpolnjevanje dohodninske napovedi v primerjavi z letom 2001, medtem ko ocene za leto 2008 kažejo, da bomo porabili le še slabo petino prejšnjega časa. Pri tem so se stroški razpolovili, napoved za leto 2008 pa obeta kar 70 odstotkov manjše stroške kot leta 2001. Takšni so izidi raziskave o vplivu reforme dohodnine na stroške izpolnjevanja davčne obveznosti zavezancev, ki jo je pripravila ljubljanska fakulteta za upravo v sodelovanju z ministrstvom za javno upravo. V Sloveniji so bili stroški, povezani z izpolnjevanjem dohodninskih obrazcev, prvič izmerjeni v letu 2001 za leto 2000. V letih 2004–2006 je bilo v okviru davčne reforme sprejetih več sprememb pri dohodnini, ki so posredno vplivale na zmanjšanje stroškov. Bistvena poenostavitev je bila uvedena v letu 2006 z uvedbo predizpolnjene dohodninske napovedi. Primerjava deležev stroškov izpolnjevanja davčne obveznosti v pobranih davčnih prihodkih je pokazala, da s spremembo zakonodaje ta delež pade pod 1 odstotek, s tem pa je Slovenija v primerjavi z drugimi državami poleg Švedske dosegla najnižji delež, kar je za državljane nedvomno zelo vzpodbuden kazalnik. V. K.

Različni odzivi na ustavni zakon

Vlada je prejšnji teden predstavila predlog ustavnega zakona o t. i. izbrisanih, s katerim si bodo lahko te osebe status uredile za nazaj. Zakonski predlog, ki odškodnin ne predvideva, je naletel na različne odzive.

Zakon naj bi tako dokončno uredil status državljanov drugih držav naslednic nekdanje skupne države, ki so imeli 23. decembra 1990 prijavljeno stalno prebivališče v Sloveniji in od tedaj v Sloveniji tudi živijo. Minister za notranje zadeve Dragutin Mate je ob tem poudaril, da želi vlada končno urediti status teh ljudi, da pa bodo vloge obravnavali posamično. Spremembe zadevajo 13. člen ustavnega zakona, zato bo za njihovo sprejetje potrebna dvetretjinska večina poslancev.

Vlada je pripravila predlog ustavnega zakona o t. i. izbrisanih.

Pogoj za pridobitev pravice stalnega prebivanja bo, da je bila prošnja v preteklosti že zavrnjena. Na podlagi predloga bodo prosilci pravice lahko pridobili za nazaj, vendar le od dneva, ko so prošnjo vložili prvič. Predlog zakona ureja tudi dovoljenje za stalno prebivališče mladoletnikov, ki ga bo posameznik lahko pridobil le, če je bil rojen v Sloveniji in je vsaj eden od staršev takšno pravico že pridobil. Za pravnomočno obsojene za določene vrste najhujših kaznivih dejanj in za nekdanje pripadnike JLA, ki na poziv slovenske države niso prestopili v teritorialno obrambo, pa je v zakonu predvidena tudi zavrnitev prošenj.

Večina koalicijskih strank je predlog ustavnega zakona podprla. Kot je poudaril poslanec SDS Branko Grims, predlog v celoti vključuje načela stranke glede rešitve omenjenega problema. SDS je po njegovih besedah vedno zagovarjala stališče, da je treba storjene krivice popraviti, a ne za vsako ceno oziroma tistim ljudem, ki so s slovensko državo kalkulirali. Tudi po mnenju poslanca NSi Alojza Soka gre za ustrezen predlog, ki omogoča rešitev problema državljanstva za izbrisane. V SLS po besedah vodje poslanske skupine Jakoba Presečnika takšno rešitev že vseskozi zagovarjajo.

Na drugi strani poslanec Zares Pavel Gantar in poslanec SD Miran Potrč menita, da zakon z njimi ni bil usklajen, zato ga v strankah ne nameravajo podpreti. Po besedah Jožefa Školča iz LDS ustavni zakon sploh ni primerna oblika za reševanje problema. V nacionalni stranki pa napovedujejo, da bodo na predlagani ustavni zakon vložili dopolnilo 13. člena, ki bo glede odškodnin t. i. izbrisanim še nekoliko restriktivnejši.

Glede na razmerje političnih sil v državnem zboru je težko pričakovati, da bi bil zakon v predvideni obliki sprejet, zato je pričakovati številne predloge njegovih izboljšav. P. A.

ZZR se prenavlja

Po daljšem premoru se je v javnosti znova oglasil Zbor za republiko (ZZR). Na tiskovni konferenci v torek, 6. novembra, so dr. Peter Jambrek, dr. Tone Jerovšek, dr. Janko Kos in Tomaž Zalaznik predstavili spremembe, ki jih je v zadnjem času doživel ZZR. Kot je pojasnil dr. Jambrek, bo zbor ohranil svoj neformalni značaj in se ne bo registriral kot pravna oseba, ustanovil pa bo Inštitut Zbora za republiko, ki se bo ukvarjal s financiranjem dejavnosti ZZR. Dr. Jambrek je ob tem dejal, da ZZR ne bodo financirale država in politične stranke, ampak se bo financiral samo s prostovoljnimi prispevki in dotacijami. Napovedal je tudi oblikovanje novih organov ZZR. Dosedanje predsedstvo ZZR bo zamenjal svet ZZR, ki ga sestavlja sedem članov (dr. Peter Jambrek kot predsednik, dr. Tone Jerovšek, Tomaž Zalaznik, dr. Janko Kos, Niko Grafenauer, Saša Markovič in dr. Matej Makarovič), po potrebi pa se lahko poveča na enajst članov. Po Jambrekovih besedah je do sprememb prišlo zaradi zadrege, ker se ustanovni člani ZZR dosedaj niso dogovorili, kdo naj bi zbor zastopal navzven. Napovedal je tudi soočenje predsedniških kandidatov Lojzeta Peterleta in Danila Türka, ki ga je ZZR organiziral za sredo, 7. novembra, v Cankarjevem domu. G. B.

Vodstvo Zbora za republiko

Protest SŠK

Škof Anton Stres

Komisija Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci (SŠK) se je 2. novembra uradno odzvala na nedavno razkrite študijske metode profesorja na FDV in podpredsednika SD dr. Igorja Lukšiča. Kot je sporočil predsednik komisije dr. Anton Stres, je bila reakcija potrebna zato, ker se akademske oblasti niso odzvale oz. so nekateri takšne metode celo zagovarjali. Lukšičev pristop naj bi predstavljal kršitev predpisov s področja varstva osebnih podatkov, izključuje poprejšnje soglasje opazovanih oseb, je objektivno žaljiv, ker vsebina projekta vsebuje nedopustno sumničenje in neutemeljeno stigmatizacijo delovanja Cerkve, poleg tega pa pozornost vzbuja tudi stališče SD, katere podpredsednik je dr. Lukšič, do položaja Cerkve v družbi. Poleg tega je komisija izrazila začudenje, da eden od profesorjev, ki je tudi visok funkcionar politične stranke, izvaja dejavnost, ki je etično sporna in celo protipravna, poleg tega pa v nasprotju z avtonomijo univerze. Komisija Pravičnost in mir meni, da raziskava rabi za politične namene, vzbujanje nezaupanja ter stigmatiziranje duhovnikov in vernikov zato pričakuje, da se bodo do nje ustrezno opredelili državni in akademski organi. G. B.

Za trdnost pokojninskega sistema

Vida Kocjan, foto: arhiv Demokracije

Za sistem V nedeljo bomo poleg oddanega glasu za novega predsednika države glasovali tudi za stabilen pokojninsko-invalidski sistem in s tem povezano lastninjenje Zavarovalnice Triglav. Referendumsko vprašanje se glasi: Ali ste za to, da se uveljavi novela zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic, ki ga je DZ sprejel na seji 11. septembra 2007?

Zagotovljen nadzor Na podlagi spremembe zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic je vlada določila, državni zbor pa sprejel, da bo Kapitalska družba (Kad), ki je v državni lasti, postala lastnica 35-odstotnega deleža Zavarovalnice Triglav. S tem bo premoženje zavarovalnice dokončno olastninjeno, končana pa bo tudi zgodba, ki se vleče že vse od osamosvojitve dalje. Spomnimo, kaj vse se je v preteklih letih dogajalo okrog zavarovalnice, ko so nekateri poskušali na vsak način dobiti deleže v njej, nobena vlada doslej pa te težave ni rešila, ampak je puščala status quo. Po noveli, ki jo je pripravila zdajšnja vlada, rešitev pa številni poznavalci ocenjujejo kot dobro, bo nekaj več kot 35 odstotkov premoženja prešlo v last Kada, ki mora ta sredstva nameniti pokojninski blagajni oziroma Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ). Ob tem je zelo pomembno, da je poslovanje Kada pod nenehnim nadzorom. Nadzirajo ga vlada, parlamentarna komisija za nadzor proračuna in drugih javnih financ (v njej ima večino opozicija), hkrati pa še računsko sodišče.

Zavarovalnica Triglav

Kdor je za stabilnost pokojninskega sistema, bo v nedeljo na referendumski glasovnici obkrožil ZA. Premoženje Zavarovalnice Triglav se bo preneslo na državni sklad, ki skrbi za varnost upokojencev.

Vsi na boljšem Novelo zakona podpirajo v vladnih strankah (SDS, NSi, SLS in DeSUS). Prepričani so, da spremembe ponujajo dobre rešitve, »saj pokrivajo pokojninsko blagajno in izvajajo manjši pritisk na prispevno stopnjo«. Slednje pomeni, da bodo na boljšem tudi gospodarske družbe, obrtniki, samostojni podjetniki in kmetje, saj bo denar v t. i. pokojninsko blagajno prišel tudi iz drugih virov, ne le iz prispevkov, ki jih morajo ti odvajati v državno blagajno. Ob tem je treba spomniti, da je skupina strokovnjakov, ki jo je za ta namen imenoval predsednik vlade, pripravila več možnosti lastninjenja dela premoženja zavarovalnice, vendar se je vlada na koncu odločila za omenjeno rešitev. To je naredila na izrecno zahtevo DeSUS, kjer so to rešitev ocenili kot dolgoročno jamstvo za stabilnost pokojninske blagajne. V tem vidijo tudi največjo možnost, da bi nekdanji lastniki tega deleža (imetniki zavarovalnih polic v letu 1991) do njega prišli posredno in na daljši rok. Pri tem navajajo, da nobena oblast ne bo tvegala spora z upokojenci, in tako dragocenih delnic, kot so delnice Zavarovalnice Triglav, nekritično razprodala. Zanimivo je še, da DeSUS zakon v celoti podpira, predsedniški kandidat Danilo Türk, ki ga je ta stranka prvotno podprla, pa ne in pri tem sledi stališčem stranke SD in opozicije. Lojze Peterle rešitev, kakršno predlaga vlada in je v dobro upokojencev ter pokojninskega sistema nasploh, v celoti podpira.

Strogo namensko Vladnemu predlogu nasprotujejo predvsem opozicijske stranke (SD, LDS, SNS in Zares), to je tiste, ki načina privatizacije tega deleža zavarovalnice niso znale (ali zmogle) zagotoviti. Pri tem se izgovarjajo na vse mogoče, najbolj pa 'strašijo' s tem, da bi Kad ta delež prodal. Pri tem je treba spomniti, da se je vlada zavezala, da bo večina finančno-zavarovalniških družb ostala v vičinsko domači lasti. Če pa bi kdaj prišlo do tovrstne prodaje, pa je v dopolnilu zakona določeno, da morajo biti sredstva namenjena za pokojninski sklad, kar pomeni, da upokojenci ne bi bili opeharjeni. Opozicija meni, da bi bilo treba delnice zavarovalnice razdeliti med upravičence iz leta 1991. Teh je kar 750.000, kar pomeni, da bi se lastninjenje zavarovalnice zavleklo vsaj še toliko časa, kot že traja. Povzročilo bi dodatne zaplete in stroške, nekateri pa bi pri tem kovali lastni dobiček. Zato je rešitev, ki jo je predlagala vlada, najboljša doslej. In kaj bi se zgodilo, če bi državljani in državljanke glasovali proti zakonu? V tem primeru bi lastništvo zavarovalnice ostalo tako, kot je bilo doslej, kar ni dobro. 35-odstotni delež bi ostala neopredeljen, lastninjenje pa bi se zavleklo v prihodnost. D

Se je začelo?

Pavel Ferluga

Pokojna Oriana Fallaci je bila napovedovalka črne prihodnosti Evropske unije.

EU je v primežu politike islamskega sveta do naše stare celine in njene krščanske kulturno-civilizacijske tradicije. Marsikdo je novinarko kritiziral in označeval za nestrpno, ksenofobno itd. Toda problemi, ki jih je izpostavila Fallacijeva, so nedvomno realni in vse pozornosti vredni. Tu gre zares za trčenje dveh zelo različnih svetov, katerih kulturi se zaradi prevelike razlik v miselnosti in načrtih razvoja ne dasta niti primerjati in nimata pravzaprav nobene skupne točke, na kateri bi lahko začeli konstruktivni dialog. Vse izjave nekaterih voditeljev o strpnosti in tudi o mogočem sožitju diametralno nasprotnih »vrednot« so le pobožne želje, ki – objektivno gledano – nimajo realne prihodnosti. To neskladje se je pojavilo v miselnosti (upajmo da ne prepozno) evropskih avtohtonih narodov, ki so dojeli nevarnost priseljevanja tako različnih ljudstev v že več kot tisoč let kolikor toliko ustaljeno družbo evropskih narodov.

Prvi pozitivni poskus zajezitve širjenja nevarnosti priseljevanja je bila napoved drugačne politike do prišlekov, ki jo je v Franciji napovedal Sarkozy in je bil zato nagrajen na volitvah, kar dokazuje, da so tudi volivci zaznali nevarnost nediskriminiranega priseljevanja. Drugi alarmni zvonec je zazvonil v Italiji, ki je po velikem povečanju tujerodnega kriminala tako razburil domačo javnost, da se je oblast odločila za drastične posege za zajezitev priseljevanja iz tretjega sveta in islamskih držav ter sanacije stanja.

Pri nas, ki imamo že precej nevšečnosti s tujerodci (izbrisani) in kriminalnim podzemljem neslovenskega izvora (Strojanovi, razni »varnostniki« itd.), pa pikolovsko iščemo neustavnost v vladnih predlogih glede reševanja problemov tujerodnih prebivalcev pri nas, ki so nemajhen problem za normalno življenje avtohtonega prebivalstva Slovenije (Delo, 3. nov. 2007, str. 3). V te manevre se vpleta A. I. in The Equal Rights Trust z zahtevo umika vladnega predloga ustavnega zakona o »izbrisanih«. Ta vladni varnostni manever poskuša ovirati tudi nekdanja ustavna sodnica Dragica Wedam Lukić.

Sicer ni nič novega, da nekatere sile destabilizacijskih procesov proti državi Sloveniji iščejo vse mogoče, tudi najbolj banalne vzroke za oviranje delovanja vlade J. Janše, toda vprašam se, ali se te »sile«, v glavnem iz vrst levice, zavedajo, da bodo posledice njihovega delovanja zagotovo usodne tudi zanje, ko se bo »začelo prav zares« in ne bo poti nazaj. Kdaj bomo soglasni v obrambi slovenskih nacionalnih interesov?

Nekaj je treba storiti

Vida Kocjan

Gospodarstvo je razbremenjeno. Zdaj se lahko hitreje razvija, delodajalci pa morajo poskrbeti za zaposlene.

Slovenija ima eno najnižjih stopenj brezposelnosti doslej, med državami članicami Evropske monetarne unije so imele lani nižjo le Nizozemska, Irska, Luksemburg in Avstrija. Tudi podatki o stopnji tveganja revščine so vzpodbudni, saj je naša država uvrščena kot visoko socialna država, v EU so boljše so le še tri.

Občutno znižanje deleža prebivalstva, ki živi pod pragom revščine, v zadnjih letih je predvsem posledica večje zaposlenosti oziroma zmanjšanja brezposelnosti in splošnega dviga blaginje. Tako je dejal predsednik vlade, ko je pred kratkim v parlamentu predstavil proračunske dokumente in poročilo o vseh makroekonomskih kazalnikih države. Vsak, ki bo to gradivo prebral (objavljeno je na spletnih straneh vlade), bo na podlagi verodostojnih podatkov ugotovil, da se stanje v državi na splošno izboljšuje. Kljub temu sindikati za 17. november napovedujejo proteste. O tem, da so ti predvsem politično in osebnostno motivirani, na tem mestu ne bomo več izgubljali besed. Ganile so me besede enega od ožjih sorodnikov v preteklih dneh. »Službe ni težko dobiti, problem so plače. Vodstvo gleda le na dobiček in zaslužek lastnikov.« Mišljena je bila višina plač, kar zaposleni težko razumejo. Zato je toliko bolj na mestu premierjeva napoved o soudeležbi zaposlenih pri dobičku podjetij, ki bo očitno še trd koalicijski oreh, da o tem, koliko bodo temu nasprotovali v opoziciji, kjer nasprotujejo vsemu, pa če imajo razlog ali ne, niti ne govorimo.

Lastniki podjetij se morajo torej zamisliti nad svojim ravnanjem. Zadovoljen delavec je največji kapital podjetja. Iz tega razloga so protesti proti lastnikom oziroma delodajalcem upravičeni. Napak je to, da voditelji protestov te že 'peljejo v svoje vode'. Vlada lastnikom ne more zapovedati, naj povečajo plače, omogoči pa lahko razmere, da podjetja uspešno poslujejo. In za to je v preteklih treh letih veliko naredila. O tem, da je podjetja razbremenila plačila davkov na plače, se v javnosti skoraj ne govori več. Delodajalci naj bi zato del 'svoje' pogače v obliki dobička namenili tudi zaposlenim. Drugače je seveda tam, kjer dobičkov ni. Tam so potrebni drugačni ukrepi, zato ne more nihče (niti sindikati) zahtevati, da se plače povečajo vsem enako, saj s tem lahko delavce pahnejo še v večjo stisko. Skratka, razum je potreben na vseh ravneh, nekaj pa je v resnici treba storiti.

Pravna samovolja

Dr. Ljubo Sirc

»Glejte, gospod Sirc! Študirali ste pravo in zato imate gotovo o pravu čisto napačne pojme.« Ta stavek je iz mojih spominov in pove, kaj mi je dejal zasliševalec Ambrož med nočnimi pripravami na Nagodetov proces leta 1947. »Pravo« je bilo pač, kar so si trenutno izmislili partijci, kakor se je izkazalo leta 1991, ko je Vrhovno sodišče Republike Slovenije razveljavilo Nagodetov proces kot montiranega.

Sledilo je nekaj let nagibanj k pravni državi, dokler ni predsednik Kučan pregovoril enega od opozicijskih demokratskih poslancev, da je prestopil na komunistično stran, in se je začelo popravljanje vsega normalnega. Nekaj normalnega je bilo namreč mogoče uvesti, ko je komunistično gospodarstvo klavrno propadlo – tako sovjetsko planiranje kot kardeljansko samoupravljanje – in so bili komunistični voditelji negotovi svoje stvari.

Vendarle so se kmalu znašli, tako da se je lahko začelo samoupravljanje, t. j. odpravljanje pravne države. Višek je popravljanje doseglo, ko so komunistične nasledstvene partije leta 2004 odpravile – na tihem –378. člen Kazenskega zakonika o kaznivosti združevanja in ščuvanja h genocidu in vojnim hudodelstvom, ker bi ta člen utegnil prizadeti vodilne komuniste in oznovce zaradi komunističnih množičnih umorov v letih 1945 in 1946. V resnici seveda tega člena sploh ni bilo mogoče odpraviti, saj je predpisan z mednarodno pogodbo. V Sloveniji so ga sodišča preprosto ignorirala.

Še v devetdesetih letih so si komunistične nasledstvene stranke – tako imenovani socialni demokrati in liberalni demokrati – privoščile marsikaj. Kljub 155. členu Ustave RS je parlament spreminjal zakone o vračanju premoženja ali odškodnini za nazaj in se izgovarjal na javno korist. Nedvomno so bili taki posegi od samega začetka v nasprotju z vsemi pravnimi načeli, vendar je njihovo protipravnost leta 2005 potrdil sam veliki senat Evropskega sodišča za človekove pravice. Sodba v zadevi Draon proti Franciji (vloga št. 1513/03) z dne 6. oktobra namreč pravi, da zakonodajalec ne sme »vlagatelja zahteve prikrajšati za 'pravico', ki jo je doslej imel, namreč za zahtevek povračila škode, ki ga je smel upravičeno pričakovati«. Javno korist je seveda treba upoštevati, vendar z ozirom na proporcionalnost.

Prav o proporcionalnosti se je Evropsko sodišče za človekove pravice že izreklo, in sicer, da je odvzem premoženja brez plačila, ki po pameti ustreza njegovi vrednosti, disproporcionalno poseganje v človekove pravice, medtem ko bi bil lahko odvzem brez plačila upravičen le v prav izrednih razmerah.

Ne samo da je slovenska zakonodaja v drugi polovici devetdesetih let spreminjala zakone za nazaj in se oblasti niti teh niso držale, če ni šlo drugače, so slovenska sodišča in državna pravobranilstva njim neljube zahteve zavlačevale brez konca.

Meni, piscu teh vrstic, se zdaj dogaja naslednje: okrajna sodnica v Ljubljani je marca letos po 13, pravzaprav po 16 letih sporočila, naj družina Sirc dobi za zemljišče nekdanje tovarne v Stražišču, ki so jo Nemci požgali, po 20 evrov za kvadratni meter. Resnična vrednost po zakonskih predpisih bi bila bliže 100 evrom, zaradi česar smo se pritožili. Toda ker se pravobranilka ni pritožila, imamo polno pravico, da nam vsaj določeno vsoto izplačajo sedaj. Za to pa je potrebno potrdilo o pravnomočnosti. Od junija ga je naš odvetnik zahteval štirikrat. Končno je prišel odgovor, da mora odvetnik imeti moje pooblastilo. Sporočili smo sodnici, da sem mu pooblastilo dal leta 1997 na zapisnik. Nato je poslala potrdilo za manj kot četrtino določene vsote. Sedaj, po osmih mesecih, še vedno čakamo potrdilo, ki bi ga morali dobiti vsaj pred šestimi meseci.

Ali Slovenci res nimajo nobenih pripomb k takemu poslovanju? Sam sem med čakanjem na sodišča dosegel že skoraj 88 let starosti. Zato sam vrnjenega premoženja ne bom mogel uporabljati, kot bi nekdaj želel, toda pravico do vrnitve jaz in moja družina nedvomno imamo. Poleg tega ne gre samo zame ali za nas – gre za podjetniške družine, ki so njega dni kasneje zaplenjeno premoženje uporabljale tako učinkovito, da so bile leta 1940 slovenske plače skoraj enake avstrijskim, ne pa za polovico ali še več manjše, kot so danes.

> Da bi Slovenci imeli izbiro, bi morala Danilo Türk in Borut Pahor obsoditi komunistično norčevanje iz pravnega reda.

Kaj pravita k temu dr. Danilo Türk in Borut Pahor, ki sta videti civilizirana človeka in bi torej morala vedeti, kaj je vladavina prava? Da bi Slovenci imeli izbiro, bi morala prav ta dva obsoditi komunistično norčevanje iz pravnega reda. Če tega ne storita, je očitno, da sta samo za maski. D

Lojze Peterle po prvem krogu volitev v volilnem štabu

Po poti državotvornosti

Gašper Blažič, foto: Gregor Pohleven, arhiv Demokracije

Evropski poslanec Lojze Peterle velja za enega najvidnejših politikov iz časa osamosvajanja Slovenije. S tem moralnim kreditom tudi vstopa v drugi krog predsedniških volitev 11. novembra, v katerem se bo pomeril z Danilom Türkom.

Velika večina slovenske javnosti pozna Peterleta predvsem kot predsednika prve demokratične vlade po drugi svetovni vojni, na žalost pa je njegovo premiersko obdobje trajalo le kratek čas, saj je Demosova vlada dejansko vladala le polovico svojega mandata (1990–1992). Kljub kratkemu obdobju je vlada izpeljala vse poglavitne osamosvojitvene projekte. Lojze Peterle se je tako vpisal med zmagovalce politične zgodovine, postavlja pa se vprašanje, ali bo odšel po stopinjah Janeza Drnovška, ki je bil najprej predsednik vlade, nato pa predsednik države.

Študentski aktivist Življenjska pot Lojzeta Peterleta se je začela v letu informbirojevskega spora med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Rodil se je 5. julija 1948 v Čužnji vasi v občini Trebnje. Po končani gimnaziji v Novem mestu se je vpisal na študij zgodovine in zemljepisa, študiral pa je tudi ekonomijo. Po koncu študija se je zaposlil na Urbanističnem inštitutu in tam spoznal svojo sedanjo ženo. Imata tri otroke. V tem času se je tudi družbeno angažiral. Leta 1968, v času študentskih nemirov, je Peterle kot član študentskega gibanja sodeloval pri zasedbi Filozofske fakultete v Ljubljani, leta 1972 pa je soorganiziral demonstracije v podporo koroškim Slovencem. Leta 1967 se je na nekem brucovanju prvič srečal z idejo o slovenski državi, in sicer v pogovoru z nekaterimi profesorji. V tem času se je tudi vključil v krog Revije 2000, katere poslanstvo je bilo predvsem dialog med kristjani in marksisti. Kot piše Peterle v svoji avtobiografiji »Z nasmehom zgodovine«, je bila Revija 2000 neodvisna tako od partijske oblasti kot od cerkvene hierarhije, zato je bila vsaj v začetku z obeh strani deležna precejšnjega nezaupanja, v času obračunavanja s Kavčičem pa nekaj časa ni smela izhajati. Že v sredini osemdesetih let so nekateri avtorji v Reviji 2000 pisali o temah, ki jih je leta 1987 dokončno razvila znamenita 57. številka Nove revije.

Nastanek SKD in volitve Iz kroga Revije 2000 je v osemdesetih letih izšlo Krščansko-socialno gibanje, katerega predsednik je bil Peter Kovačič Peršin, Peterle pa je postal tajnik gibanja. Leta 1989 iz Krščansko-socialnega gibanja kljub Kovačičevemu nasprotovanju nastanejo Slovenski krščanski demokrati (SKD), ki jih kot predsednik vodi Lojze Peterle. Stranki se je kasneje pridruževalo čedalje več krščanskih intelektualcev. Prvi podpredsednik SKD Franc Miklavčič je stranko kasneje zapustil in se pridružil novoustanovljeni Krščansko-socialni uniji (le-ta je nedavno doživela svoj preporod z ustanovitvijo Krščanskih soci-

Prva povojna demokratična vlada, ki jo je vodil Lojze Peterle.

Decembra 1990 v Kočevski Reki pri pregledu nastajajoče slovenske vojske

Na evropskih volitvah leta 2004 je zmagala NSi z Lojzetom Peterletom.

alistov Slovenije, ki nameravajo nadaljevati tradicijo sodelovanja s Pahorjevo SD). Peterletova SKD je bila soustanoviteljica koalicije Demos, ki je spomladi leta 1990 dosegla večino na volitvah. Ker je med vsemi koalicijskimi partnerji SKD dosegla največjo podporo, je Peterle postal mandatar za sestavo vlade, kar je neprijetno presenetilo nekatere posameznike iz vrst Slovenske demokratične zveze.

Demosova vlada Že nekaj dni (meseca maja 1990) pred izvolitvijo Demosove vlade je JLA začela razoroževati teritorialno obrambo, nadaljnje razoroževanje pa je preprečil tedanji obrambni minister Janez Janša. Demosova vlada se je posvetila predvsem pripravam na osamosvojitev Slovenije, še zlasti na gospodarskem področju. Avgusta 1990 je sprejela memorandum o gospodarski politiki, ki pomeni začetek gospodarskega ločevanja od Jugoslavije. Gospodarska situacija se je zaostrovala zaradi jugoslovanske krize pa tudi zaradi gospodarske vojne Srbije proti Sloveniji. Lojze Peterle je začel pripravljati teren tudi z obiski nekaterih evropskih držav. Decembra 1990, tik pred plebiscitom, je bil v Kočevski Reki prvi javni postroj enote TO. Ob tej priložnosti je Peterle v svojem slavnostnem govoru dejal, da je »zadišalo po slovenski vojski«. Po plebiscitu je z vladno ekipo nadaljeval priprave na osamosvojitev, po končani osamosvojitveni vojni – vmes se JLA umakne iz Slovenije – pa se mora Slovenija soočiti s težko gospodarsko situacijo. Kljub temu pa je v Sloveniji uvedena nova valuta – tolar. Znotraj koalicije Demos nastaja čedalje več konfliktov. Decembra 1991 je bila koalicija Demos s sestankom v Dolskem razpuščena. Kljub uspešno izvedenemu projektu osamosvojitve in mednarodnemu priznanju Slovenije je bila 22. aprila izglasovana konstruktivna nezaupnica vladi Lojzeta Peterleta, za novega mandatarja pa je bil izvoljen Janez Drnovšek. V istem času dr. Spomenka Hribar objavi besedilo »Zaustavite desnico«, ki pomeni dokončno ločitev duhov v politiki.

Od ministra do poslanca v EU Kljub intervencijam Hribarjeve jeseni 1992 je Peterletova SKD postala del vladne koalicije skupaj s tedanjo Liberalno-demokratsko stranko (od leta 1994 naprej Liberalna demokracija Slovenije). Peterle je tedaj postal zunanji minister v Drnovškovi vladi, vendar svojega mandata ni izpeljal do konca. Vmes je prišlo tudi do konflikta v desnosredinskem prostoru zaradi afere Depala vas, saj je veliko dotedanjih volivcev SKD podprlo odstavljenega obrambnega ministra Janeza Janšo. Kljub konfliktom pa Peterle po volitvah leta 1996, ko je SLS kljub dogovorom s SKD in SDSS vstopila v vladno koalicijo z LDS, tvorno sodeluje z Janšo. Leta 2000 pride do združitve SKD in SLS, Peterle pa postane podpredsednik nove stranke. Ko pa je nova združena stranka pod vodstvom Franca Zagožna podprla Potrčev predlog za spremembo ustave (vanjo so z ustavnim zakonom vpisali proporcionalni volilni sistem), je Peterle izstopil iz stranke in se pridružil novoustanovljeni Novi Sloveniji. Do junija 2004 je bil poslanec državnega zbora, na volitvah v evropski parlament pa je nastopil kot nosilec liste NSi in z njo tudi zmagal. Svojo kandidaturo za predsednika države je napovedal že pred letom dni, v nedeljo pa bo znano, ali bo volilno telo prepoznalo njegovo državotvorno držo v času osamosvajanja in ga izvolilo za predsednika republike. D

Kadrovske spremembe in manifest

V času po volitvah je v javnost pricurljala novica, da je tako rekoč v zadnjem hipu prišlo do sprememb v Peterletovem volilnem štabu. Tako naj bi strateški del kampanje odslej vodil Peterle, medtem ko naj bi za logistiko skrbel Robert Ilc, predsednik Mlade Slovenije. Ilc je vodil Peterletov volilni štab že pred evropskimi volitvami leta 2004. Spremembe naj bi bile povezane s spremembo strategije, ki naj bi bila sedaj bolj vsebinsko poudarjena. Dosedanji vodja kampanje Marko Pogorevc ostaja v Peterletovem štabu, zato zanikajo govorice, naj bi se bil umaknil zaradi pritiska koprskega župana Borisa Popoviča. Peterle pa je na tiskovni konferenci v ponedeljek, 5. novembra, predstavil manifest »Odločno za Slovenijo«, s katerim želi odgovoriti na potiskanje predsedniške tekme v ideološke teme preteklosti in opozoriti na ključne teme, ki so pomembne za slovensko prihodnost. Poudaril je tudi, da Slovenija potrebuje državotvornega predsednika, pri tem pa je nekaj besed namenil tudi divjemu bogatenju v času tranzicije.

Predsednikovo slabo počutje

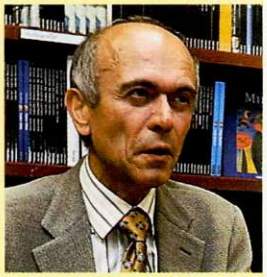

Predsednik Janez Drnovšek

Na prvi november, ko politiki polagajo vence na grobove in k spomenikom, bi moral to storiti tudi zdajšnji predsednik države Janez Drnovšek, vendar so iz urada predsednika države sporočili, da je Drnovšek za tisti dan zaradi slabega počutja odpovedal vse obveznosti. S tem so znova oživeli namigi o resnosti Drnovškovega zdravstvenega stanja. Naj spomnimo, da se je Drnovšek po nekajmesečni odsotnosti v javnost vrnil v nedeljo, 21. oktobra, ko ga je kamera vidno utrujenega ujela na volišču. Nekaj dni kasneje je bil navzoč pri odprtju nove stavbe Onkološkega inštituta. Ob tej priložnosti je poudaril pomembnost onkološkega zdravljenja rakavih obolenj. Izrekel je tudi nekaj ostrih besed proti zdravilcem, češ da so šarlatani. Mnogi si to razlagajo kot posledico Drnovškovih slabih izkušenj z zdravilci, potem ko se je že pred časom odpovedal uradni medicini.

Diplomat s črnimi pikami

Gašper Blažič, foto: Gregor Pohleven, arhiv Demokracije, BOBO, Reuters

Predsedniškega kandidata Danila Türka velika večina medijev predstavlja kot absolutnega favorita za zmago v drugem krogu predsedniških volitev. Mnogi se sprašujejo, od kod izhaja njegova politična karizma.

V preteklih tednih in mesecih se je v javnosti večkrat pojavilo vprašanje, kakšno vlogo je igral Danilo Türk v času osamosvajanja, ko je bil njegov tekmec Lojze Peterle predsednik vlade, predvsem pa kakšen je bil njegov odnos do plebiscita in osamosvajanja Slovenije. Na omenjene pomisleke je Türk odgovoril kar nekajkrat, kljub temu pa mnogi dvomi ostajajo. Ne nazadnje gre za poklicnega diplomata, ki se v primerjavi s Peterletom doslej ni neposredno ukvarjal s politiko.

Od diplomata do profesorja

Danilo Türk se je rodil leta 1952 v Mariboru. Po maturi se je vpisal na pravno fakulteto, kjer je diplomiral in opravil magisterij s področja mednarodnopravnega varstva manjšin. Postal je asistent na pravni fakulteti in tam leta 1982 doktoriral. Istega leta se je zaposlil na pravni fakulteti, leto kasneje pa je postal predstojnik Inštituta za mednarodno pravo in mednarodne odnose. Kot je zapisano na njegovi spletni strani, se je povezal z organizacijo Amnesty International in se angažiral pri primerih kršitev človekovih pravic v tedanji Jugoslaviji. Leta 1984 je bil kot strokovnjak izvoljen v podkomisijo Organizacije združenih narodov (OZN) za preprečevanje diskriminacije in varstvo manjšin. Ko je bila Slovenija leta 1992 sprejeta v OZN, je Türk postal prvi slovenski veleposlanik v tej instituciji. V imenu Republike Slovenije je dvakrat predsedoval varnostnemu svetu ZN (1998 in 1999), nato pa ga je tedanji generalni sekretar OZN Kofi Anan imenoval za svojega pomočnika za politične zadeve. To delo je opravljal pet let. Nato se je vrnil v domovino. Na ljubljanski pravni fakulteti je predstojnik katedre za mednarodno pravo in prodekan za študijske dejavnosti.

V objemu SZDL V zvezi s Türkovim političnim (ali civilnodružbenim) angažiranjem v preteklosti je krožila govorica, naj bi bil Türk v času socializma sodelavec Socialistične zveze delovnega ljudstva (SZDL). Türk priznava, da je bil leta 1988 soustanovitelj Sveta za človekove pravice, ki je tedaj deloval v okviru SZDL. Kot pravi, je bila to civilnodružbena institucija, ki je bistveno pripomogla k afirmaciji človekovih pravic v Sloveniji, sam pa naj bi se bil ukvarjal predvsem z manjšinsko problematiko. Kljub temu pa ne smemo pozabiti, da je bila ustanovitev Sveta za človekove pravice predvsem reakcija na ustanovitev Odbora za varstvo človekovih pravic, ki so ga ustanovili državljani na začetku sojenja četverici JBTZ (Janša, Borštner, Tasić, Zavrl). Svet za človekove pravice, ki je deloval vse do leta 1994, ko je bil imenovan prvi varuh človekovih pravic, je vodil dr. Ljubo Bavcon, soustanovitelj omenjene institucije. Leta 1989 je Danilo Türk, kot je sam zapisal na spletni strani, v okviru omenjene institucije predlagal dopolnilo k ustavi, po katerem v Sloveniji ni bilo več dopustno uvesti izrednega stanja brez soglasja tedanje slovenske skupščine.

Vprašljiv ponos Med Türkovimi »črnimi pikami« je povezava z nekdanjo funkcionarko komunističnega režima Vido Tomšič med letoma 1974 in 1985. Kot je v svojem nedavnem intervjuju za Dnevnik dejal Türk, je glede tega sodelovanja »zadovoljen in kar precej ponosen«. Po njegovem mnenju je namreč Vida Tomšič precej naredila za to, da se je v Sloveniji kot nekdanji patriarhalni družbi enakopravnost žensk dobro uveljavila. »V tistem času smo se veliko pogovarjali tudi o manjšinskih vprašanjih, o problemih Slovencev na Koroškem, in mislim,

da je bila takratna politika za tiste razmere dobra politika.« Po podatkih Slovenske kronike XX. stoletja pa je bila Vida Tomšič v obdobju 1945–1947 članica jugoslovanske zvezne nadzorne komisije, z njenim blagoslovom (poleg privolitve tedanjega notranjega ministra Ivana Mačka-Matije) so območje Štrigove in Razkrižja nasilno priključili Hrvaški. Ker je bilo prebivalstvo na tistem območju večinoma slovensko, so se krajani uprli, jugoslovanska oblast pa je upor krvavo zadušila in pobila 27 ljudi, mnogi pa so bili prisiljeni pobegniti. Komunistična oblast je z izgovorom, da gre za protikomunistično reakcijo in nacionalistični šovinizem, preostalo prebivalstvo terorizirala in dosegla, da je Štrigova dokončno postala del Hrvaške, medtem ko se je 99 odstotkov prebivalcev Razkrižja kljub hudim pritiskom odločilo za Slovenijo. Vida Tomšič je že za časa druge svetovne vojne in po njej sodelovala v vseh pomembnejših organih KPS, s tem pa je bila tudi neposredno odgovorna za izvajanje krvave komunistične revolucije. Kot v svojih spominih piše Angela Vode, naj bi jo bila Vida Tomšič na osebni ravni izdala, poleg tega je pozivala k ovaduštvu. Vsa ta dejstva govorijo o tem, da pravnik in diplomat takšnega formata, kot je Danilo Türk, ne bi smel biti ponosen na sodelovanje z osebo, ki je bila odgovorna za hude kršitve človekovih pravic. Türk je v intervjuju za mesečnik Ampak (avgust–september 2007) dejal, da se je v času socializma opredelil za delo na univerzi, pred svojo stalno zaposlitvijo na univerzi pa je sodeloval pri raznih projektih. »Z Vido Tomšič sem sodeloval pri vprašanjih, kot je enakopravnost žensk, ki je eno pomembnih vprašanj tudi danes, in pri pravicah manjšin. Takrat sem pridobil določena spoznanja, ki mi koristijo tudi danes. Nobeni nomenklaturi nisem pripadal, nič mi ni bilo podarjeno, za delovno mesto na univerzi pa sem se pošteno potrudil.« Katera spoznanja je Türk pridobil pri sodelovanju s Tomšičevo, ni povedal.

Diplomatski spodrsljaj Zakaj se je Danilo Türk pred dvema letoma vrnil v domovino, krožijo različna ugibanja, vse bolj pa se potrjuje, da njegov prihod v Slovenijo ni bil docela prostovoljen. Do leta 2005 je bil namreč eden od šestih pomočnikov generalnega sekretarja OZN, pred tem je bil predstavnik Slovenije v tej organizaciji. Do mesta pomočnika generalnega sekretarja naj bi bil Türk prišel predvsem s povezavami, ki izhajajo iz časa, ko je zastopal Slovenijo v varnostnem svetu ZN (to je trajalo dve leti). Prvega februarja 2000 je Türk nastopil službo pomočnika generalnega sekretarja OZN – tedaj je funkcijo generalnega sekretarja opravljal Kofi Anan. Po dobrih petih letih je Türk junija 2005 resno računal na to, da bo postal generalni podsekretar za politične zadeve, a se to ni zgodilo, saj je bil za to funkcijo izbran nigerijski diplomat Ibrahim Gambari, ki je imel daljši diplomatski staž, bil pa je tudi že zunanji minister. Proti tej odločitvi Kofija Anana je Türk ogorčeno protestiral in pošiljal elektronska sporočila po OZN, o čemer piše tudi na spletni strani osebja ZN (www.uniform.com), katere urednik je nekdanji pomočnik generalnega sekretarja ZN Samir Sanbar. Po navedbah na omenjeni spletni strani (v članku s podnaslovom »Turk or no Turk«) je Danilo Türk Gambarija označil za avtsajderja in nekoga, ki ima veliko manj izkušenj, kot jih ima sam, čeprav je bila resnica drugačna. Omenjena Türkova poteza je zelo odmevala v OZN, mnogi diplomati so jo označili za »faux pas«, za veliko napako torej, ki je dejansko končala Türkovo kariero v omenjeni organizaciji. Po navedbah zanesljivega vira iz OZN je Türk tako pokazal, da nima dobrega političnega instinkta, diplomatom pa naj bi se bil zameril s svojo aroganco. Zaradi javnega nasprotovanja odločitvam njegovih šefov (Anana in Gambarija) se je zameril predvsem afriškim državam in tako ostal brez zadostne podpore, da bi ostal na mestu pomočnika generalnega sekretarja, posledično pa je to pomenilo konec njegove diplomatske kariere v OZN. Po njegovi vrnitvi v Ljubljano je Kofi Anan septembra 2005 imenoval novega pomočnika.

Ibrahim Gambari in Kofi Anan

Vida Tomšič in Ivan Maček-Matija

Vztrajanje v Jugoslaviji Doslej je bilo v predvolilni kampanji največkrat slišati očitek, da je bil Türk zadržan do slovenskega osamosvajanja in plebiscita. Na ta očitek Türk odgovarja, da je podpiral plebiscit in se zavzemal za vzpostavitev razmer, potrebnih za uspešno uveljavitev neodvisnosti. »Junija 1991 sem bil v Ljubljani, pomagal sem sestavljati prve izjave zunanjega ministrstva po napadu JLA na Slovenijo. Sredi vojne sem se dogovoril z ministrom za informiranje Jelkom Kacinom glede svoje udeležbe na mednarodnih konferencah v Ženevi, kjer sem predstavil položaj Slovenije, ki ga je izbojevala z vojno. Na podlagi pooblastila zunanjega ministra sem nato zastopal Slovenijo v OZN, KVSE in sem bil v stikih z več veleposlaniki v Ženevi,« je dejal Türk v enem od tednikov, ko so ga vprašali o njegovi primernosti za kandidaturo glede na vlogo v času osamosvajanja. Da je Türk avgusta 1991 res deloval v Ženevi, dokazuje dokument Ekonomskega in socialnega sveta ZN, pravzaprav poročilo podkomisije za preprečevanje diskriminacije in zaščito manjšin. Med člani komisije je naveden tudi Danilo Türk, vendar kot predstavnik Jugoslavije, čeprav je Slovenija takoj po osamosvojitvi odpoklicala vse svoje diplomate v jugoslovanskih predstavništvih. Ugovor na ta pomislek bi lahko bil, da tedaj Slovenija še ni bila mednarodno priznana, prav tako še ni bila članica ZN. Vendar je bil po podatkih, razvidnih iz dokumenta, Türk tedaj celo eden od namestnikov predsednika komisije Louisa Joineta, iz česar bi lahko sklepali, da ni odstopil s svoje funkcije po osamosvojitvi Slovenije, pač pa je še vedno zastopal Jugoslavijo.

Realizem ali zadržanost? Težko je sicer reči, ali je takšna Türkova drža posledica njegovih stališč, ki jih je izrazil konec leta 1990 v dveh člankih v Delovi Sobotni prilogi. 22. septembra 1990 v članku ▶

PREJELI SMO

O legitimnosti in efektivnosti državne oblasti

Mednarodno pravo je glede nekaterih vprašanj dokaj jasno. Med klasične ilustracije lahko uvrstimo tudi pravilo, da mora imeti država (poleg ozemlja in prebivalstva tudi) efektivno, t. j., dejansko, učinkujočo, suverено oblast, če hoče biti subjekt mednarodnega prava. Seveda je dobro, če je ta oblast tudi demokratično legitimna, t. j. če izraža voljo prebivalstva države, vendar pa so zahteve mednarodnega prava glede tega mnogo milejše. Mnoge države se ne morejo ponašati z oblastjo take legitimnosti, ki jo daje demokratična družbena ureditev. Z efektivnostjo pa je drugače. Ta preprosto mora obstajati.

Te enostavne resnice doživijo v mednarodni praksi včasih prav zanimivo evolucijo in zgodi se, da se kriteriji efektivnosti in legitimnosti pomešajo. Lep primer take zamenjave kriterijev v nasprotju z mednarodnim pravom je bilo desetletja trajajoče ameriško zavračanje odnosov s kitajsko vlado, ki je efektivno oblast vzpostavila po revolucionarni poti – po mnenju Američanov nelegitimno. Seveda se je tudi ta zgodba končala s prevlado načela efektivnosti – ZDA so naposled opustile doktrino, da je priznanje tuje vlade odvisno od legitimnosti njene oblasti in vzpostavile polne diplomatske in, druge odnose z vlado v Pekingu. Podobnih »nesporazumov« je bilo v novejši zgodovini še nekaj in vselej se je zgodilo tako, kot je l. 1923, v specifičnem kontekstu spora med Veliko Britanijo in Kostariko v zadevi Tinoco, poudaril ameriški arbiter William Taft: če se poskuša obstoj državne oblasti dokazovati z legitimnostjo njenega poreklа, ne pa z ugotavljanjem ali oblast dejansko obstaja, potem takšna argumentacija izgubi precejšen del svoje dokazne moči.

Utemeljenost te ugotovitve in čvrstost pravil mednarodnega prava, iz katerih ta ugotovitev izhaja, lahko preverimo na več današnjih problemih nastajajočih držav. Tako na primer zaradi pomanjkanja efektivne oblasti ni videti skorajšnjega nastanka Saharske arabske demokratične republike (SADR), četudi je bila formalno proglašena pred več kot desetletjem, in četudi jo je formalno priznalo več kot 70 držav. Podobno je z efektivnostjo Palestine, države, ki je bila formalno razglašena l. 1988, in s katero ima več kot sto držav vzpostavljene diplomatske odnose – pravilona v Tunisu.

Kriterij efektivnosti državne oblasti je vselej bistvenega pomena za vzpostavitev države. To se kaže tudi v primeru baltiških republik, ki so ravno ta čas zaposlene z napornimi prizadevanji za obnovitev državnosti, ki so izgubile l. 1940. Sklicevanje na legitimnost sedanjih parlamentarnih sklepov in trditve o nelegitimnosti parlamentarnih odločitev poleti 1940. leta, ko so se te republike priključile Sovjetski zvezi, ne zadošča. Potrebno bo poskrbeti za vzpostavitev efektivne oblasti.

Omenjeni primeri so samo navidezno brez prave zveze s sedanjimi razpravami na Slovenskem. Vsako vprašanje državne oblasti je v prvi vrsti vprašanje njene efektivnosti. Za potrebe sedanjih razprav, ki se vrtijo okrog vprašanja plebiscita, zato predlagam zlasti upoštevanje naslednjega spoznanja: **presežek legitimnosti ne znanjšuje primanjkljaja efektivnosti oblasti slovenske države.** To je treba vedeti, da bo energija pravilno razporejena, ko bo treba reševati razne probleme, ki jih bo po vsej verjetnosti prinesla bližnja prihodnost.

Pomen in dejanski domet plebiscitne odločitve je treba vrednotiti realno. Plebiscit. ki naj bi bil izveden na Slovenskem, sam po sebi ne bo ustvaril nobenih mednarodnopravnih posledic in njegov resnični pomen bo odvisen od korakov, ki mu bodo sledili. Slovenski plebiscit bo tudi sila specifičen. V preteklosti so bili plebisciti izvedeni zaradi odločanja o usodi spornih ozemelj (t. i. meddržavni plebiscit), ali pa ozemelj, ki so bila pod mednarodnim nadzorom (plebiscit znotraj naslovnih OZN), in je bilo treba ugotoviti, kakšno obliko izvedbe samoodločbe hoče prebivalstvo. Jasno je, da predvideni slovenski plebiscit ne sodi med značilne primere plebiscitov, izraz »plebiscit« pa ravno zaradi svoje zgodovinske konotacije ni najbolj ustrezen. Toda to ni najbolj bistveno. Pomembno je, da ne bo dvomov o tem, da je predvideni slovenski plebiscit dejanje iz okvira pravice slovenskega naroda do samoodločbe, in da sta odločanje o njem in njegova izvedba stvar slovenskega naroda in njegovih predstavniških in izvršnih organov. Ti določajo kriterije in postopke v zvezi s plebiscitom in nobene primerjave s plebisciti, izvedenimi v preteklosti, ne morejo biti relevantne. Edini mednarodnopravni kriterij, ki so relevantni v tej zvezi, izhajajo iz pravice naroda do samoodločbe in takih splošnih pravnih načel kot je nor. načelo nediskriminacije, ki zagotavlja udeležbo na plebiscitu vsemu stalnemu odraslemu prebivalstvu na ozemlju Slovenije. Pri določanju, denimo, večine, ki bo odločala o izidu plebiscita, pa se bodo pristojni slovenski organi morali zanesti le na svojo oceno glede tega, kaj je prepričljiva večina, in na svojo odgovornost in sposobnost presoje.

Zavedati se bo tudi treba, kaj je s plebiscitom mogoče doseči, in česa ne. Samo resnični naivneži si lahko zamišljajo, da že razglasitev rezultatov plebiscita pomeni prehod v novo državnost. Plebiscit lahko avtoritativno pove, kaj ljudje hočejo, in tako zmanjša možnost manipuliranja z interesi ljudstva in okrepi (že obstoječo) legitimnost slovenske oblasti. Seveda je že to veliko. Ne more pa nadomestiti primanjkljajev v efektivnosti slovenske oblasti, zlasti na področju financ, obrambe in zunanjih zadev. To bo pač treba vzpostavljati z drugimi sredstvi in po plebiscitu. Prav zato pa je pomembno, da se plebiscitu ne pripisuje (npr. z zakonom o plebiscitu) pretirano ambicioznih »ustavotvornih« ciljev, in da se vladi in drugim organom Republike pusti dovolj prostora za ukrepanje v prihodnosti. Nasploh bi bilo koristno, če bi stranke zmanjšale svojo iniciativnost v zvezi s plebiscitom in več iniciative prepustile vladi in predsedstvu. Jasno je tudi, da je pravo mesto za resne odločitve le Skupščina .

Še besedo, dve na koncu o nekem psihološkem vidiku. Opazovalec slovenske politične scene se ne more znebiti zopernega vtisa, da še vedno manjka zaupanja vase. Tisti, ki se na Slovenskem še vedno bojijo odgovornosti samostojnega odločanja o prihodnosti, naj upoštevajo zlasti to, da dezintegracijskih procesov v Jugoslaviji ni povzročila Slovenija in da zato ne bi bilo prav, če bi si pustila naprtiti odgovornost zanje. Enako narobe pa bi bilo, če v tem kaotičnem stanju ne bi znala opredeliti svojih interesov in se zanje boriti. Časi so pač taki, da je treba zaupati vase, hladnokrvno presojati položaj in pravilno ukrepati. Prav je torej, da plebiscit ostane v tem okviru.

dr. DANILO TÜRK

Članek Danila Türka v Delovi Sobotni prilogi, 3. decembra 1990.

UNITED NATIONS

E

Economic and Social Council

Distr.
GENERAL

~~E/CN.4/1992/2~~
E/CN.4/Sub.2/1991/65
24 October 1991

Original: ENGLISH

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS

Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities

REPORT OF THE SUB-COMMISSION ON PREVENTION OF DISCRIMINATION AND PROTECTION OF MINORITIES ON ITS FORTY-THIRD SESSION

Geneva, 5-30 August 1991

Rapporteur: Mr. El Hadji GUISSE

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE SUISSE
Collections des Nations Unies
et des Agences spécialisées
B. 127 - TEL 4185

GE.91-13919/3873B

E/CN.4/1992/2
E/CN.4/Sub.2/1991/65
page 165

Name	Country of nationality	Term expires in**
Mr. Claude Heller Mr. Héctor Fix Zamudio*	Mexico	1994
Mr. Aidid Abdillahi Ilkahanaf Mr. Mohamed Isa Turunji*	Somalia	1992
Mr. Louis Joinet Mr. Alain Pellet*	France	1994
Mr. Ahmed Khalifa Mr. Ahmed Khalil*	Egypt	1992
Ms. Fatma Zohra Ksentini Ms. Farida Aiouaze*	Algeria	1994
Ms. Claire Palley Mr. John Merrills*	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	1994
Mr. Rafael Rivas Posada Mr. Eduardo Suescún Monroy*	Colombia	1992
Mr. Gilberto Vergne Saboia Ms. Marília Sardenberg Zelner Gonçalves*	Brazil	1994
Mr. Rajindar Sachar	India	1994
Mr. Tian Jin Mr. Zhan Daode*	China	1994
Mr. William W. Treat Mr. John Carey*	United States of America	1992
Mr. Danilo Türk Ms. Lidija R. Basta*	Yugoslavia	1992
Ms. Halima Embarek Warzazi Mr. Mohamed Laghmari*	Morocco	1992
Mr. Fisseha Yimer	Ethiopia	1992

States Members of the United Nations represented by observers

Afghanistan, Albania, Algeria, Argentina, Australia, Austria, Bahrain, Bangladesh, Belgium, Bhutan, Bolivia, Brazil, Brunei Darussalam, Bulgaria, Canada, Chile, China, Colombia, Congo, Costa Rica, Cuba, Cyprus, Czech and Slovak Federal Republic, Denmark, Ecuador, Egypt, El Salvador, Equatorial Guinea, Ethiopia, Finland, France, Germany, Ghana, Greece,

Danilo Türk je avgusta 1991 v organih ZN še vedno zastopal Jugoslavijo, kar dokazujejo faksimili treh dokumentov.

»Nerealna 'sekunda suverenosti'« že na začetku izpostavi dejstvo, da morajo države kot subjekti mednarodnega prava »nastati dejansko in njihova oblast nad ozemljem in prebivalci mora biti efektivna«. To se je uresničilo 25. junija, ko je Slovenija sprejela temeljne akte o samostojnosti in tudi prevzela efektivno oblast do razglasitve državnosti dan kasneje. Omenjeno Türkovo stališče naj bi bil odgovor na domnevno nerealna pričakovanja tistih, ki naj bi plebiscit imeli za razglasitev države Slovenije. Dejansko pa je bil plebiscit tako formalna kot vsebinska legitimacija kasnejšega prevzema efektivne oblasti v skladu s pravico narodov do samoodločbe, ki jo je dopuščala tudi tedanja jugoslovanska ustava. Vendar Türk v članku »O legitimnosti in efektivnosti državne oblasti (Sobotna priloga Dela, 3. decembra 1990) posebej poudarja, da »presežek legitimnosti ne zmanjšuje primanjkljaja efektivnosti oblasti slovenske države«. V zvezi s tem nadaljuje: »Pomen in dejanski domet plebiscitne odločitve je treba vrednotiti realno. Plebiscit, ki naj bi bil izveden na Slovenskem, sam po sebi ne bo ustvaril nobenih mednarodnopravnih posledic in njegov resnični pomen bo odvisen od korakov, ki mu bodo sledili.« V nadaljnjem besedilu Türk navaja, da slovenski plebiscit ne sodi med značilne primere plebiscitov. »Samo resnični naivneži si lahko zamišljajo, da že razglasitev rezultatov plebiscita pomeni prehod v novo državnost.« Ob koncu dodaja: »Tisti, ki se na Slovenskem še vedno bojijo odgovornosti samostojnega odločanja o prihodnosti, naj upoštevajo zlasti to, da dezintegracijskih procesov v Jugoslaviji ni povzročila Slovenija in da zato ne bi bilo prav, če bi si pustila naprtiti odgovornost zanje.« Po mnenju nekaterih naj bi prav ta stavek najbolj simboliziral Türkovo zadržanost do osamosvojitvenih procesov, kar pomeni, da ne gre samo za tedanji Türkov »strokovno deformirani« realizem, ki ga v svoji knjigi »Ustavna demokracija« na straneh 219–220 spodbija dr. Peter Jambrek. D

E/CN.4/1992/2
E/CN.4/Sub.2/1991/65
page 90

III. ORGANIZATION OF THE FORTY-THIRD SESSION

A. Opening and duration of the session

1. The Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities held its forty-third session at the United Nations Office at Geneva from 5 to 30 August 1991. It held 37 meetings (E/CN.4/Sub.2/1991/SR.1-37) during the session.

2. The session was opened by Mr. Danilo Türk, Chairman of the Sub-Commission on the Prevention of Discrimination and Protection of Minorities at its forty-second session, who made a statement. The Under-Secretary-General for Human Rights also addressed the Sub-Commission at its 1st meeting.

B. Attendance

3. The session was attended by members of the Sub-Commission, by observers from States Members of the United Nations, by observers from non-member States and by representatives of intergovernmental organizations, national liberation movements and non-governmental organizations. An attendance list is given in annex II to the present report.

C. Election of officers

4. At its 1st meeting, on 5 August 1991, the Sub-Commission elected the following officers by acclamation:

Chairman: Mr. Louis Joinet

Vice-Chairmen: Ms. Mary Concepción Bautista
Mr. Claude Heller
Mr. Danilo Türk

Rapporteur: Mr. El Hadji Guissé

D. Adoption of the agenda

5. Also at its 1st meeting, the Sub-Commission had before it the provisional agenda for the forty-third session (E/CN.4/Sub.2/1991/1 and Add.1, Add.1/Corr.1, Add.2 and Add.3), drawn up, in accordance with rule 5 of the rules of procedure of the functional commissions of the Economic and Social Council, on the basis of the draft provisional agenda considered by the Sub-Commission at its forty-second session in accordance with paragraph 3 of Economic and Social Council resolution 1894 (LVII).

6. The agenda was adopted without a vote. For the text, see annex I to the present report.

Za nasmehom se skriva grd obraz

Damjan Popič, foto: Gregor Pohleven

Branko Grims se je rodil 26. avgusta 1962 v Kranju in tam dokončal tudi osnovno šolo in gimnazijo. Na naravoslovni fakulteti v Ljubljani je konec osemdesetih let diplomiral iz geologije.

Več kot desetletje kasneje je znova začel študirati in na FDV leta 2003 podiplomski študij končal z najvišjim povprečjem (9,9) ter pridobil naziv magister politoloških znanosti. Sedaj pripravlja doktorsko disertacijo. Leta 2004 je bil izvoljen za poslanca SDS v državnem zboru, kjer vodi slovensko delegacijo v parlamentarni skupščini zveze NATO in predseduje odboru za kulturo, šolstvo in šport.

Gospod Grims, v zadnjem času smo priče viharnemu sprejemanju nove šolske zakonodaje, ki je naletela na močan odpor pri opoziciji in socialnih partnerjih. Zakaj je po vašem mnenju prišlo do takega odziva?

V primeru nasprotovanja novi zakonodaji, ker uzakonja 100-odstotno financiranje zasebnih »cerkvenih« šol, je šlo za predvolilno sovražno govorico, s katero so v (Pahorjevi) SD in LDS podžigali kulturni boj. Tisto, kar je bilo ves čas zamolčano in smo povedali mi, vendar do javnosti ni prišlo, pa je, da so iz lastnih volivcev ves čas brili norce. V resnici je stoodstotno financiranje zasebnih šol uzakonjeno že od leta 1996 tudi za tiste, ki jim oni popularno rečejo katoliške zasebne šole – dejansko so to zasebne šole z vrednostnim ozadjem Katoliške cerkve –, in to so takrat uzakonili sami. Pokažem lahko tudi izpis glasovanja o zakonu o financiranju izobraževanja, ki ga je leta 1996 predlagal minister Gaber. Tiste izobraževalne ustanove, ki so do takrat že imele koncesijo, je nagradil s stoodstotnim financiranjem iz javnih sredstev, tiste, ki so se ustanovile šele po uveljavitvi tega zakona, pa so 85-odstotno financirane iz javnih sredstev.

Kaj mora torej javnost vedeti: stoodstotno financiranje zasebnih šol so uzakonili Janez Kocijančič, Jadranka Šturm Kocijan, Danica Simšič, dr. Ciril Ribičič, Mateja Kožuh Novak skupaj z drugimi poslanci SD, ki so glasovali, in vsi opredeljeni poslanci LDS, od Toneta Anderliča do Jožefa Školča, za pa je glasoval tudi kakšen poslanec SNS. Iz tega je seveda jasno, da je bilo vse to njihovo podžiganje nizkih strasti, ki so ga izvajali več mesecev, samo sprenevedanje. Zdaj od njih upravičeno lahko zahtevamo odgovor. Če ves čas trdijo, citiram Mirana Potrča, da »stoodstotno financiranje cerkvenih zasebnih šol krši načelo ločitve Cerkve in države«, in po drugi strani, citiram Majdo Potrata, »vsako financiranje zasebnih šol iz javnih sredstev siromaši javno šolstvo«, javnost sedaj upravičeno pričakuje odgovor na vprašanje, zakaj so takrat poslanci SD in LDS kršili načelo ločenosti Cerkve od države in osiromašili javno šolstvo z uzakonitvijo 100-odstotnega financiranja zasebnih »cerkvenih« šol. To smo mnogokrat povedali, vendar lahko uganete sami, zakaj v osrednjih medijih to nikoli ni bilo predstavljeno. Prvič je bilo dovolj časa in prostora na razpolago šele v Studiu ob sedemnajstih dan pred izglasovanjem na seji DZ. Ta zadeva je zanje seveda smrtni udarec, saj njihovim volivcem jasno kaže, da so jih voditelji SD, LDS in drugih dobesedno imeli za bedake. Če nova šolska zakonodaja pade, bo zelo zanimivo poslušati, kako bodo voditelji SD in LDS razlagali svojim volivcem, da bodo te največje šole, tudi tiste s cerkvenim ozadjem, še vedno stoodstotno financirane, ker so to uzakonili sami pred več kot desetletjem ...!

Ta zgodba pa ima še en pomemben element; imena, ki sem jih prej navedel, so prav tista, ki jih danes ves čas potiskajo proti nam kot nekakšen dokaz oziroma kot mnenje civilne družbe. V resnici pa ta imena, to so seveda njihovi nekdanji predsedniki in poslanci, pričajo o tem, kako SD obvladuje civilno družbo, in če kakšne institucije ne more totalno obvladovati, poseže po totalitarnih oblikah nadzora, kar smo lahko videli tudi pri podpredsedniku SD dr. Igorju Lukšiču, ki je zlorabil visoko šolstvo za to, da je poslal svoje študente poslušat, kaj se govori v cerkvah. Morebitno izgovarjanje na to, da je to počel že prej, je še toliko bolj žalostno. V tem času so se spremenile okoliščine, kajti on je šele krajši čas podpredsednik politične stranke, s tem pa javna oseba, zato zanj in njegovo ravnanje veljajo drugačna pravila kot za človeka, ki je dejaven le v znanosti. ▶

Nova šolska zakonodaja je precej obsežna in prinaša spremembe na mnogih področjih. Kako to, da je glavna tarča vseh, ki zakonodaji nasprotujejo, določba o financiranju?

Kot svojo rdečo nit širijo sovraštvo zoper verujoče. Zoper Katoliško cerkve, ki je v resnici edina institucija civilne družbe, ki si je nasprotna stran v 60 letih slovenske kontinuitete ni mogla podrediti. Vse vcepljene predsodke zoper Cerkev kot notranjega sovražnika, zoper verujoče kot notranje sovražnike danes z nekoliko spremenjeno govorico še vedno uporabljajo v svojem netenju kulturnega boja, in to seveda priča, da se, še posebno to velja za SD, pa seveda tudi za druge pripadnike opozicije, navzven kažejo kot smehljajoča se nova politična sila, po svojem dejanskem obnašanju, po metodah delovanja pa so ostali sredi prejšnjega stoletja. Za nasmehom, ki ga širi Pahorjeva SD, se skriva izjemno grd obraz, če nam seveda uspe pogledati za podobo, ki jo ponujajo javnosti.

Omenili ste možnost referenduma. Državni svet je izglasoval odložilni veto. Se vam zdi morebiten referendum nevaren?

Referendum je seveda mogoč, nikakor pa ne mislim, da je nevaren. Osebno moram reči, da bi se ga celo razveselil, ker bi ljudem odprl oči na podoben način, tako so jim ga na minulih volitvah zgodbe, povezane s t. i. izbrisanimi. Razgalil bi, kako so se SD in LDS ter vsi drugi iz t. i. tranzicijske levice ves čas norčevali iz svojih lastnih volivcev s podžiganjem, da se recimo hočejo vrniti politični dolgovi Katoliški cerkvi in podobno; no, zdaj pa naj pojasnijo tem ljudem, katere politične dolgove so oni vrnili Katoliški cerkvi, saj so sami uzakonili stoodstotno financiranje zasebnih »cerkvenih« šol. To bo hkrati seveda tudi nauk in izkušnja za vse, kako lahko je uporabljati demagogijo in sejati sovraštvo, kakor to ves čas počne SD, pa seveda tudi drugi člani opozicije. In kako težko je potem, ko so enkrat negativne strasti že zanetene, stvari znova spraviti v okvir razuma, na nivo argumentiranega pogovora. Zato sem prej tudi uporabil izraz, da uporabljajo sovražno govorico, kajti po definiciji ima ta dva elementa: eno je nespoštovanje sogovornika; v tem primeru je očitno, da SD skupaj z drugimi iz opozicije ni spoštovala svojih lastnih volivcev niti najširše javnosti, ker jim je prikazovala popolnoma sprevrženo podobo; po drugi strani pa gre za igranje na najbolj nizkotna čustva in predsodke, kar je v danem primeru očitno. Igrali so torej na predsodke, ki so bili bodisi skozi šolski sistem, bodisi skozi javna občila ali s pomočjo še drugih načinov, ki so jih obvladovali v preteklosti, vsajeni v podzavest večine ljudi. Tukaj bo treba sprejeti evropski vrednostni sistem; v Evropi se institucije civilne družbe spoštujejo, seveda pa so vse ločene od politike, drugače ne dobijo statusa v civilni družbi v ožjem pomenu te besede. V Evropi ne boste srečali institucij civilne družbe, ki bi jih vodili nekdanji predsedniki recimo komunističnih strank ali pa njihovi poslanci, tako kot npr. Mateja Kožuh Novak, ki prav te dni napada vlado kot predstavnica civilne družbe, najdete pa jo na seznamu tistih poslancev, ki so pred leti glasovali za stoodstotno financiranje zasebnih šol.

Tisti, ki novemu šolskemu zakonu nasprotujejo, kratijo ustavno pravico slovenskih staršev in otrok.

Kako pa so se na sprejemanje nove šolske zakonodaje odzvali mediji?

Zanimivo je, da je bila izjemno močna blokada v večini osrednjih medijev. Da gre za zelo čudno zgodbo in da ne bo zvenelo, kot da govorim brez argumentov, naj opišem dogodek, ki se je dogodil na tiskovni konferenci pred dnevi, ko smo predstavili omenjeno glasovanje sedanje opozicije izpred enega desetletja. Mapo smo ponudili tudi enemu od starejših novinarjev in ta jo je malodane vrgel po tleh. Grobo jo je odrinil z besedami: »Saj jaz to že zdavnaj vem.« A zakaj potem ta novinar ni seznanil javnosti s temi dejstvi, saj ga novinarska etika zavezuje, da mora javnosti sporočiti vse pomembne podatke? Je v (ultra)levičarski ideologizaciji novinarstva novinarska etika res že umrla? V tem primeru je več kot očitno, da je šlo za sistematično in zavestno zamolčanje ključnega podatka, ki seveda vse minule mesece pokaže v povsem drugačni luči.

Kakšni so torej temelji nove šolske zakonodaje?

Temelji nove šolske zakonodaje so: odpravljajo se vse šolnine v šolskem sistemu, o čemer sem prepričan, da obstaja konsenz v slovenski družbi; krepi se vloga staršev v šolstvu, o čemer sem tudi prepričan, da obstaja konsenz; staršem prvič ponudi možnost, da brez kakršnih koli ovir, torej tudi brez plačila šolnin, sami izberejo tisto šolo, za katero so prepričani, da je za njihovega otroka ustrezna – to je njihova ustavna pravica. Tisti torej, ki temu zakonu nasprotujejo, kratijo ustavno pravico slovenskih staršev in slovenskih otrok. Novi zakon tudi prvič preprečuje, da bi lahko na šoli dobil službo nekdo, ki je v kazenskem postopku zaradi pedofilije. Novi zakon je torej v korist staršev in hkrati varuje interese otrok.

Vlada je po nujnem postopku pripravila tudi novo zakonodajo o zasebnem varovanju. Spremembo zakona je predlagala že letos poleti, vendar ga je z vetom zavrnil DS, na seji DZ pa ga ni podprl nihče od opozicijskih poslancev, zato je zakon padel. Kako to, da do sprejetja zakona ni prišlo in od kod nenadna zahteva opozicije, da so potrebne spremembe?

Že na seji DZ sem argumentiral, da je bilo na strani tistih, ki so na vrat na nos sklicevali izredne seje odborov in točili krokodilje solze v DZ ter kazali s prstom na vlado, zelo veliko sprenevedanja. V resnici so s tem, da so kazali na ministra Mateja in vlado, skrivali svojo slabo vest, saj so to najbolj agresivno počeli natanko tisti poslanci, ki so pred meseci, ko je vlada pravočasno pripravila celovit in zelo dober predlog ureditve zasebnega varovanja, glasovali proti zakonu, ko je šlo za preglasovanje veta, in tako zakon nikoli ni bil uveljavljen. Preprečili so torej sprejetje ustreznega zakona takrat, ko je bil še čas, sedaj pa svojo slabo vest skrivajo tako, da s prstom kažejo na druge. Seveda pa se zavedam, da en sam zakon ne more preprečiti tragedije sam po sebi, ustrezen zakonski okvir pa zagotovo zmanjša možnost, da do takih žalostnih dogodkov pride. Tisti, ki imajo zaradi tega slabo vest, bi morali pretehtati vse morebitne posledice svojih dejanj takrat, ko je bil za to še čas.

Kakšno vlogo je po vašem mnenju pri nesprejetju zakona odigrala zbornica?

Poslanci opozicije so vehementno glasovali proti sprejetju zakona, čeprav je urejal točno tisto, kar je bilo kasneje predmet debate ob tragičnem dogodku pred Globalom. Gre za vprašanje kompetenc, izobraževanja in osebnih lastnosti, ki jih mora imeti človek, ki opravlja naloge zasebnega varovanja. Tisti, ki so takrat glasovali proti, so branili zelo ozke interese, ne samo interesov zbornice, temveč morda še bolj svoje lastne. Znano je namreč, da so v družbah za varovanje našli zatočišče mnogi nekdanji agenti tajnih služb prejšnjega totalitarnega režima in verjetno kdaj potrebujejo usluge teh ljudi in so tako dovzetnejši za njihovo morebitno lobiranje. V vsakem primeru pa je šlo za prevlado osebnih interesov nad javnim interesom.

Ste pričakovali, da bo tokrat sprejemanje zakonodaje spričo tragedije pred Globalom in javne pozornosti nekoliko lažje?

Osebno sem pričakoval, da bodo premogli vsaj toliko vesti in morale, da bodo tiho, vendar so svojo slabo vest prali z agresivnostjo. Tudi napoved interpelacije proti ministru Mateju je skrivanje lastne slabe vesti.

Kako bi opredelili razlike med zakonom, ki ga je vlada predlagala letos poleti in je bil zavrnjen, in aktualnim zakonom o zasebnem varovanju? Kako se glede na novi zakon spreminjajo pristojnosti zbornice?

Prejšnji zakon je stvari urejal veliko bolj celovito. Osebno sem prepričan, da je bil zelo dober. Novi pa na to področje posega ožje in bojim se, da se bo zelo hitro pokazalo, da bi potrebovali dodaten poseg, da bi dokončno uredili razmere na področju zasebnega varovanja, tudi tiste, ki jih s tem zakonom – ker je bil pač predlagan in sprejet po hitrem postopku – ni bilo mogoče urediti. Nekatere pristojnosti zbornice se z novo zakonodajo zmanjšujejo; oni to seveda gledajo skozi denar, ampak branjenje zasebnih interesov ni stvar zakonodajalca.

Vlada je predlagala nov ustavni zakon o izbrisanih. Na kakšen način se nova zakonodaja loteva te občutljive problematike?

Zame in SDS je to zelo pomembno vprašanje, saj se po eni strani dotika življenja ljudi, po drugi pa tudi temeljnih vrednot slovenske osamosvojitve. Zaradi tega je treba stvari zelo pretehtati. V SDS smo ves čas zagovarjali načelo, da je treba krivico, če je bila storjena, popraviti. Nikoli in nikdar pa ne bomo privolili v to, da bi človek, ki je nekoč kalkuliral s samostojnostjo Slovenije ali pa jo celo napadal, danes imel od tega korist in za to svoje sramotno početje prejel celo odškodnino. Doseči je treba obravnavo vsakega primera posebej in to je točka, pri kateri se je zalomilo, ko smo bili že zelo blizu ustavnemu zakonu še v prejšnjem mandatu. Da je nujnost individualne obravnave edina realna rešitev, so se strinjali tako takratni predsednik državnega zbora Pahor, predsednik države Drnovšek in večina strank. Ustavni zakon je takrat podrl Anton Rop, sedanji poslanec SD, ki je agresivno nastopil proti predlogu. Na pogajanjih v najožjem krogu, ki smo se jih udeležili Tone Rop kot predsednik vlade, Rado Bohinc kot notranji minister ter predsednik SDS Janez Janša in jaz, je Tone Rop celo ponižal Rada Bohinca kot soavtorja kompromisnega besedila ustavnega zakona, da je »šel preko meje«.

Sedaj je ustavni zakon, ki ga je pripravila vlada, izjemno dobro pripravljen in je lahko odlična podlaga za nadaljnje dogovarjanje v parlamentu, pri čemer pa se ne slepim, da bo to enostavno, kajti treba bo doseči dvetretjinsko večino in seveda bo potrebne zelo veliko argumentirane razprave, da bi dosegli zadostno stopnjo konsenza, ki bi omogočal sprejetje ustavnega zakona.

Kako dojemate vstop nove stranke Zares na politični zemljevid?

Po eni strani vsaka nova politična stranka pomeni novost, v tem primeru pa po kongresu, ko so izvolili svojega predsednika, samo še bolj poudarja tisto, kar sem javno poimenoval »Ropov paradoks«. Tranzicijski volivec bo na prihodnjih volitvah v nemogočem položaju. Na prejšnjih volitvah so bile pač razgaljene vse napake LDS, zaradi česar so se volivci od stranke odvrnili in je zato izgubila oblast. Isti tranzicijski volivec bo imel sedaj na izbiro Zares, katere predsednik je Gregor Golobič, nekdanji glavni tajnik tiste LDS, od katere se je odvrnil; imel bo torej na izbiro LDS, od katere se je že itak odvrnil in ki se v tem času, razen v vodstvu, ni kaj dosti spremenila, in SD, kjer pa bo zagledal Cvikla in Ropa, nekdanjega predsednika LDS, ki ji je obrnil hrbet, in predsednika tiste vlade, ki je tako neuspešno končala svoj mandat. »Ropov paradoks« bo po mojem mnenju ena najbolj zabavnih stvari na prihodnjih volitvah in ne vem, kako bodo ljudje reagirali, ko bodo pred izbiro. To je tudi eden od razlogov, zakaj se prihodnjih volitev prav nič ne bojim. Nasprotno, zelo se veselim, in sicer iz preprostega razloga, ker bodo volivci pred dilemo: na eni strani bodo imeli iste obraze v različnih oblikah – LDS v treh različnih oblikah z izkazanimi učinki njihovih vlad v preteklosti, ko je bila izjemno visoka inflacija, slaba gospodarska uspešnost in zelo visoka brezposelnost, na drugi pa vlado Janeza Janše, katere značilnost je izjemno visoka gospodarska rast, najnižja brezposelnost v zgodovini samostojne Slovenije in v povprečju v tem mandatu bistveno nižja inflacija kot v času katere koli prejšnje vlade. Naj opozorim bralce na dejstvo, da najuglednejše tuje inštitucije opozarjajo, da je inflacija v tem mandatu samo odraz izjemno visoke gospodarske rasti, ki ji ni primerjave v zgodovini samostojne Slovenije.

Kako gledate na prvi krog predsedniških volitev? Zakaj tolikokrat beremo, da je Peterletova zmaga dejansko neuspeh?

Prvič slišim, da je katero koli prvo mesto na volitvah neuspeh. Seveda gre za obliko propagande. To ni več niti novinarsko poročanje, temveč direktna propaganda. Isti ljudje v istih občilih, ki so pred prvim krogom volitev na vse načine dopovedovali, da ni niti vredno iti na volitve, ker bo tako ali tako Peterle zmagal, zdaj zatrjujejo, da ni vredno iti na volitve, ker je Peterle že izgubil. To seveda veliko pove o teh ljudeh in o teh glasilih, zelo malo pa o tem, kaj se bo na volitvah dejansko zgodilo. Žal pa marsikdo tovrstnemu nagovarjanju medijev nasede. Eden temeljnih izzivov, s katerimi se moramo soočiti, je, da pridobimo izkušnjo politične kulture, da torej bolj kritično sprejemamo vse, kar se govori v medijih, in da ne nasedamo temu, čigav kdo je. Zlasti ko gre za zdajšnjo vlado. Sicer ji je uspelo zmanjšati vpliv tranzicijske levice v osrednjih medijih, sama pa pri tem ni pridobila nikakršne kontrole nad mediji, kot se o tem javno laže in blati Slovenija v tujini. Problem te vlade je, da nima nobenega vpliva v medijih. Včasih nekaterih stvari sploh ne moremo povedati, saj nam tega nihče ne omogoči. Še huje je, da se nekatere ključne stvari načrtno zamolčijo. Primer v osrednjih medijih dolgo sistematično zamolčanega dejstva, da so poslanci (takrat Kocijančičeve, danes Pahorjeve) SD skupaj z LDS, poslancem SNS in drugimi iz takratne koalicije uzakonili 100-odstotno financiranje zasebnih »cerkvenih« šol že leta 1996, danes pa na tej osnovi netijo protiustavno sovraštvo proti verujočim in razpihujejo kulturni boj, je samo vrh ledene gore.

Drugi tak primer je doslej precej uspešno prikrivano dejstvo, da se v drugem krogu predsedniških volitev soočata na eni strani nekdanji predsednik vlade v času osamosvojitve Slovenije in na drugi nekdo, ki je imel do osamosvojitve precej časa vprašljiv odnos.

Tretji primer pa je bolj ali manj prikrito dejstvo, da se bo v nedeljo na referendumu odločalo samo o tem, ali boš z glasom »za« na referendumu glasoval za stabilnejšo pokojninsko blagajno ali pa boš z glasom »proti« pokojninsko blagajno ogrozil in v perspektivi davčno bolj obremenil vse zaposlene, s tem zmanjšal konkurenčno sposobnost Slovenije in ogrozil njen hitri ekonomski razvoj.

Če bi ljudje vse to vedeli, bi se pri neposrednem odločanju zagotovo velikokrat odločili drugače. Pravica vedeti je temeljna ustavna in demokratična pravica. Da pa v delu osrednjih medijev še vedno obstajajo »tabu« teme, bi nas moralo skrbeti. Prvič zato, ker je očitno še vedno okrnjena pravica vedeti, drugič pa iz razloga, ki ga je odlično definiral prof. Bogomil Ferfila v enem svojih učbenikov na FDV: »Več o uredniški politiki od tistega, o čemer se poroča in kako se poroča, pove tisto, kar se sistematično zamolči.« D

Ivan Cankar in nasilje

Dr. Irena Avsenik Nabergoj, foto: Bor Slana, arhiv Demokracije

Mnogi so iskali odgovor na skrivnost nasilja, vsak po svoji poti, skladno s svojo življenjsko izkušnjo. Platon, Pascal, Dostojevski, Shakespeare, Kierkegaard, Nietzsche, René Girard in številni drugi, od slovenskih pisateljev še posebej izrazito Ivan Cankar. Z osebno prizadetostjo so se bojevali s protislovnostjo, ki so jo čutili v sebi in drugih, in na papir zapisali številne misli, zgodbe in biografije o mnogovrstnih človeških usodah. Ali ni veliko svetovne literature v nekem smislu samo pisanje biografij in avtobiografij; pisanje zgodb, ki po delih razkrivajo, kako se človek znajde v tem svetu?

Poskusi razkrivanja nasilja razkrivajo tudi težnjo po njegovem obvladovanju. Ivan Cankar s slikanjem nasilja osvetljuje neizbežna izkustva človeškega življenja – razklane in odtujene družine, krivični svet, razdvojenega človeka, zločine in kazni – téme, ki določajo človeštvo od začetka sveta. Nasilje, ta tesnobna in vznemirljiva prvobitna izkušnja človeka, se v njegovih besedilih upira besedi in glasu, človekovemu čustvovanju in razumevanju.

Nasilje nad otroki V Cankarjevih delih so zelo pogosto žrtve nasilja otroci; so zapostavljeni, trpijo, ker jih družba izloča, sramoti in prehudo kaznuje, kadar zaradi lakote ukradejo kaj malega (npr. črtica *Iz predmestja*, motiv Cankarjeve kraje suhih hrušk idr.), kaznovani so zaradi svojega nezakonskega stanu (novela *Jakob Nesreča* idr.). Nasilje je doma že v njihovih družinah, ki za otroke niso varen pristan, temveč pogosto zelo nevaren in moralno zadušljiv kraj. Tako so na primer deklice iz romana *Hiše Marije Pomočnice* priče spolnemu razvratu svojih staršev in so tudi same pri tem udeležene, ne da bi se tega prav zavedale, zato zbolijo za neozdravljivo boleznijo sifilisom; zatočišče pred okuženim domom in neomadeževani kraj umiranja najdejo v bolnišnici v varstvu redovnih sester z imenom Hiša Marije Pomočnice. Nekateri otroci, ki so postali žrtve nasilja, padejo v depresivnost in hrepenijo po smrti. V Cankarjevih delih po smrti hrepenijo že majhni otroci (npr. deklica *Nina* v istoimenskem romanu; deklice iz *Hiše Marije Pomočnice* idr.), ki jih ljudje duševno ali telesno trpinčijo in zlorabljajo. Nekateri izmed otrok svoje hrepenenje po smrti kar sami izpolnijo in napravijo samomor (otrok s pokvečeno nogo v noveli *Budalo Martinec* idr.). Še posebej tragičen in pomenljiv primer samomora iz frustracije Cankar opisuje v eni izmed novel iz zbirke *Volja in moč*, ki govori o samomoru nekega dijaka. Ko je ta začutil, da ni več najboljši v razredu, ni pa hotel biti povprečen, se je ubil, še preden bi se njegovo pravo stanje lahko razkrilo pred drugimi.

Nevarna razmerja Cankar zlasti v svojem dunajskem obdobju (1899–1909) pogosto opisuje tudi agresivnost v erotičnih odnosih. V njegovih delih so ženske navadno moralno močnejše partnerice, moški pa bolj depresivni, nezanesljivi, razdražljivi, sumničavi, navdaja jih strah pred spolnostjo in še bolj pred čustveno odvisnostjo od ženske, češ da jih bo ženska zasvojila in pogubila. Še posebej v Cankarjevih delih z motivom umetnika na tujem, ki vsebujejo precej avtobiografskih prvin, se moški bojijo, da bo ženska tako ali drugače ustavila njihovo umetniško pot in jih hote ali nehote podvrgla povprečju, zato največkrat bežijo pred zakonom in pred odgovornim, resnim ljubezenskim odnosom. Ker se v bistvu zaradi tega zaničujejo, iščejo krivdo v ženski in svoje negativne lastnosti projicirajo nanjo; brez razloga jo obtožujejo nezvestobe, nezanesljivosti, lažnivosti in vihravosti njenega čustvovanja; če pa so poročeni, svoj strah pred moralno močnejšo ženo, ki laže premaguje neznosno stanje revščine, poskušajo pregnati z alkoholom, s klatenjem po beznicah, z obiskovanjem prostitutk, z begom od doma (npr. roman *Tujci*, roman *Novo življenje* idr.).

> Zdi se, da nasilje, kot ga slika Cankar, največkrat nima racionalne utemeljitve, temveč ima le iracionalno vsebino.

Tudi črtica *Poet Peter*, iz Cankarjeve ljubljanske dobe, govori o nasilju. V njej je egocentrični, vase zaverovani umetnik odvisen od ženinega oboževanja, pred njo goji kult samega sebe in svojega umetništva in ji deklamira svoje poetične stvaritve. Ko nekega dne ugotovi, da ga žena sploh ne posluša, temveč opazuje muho na svetilki, medtem ko on zanosno recitira pesem, ki je pravzaprav »izpoved njegovega življenja«, jo s pestjo besno udari v obraz. Moževo nasilje in občutek brezizhodnega položaja ženo poženeta v samomor, pred tem pa je žena tista, ki prosi moža odpuščanja za vse žalitve, medtem ko se njen mož še vedno počuti prizadetega in osamljenega v svoji intelektualni večvrednosti.

Maščevanje ranjenih Zdi se, da nasilje, kot ga slika Cankar, največkrat nima racionalne utemeljitve, temveč ima le iracionalno vsebino. Nemočnemu človeku, reve-

O avtorici

Irena Avsenik Nabergoj je diplomirala iz slovenskega jezika s književnostjo in umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 1998 je končala magistrski študij iz književnosti Slovencev v Argentini, nato pa je leta 2004 doktorirala iz literature Ivana Cankarja. Njeno predelano doktorsko disertacijo o Grehu, krivdi, kazni in odpuščanju pri Ivanu Cankarju je leta 2005 izdala Mladinska knjiga kot znanstveno monografijo Ljubezen in krivda Ivana Cankarja. Avtorica kot raziskovalka literarnih ved ter duhovne in kulturne zgodovine deluje na Teološki fakulteti v Ljubljani in kot znanstvena sodelavka na Inštitutu za kulturno zgodovino ZRC SAZU. Predava književnost in literarno teorijo na Fakulteti za humanistiko Univerze v Novi Gorici.

žu ali pohabljencu se zdi, da mu je za obnovo njegovega samospoštovanja, ki je bilo omajano zaradi prizadetosti in prikrajšanosti, na voljo le eno pribežališče: maščevati se »oko za oko« – kot se bogatašem maščujejo reveži v številnih Cankarjevih delih ali pa se nasprotno užaljeni bogataši maščujejo revežem, če jih ti razgalijo v njihovi pokvarjenosti pred drugimi ali pred njimi samimi. Maščevanje se v teh delih pokaže kot najbolj instinktivna in spontana reakcija na žalitev.

Podobno maščevanje poznamo tudi iz romanov F. M. Dostojevskega (*Zločin in kazen*, *Bratje Karamazovi*, *Ponižani in razžaljeni*, *Zapiski iz podtalja*), pri Victorju Hugoju (*Nesrečniki*) in drugod, povsod, kjer avtorji slikajo socialno revščino, ki človeku omaje zaupanje in vero v lepšo prihodnost. Zdi se, da je s tovrstnim nasiljem povezan tisti vir uničevalnosti, ki nastane zaradi omajane vere v ljubezen, v pravičnost in v življenje samo.

Podzemlje človeštva V svojih delih o nasilju je Cankar osvetljeval neizbežna izkustva človeškega življenja; opisoval je razklane in odtujene družine, krivični svet, razdvojenega človeka, zločine in kazni … – téme, ki določajo človeštvo, ki se neštetokrat ponavljajo in ki jih ne obdaja nobena nejasnost, saj se pojasnjujejo same.

Medtem ko v svojih zgodnejših delih Cankar še ostaja v mejah človeško razumljivega in mogočega, pa takšen gotovo ni več v vizijah in podobah svoje zadnje knjige *Podobe iz sanj*, v kateri slika nasilje v času prve svetovne vojne. Nasilje, ta tesnobna in vznemirljiva prvobitna izkušnja človeka, se v teh črticah upira besedi in glasu, človekovemu čustvovanju in razumevanju. Od vrha do tal trga zaveso, na kateri je naslikana podoba urejenega sveta, in nas postavlja pred brezno nerazumljivega. V svojem najglobljem bistvu, ko izčrpamo vse mogoče racionalne razlage, s katerimi bi se vsaj delno olajšali, spominja na sanje, nočne strahove in temne kotičke duše, ki jih človek komaj včasih z nelagodjem zasluti.

Nasilje v drami *Kralj na Betajnovi*, nasilje v Cankarjevi dunajski socialnokritični prozi, nasilje v *Podobah iz sanj* … pa v *Zločinu in kazni* Dostojevskega, v Shakespearovem *Hamletu* in drugih delih, pri Danteju in Blakeu …, nasilje v današnjem času, ko smo na vsakem koraku priče nasilju do otrok, nasilju v družinah, nasilju v družbi, nesmiselnim in nerazumnim vojnam … – vse to nasilje v svojem najglobljem bistvu ostaja temna skrivnost, ki kaže na »reči, ki so skrite od začetka sveta« (Mt 13,35). Ni ga mogoče neposredno razumeti, zato potrebuje »obleko« besed, podob, simbolov, zgodovinskih dejstev, mitoloških zgodb …, da dobi obliko. A nikoli ni do konca ubesedljivo ali upodobljivo. Je samo slutnja, ki poskuša najti izraz, pa se ga hkrati boji in se izmika besedi, obstane in pred njim obmolkne.

Tako belo srce V večjem delu Cankarjeve literature se nasilje ne konča s trpljenjem, agonijo, duševno raztrganostjo, zadušenimi strastmi, ugaslim veseljem, z bolečino, boleznijo, blaznostjo in smrtjo. Ljudje, ki so se jim zgodile hude krivice ali jih je zadelo trpljenje, se v Cankarjevih delih pogosto čutijo nemočne, da bi začutili ali ozavestili željo odpustiti in ozdraveti, da bi začeli boj za zdravljenje čustvenih ran, prikrite ali neprikrite jeze in nekoristnega premlevanja preteklosti.

O odpuščanju pogosto ni besede. Izjeme so v Cankarjevih delih trpeči otroci, blagi ostareli osamljeni ljudje, ki so jih zapustili njihovi lastni otroci, siromašne žene obupujočih mož in ne nazadnje Cankarjeva mati. Zdi se, da mnogi izmed njih sploh ne poznajo prave jeze, krivde in strahu, ne čutijo želje po maščevanju, ranjenega samoljubja, nimajo nenadnih izbruhov agresivnosti; da živijo netelesno, čisto, kot angeli na zemlji, bolj kot simboli Cankarjevih hrepenenj kot pa kot resnične osebe (najlepši zgled tega so umirajoče deklice iz *Hiše Marije Pomočnice*). Cankar jih predstavlja kot osebe, ki so zmožne brezpogojne ljubezni in odpuščanja v smislu razveljavitve vseh zahtev, pogojev in pričakovanj, ki bi bili zadržani v duhu in bi zadrževali držo ljubezni. Kolikor pa v njih vendarle čutimo tudi »človeško« življenje in ne samo netelesnega, nezemeljskega, se zdi, da jim odpuščanja nasilnežem ne narekuje kakšen morebitni strah pred povračilnimi ukrepi, temveč usmiljenje v smislu Senekovega reka: »Odpusti slabotnejšemu od sebe iz usmiljenja do njega; močnejšemu od sebe iz usmiljenja do sebe.«

> Žrtve nasilja, ki imajo veliko srce in velikega duha, usodnost nasilja premagajo z močjo hrepenenja po odrešitvi.

Žrtve nasilja, ki imajo veliko srce in velikega duha, usodnost nasilja premagajo z močjo hrepenenja po odrešitvi. Za sifilisom bolne deklice v Hiši Marije Pomočnice so z vse hujšim napredovanjem bolezni čedalje manj priklenjene na ta svet, bolj se bližajo smrti, bolj so polne ljubezni, odpuščanja in hrepenenja. Drobni mali deklici Malči se njena mati v njeni otroški žalosti zaradi hčerkine bolezni na moč zasmili, Rezika bi svojega ubogega, majhnega in trudnega očeta najraje kar sama spravila v posteljo in ga prekrižala kot mati, tudi Minki se starši – oče samomorilec – zasmilijo – »izrezala bi iz knjige obadva, skrila ju varno na svoje prsi, pod srajco. In malo bi ju zibala, kakor v zibki! Ej, ne jokajta, saj je lepo zunaj.«

To je samo nekaj drobcev iz razbitega ogledala nasilja, kot nam ga v svojih delih slika Ivan Cankar. In le ozek pramen svetlobe, ki daje slutiti, v čem Cankar vidi resnično vrednost človeškega življenja. D

Z vlado do višjih pokojnin

Vida Kocjan, foto: Bor Slana, arhiv Demokracije

Vlada je uskladila rast pokojnin s plačami, česar prejšnja ni zmogla. Kmalu sledi nova uskladitev in 20-odstotni poračun za nazaj. Na ulicah se problemi ne rešujejo, zatrjujejo delodajalci, upokojenci in študentje pa nimajo razloga za protest.

Na shodu za 'razum', kakor to imenujejo v šestih sindikalnih centralah, ki bo 17. novembra v Ljubljani, bodo po zagotovilih sindikalistov protesti potekali predvsem proti delodajalcem, na njem pa naj bi sodelovali tudi upokojenci in študentje. Čeprav ekonomisti in večina politikov, med njimi Borut Pahor iz SD, opozarjajo, da je treba problem plač urediti za pogajalsko mizo, predvsem pa, da splošni protesti niso koristni za nikogar, sindikalisti vztrajajo pri njih. Vendar so tudi mnenja slednjih različna. Medtem ko Dušan Semolič, član SD, vztraja, da je treba plače povečati po dejavnostih, njegov strankarski predsednik Pahor meni, da je treba biti pri tem pazljiv in povečati plače le v tistih podjetjih, v katerih dobro poslujejo. Podobno menita predsednik vlade Janez Janša in guverner osrednje banke Marko Kranjec ter številni drugi. Vsesplošno povečanje plač bi lahko ogrozilo številna delovna mesta, lahko bi prišlo do množičnega odpuščanja zaposlenih, socialno stanje zaposlenih v finančno šibkih podjetjih pa bi se drastično poslabšalo. Večina drugih sindikalnih voditeljev se s tem mnenjem strinja, vendar bodo na protestih vseeno sodelovali. Le Semolič trmasto vztraja pri svojih stališčih, s čimer dokazuje, da mu ne gre v prvi vrsti za skrb za zaposlene in člane sindikata, ki ga vodi. Na to, naj bi bil po Semoličevem mnenju shod dovolj močan opomin lastnikom kapitala in da dvomimo o njegovi dobronamernosti, smo v našem tedniku že opozorili. Dvom v zadnjih dneh krepi tudi dejstvo, da nekateri že kar odkrito govorijo o medgeneracijskih demonstracijah. Vsa to vnovič potrjuje domneve, da gre Semoliču (in še nekaterim) pod krinko boja za človeka dostojno življenje bolj za politični boj in lastno slavo.

> Povprečna netopokojnina se je v letu 2006 nominalno povečala za 4,9 odstotka, realno pa za 2,7 odstotka.

Študentje nimajo razlogov

Uvodoma omenimo študentsko problematiko. Ukrepi vlade na področju srednjega in visokega šolstva že kažejo rezultate, saj se število študentov vsako leto povečuje. Pomembno je tudi to, da se v državi ne soočamo več s problemom brezposelnosti, kar potrjujejo tudi srečanja vlade z gospodarstveniki, ki so še pred dvema letoma tožili o tem, danes pa tarnajo predvsem zaradi pomanjkanja kadrov tehniške in naravoslovne smeri, kar je posledica slabo načrtovane razpisne politike v preteklosti. Tudi na tem področju je vlada v preteklih treh letih sprejela ukrepe, ki postopoma začenjajo spreminjati

razmerje med številom vpisanih dijakov na srednje, višje in visoke šole v korist tehniških in naravoslovnih smeri. Vedeti moramo, da Slovenija v primerjavi z Evropsko unijo (EU) v izobrazbeni sestavi delovno aktivnega prebivalstva še vedno zaostaja po deležu terciarno izobraženih. Tudi področje štipendiranja je v Sloveniji dobro urejeno, zato študentje resnično nimajo razloga za to, da bi se pridružili protestnikom.

Pokojnine realno višje Kar se upokojencev tiče, podatki kažejo, da se realna rast pokojnin, merjena v odstotkih, v zadnjem letu močno povečuje. Iz grafa, ki ga objavljamo posebej, je razvidno, da je bila realna rast pokojnin v letu 2001 enaka nič, v letu 2004 je bila negativna, v letu 2006 pa so se pokojnine realno bistveno povečale predvsem zaradi ukrepov vlade. Ta je dosegla drugačno izravnavo pokojnin s plačami, zaradi izredno visoke gospodarske rasti pa je bilanca Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) kljub čedalje večjemu številu upokojencev izravnana, kar z vidika makroekonomskih kazalnikov kaže na vzdržnost sistema. To pomeni, da je blagajna pokojninskega in invalidskega zavarovanja uravnotežena. Premier Janša je ob predstavitvi državnega proračuna za leti 2008 in 2009 dejal, da bo tako tudi v prihodnjih dveh letih. Ob tem je poudaril: »Čeprav bodo pokojnine in zdravstvene storitve v Sloveniji po socialno-ekonomskem načelu primerne in stabilne do leta 2020, vlada že zdaj za zagotovitev dolgoročne vzdržnosti javnih financ vodi usklajene politike na različnih področjih. Tu imam v mislih vse potrebne ukrepe za dolgoročno vzdržno povečevanje gospodarske rasti, stopnje zaposlenosti, deleža zavarovancev v celotnem prebivalstvu, ohranjanje ustreznega razmerja med aktivno in upokojeno populacijo, večjo odgovornost posameznika za njegov socialni položaj in za spodbujanje vključevanja v prostovoljno pokojninsko zavarovanje.« Ker nekateri poudarjajo tudi revščino, je Janša dejal: »Slovenija je po podatkih o stopnji tveganja revščine med državami EU visoko socialna država, samo tri so boljše od nas. To je zelo dober in pomemben rezultat, ki Slovenijo umešča med države z izrazitim posluhom za socialno ogrožene kategorije.«

Skrb za upokojence Na veliko skrb resornega ministrstva za upokojence že ves čas opozarja tudi Marjeta Cotman, ministrica za delo, družino in socialne zadeve. Pred nekaj dnevi je vnovič poudarila, da je sedanji sistem usklajevanja pokojnin namenjen vzdrževanju realne rasti pokojnin v primerjavi z letno rastjo plač, eno temeljnih prizadevaj ministrstva in vlade pa je skrb za upokojence oziroma starejše. Dejala je še, da se bodo po februarju pokojnine sredi novembra znova uskladile, upokojenci pa bodo dobili tudi poračun za nazaj. Pokojnine se bodo uskladile predvidoma za dva odstotka, vsi upokojenci pa bodo dobili poračun od januarja do novembra. Po zdaj znanih podatkih naj bi bilo to v višini okoli 20 odstotkov mesečne pokojnine. Ponovila je, da »vlada ceni sedanjo upokojensko generacijo in se zaveda njenih zaslug na vseh področjih

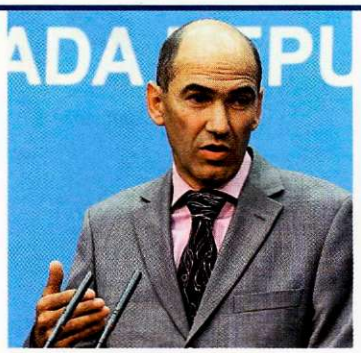

Premier Janez Janša

Ministrica Marjeta Cotman

Mateja Kožuh Novak

življenja«. Prav zaradi te skrbi je vlada že na začetku mandata spremenila način usklajevanja pokojnin, po katerem je zagotovljeno usklajevanje pokojnin z rastjo plač. Sedanji sistem usklajevanja pokojnin je namenjen ohranjanju oziroma vzdrževanju realne rasti pokojnin v primerjavi z letno rastjo plač. Prvo usklajevanje je bilo letos februarja, ko so se pokojnine povečale za 3,2 oziroma 3,8 odstotka (glede na višino pokojnine). Cotmanova je dejala, da se tako na ministrstvu kot v vladi zavedajo, da se še vedno preveč upokojencev otepa s pomanjkanjem, predvsem tisti, ki nimajo polne delovne dobe, zato jim država pomaga s socialnimi transferji. Tisti, katerih pokojnina ne dosega 369 evrov, so upravičeni do varstvenega dodatka. Starejši, ki imajo zelo nizke dohodke, lahko v primeru velike stiske prejmejo tudi izredno denarno socialno pomoč, ki je lahko izplačana v enkratnem znesku ali pa je dodeljena za obdobje več mesecev. Ob tem je generalni direktor direktorata za socialne zadeve na ministrstvu Davor Dominkuš pojasnil, da enkratna denarna socialna pomoč za samsko osebo znaša 205 evrov. Starostnik mora vložiti vlogo za to pomoč in prošnjo tudi utemeljiti, za kaj bo namenil ta denar: na primer za nakup ozimnice in podobno. O upravičenosti dodelitve sredstev presodi center za socialno delo.

Očitki, odgovor Na očitke vodstva Zveze društev upokojencev Slovenije (ZDUS), da ima 82.549 upokojencev pokojnino nižjo od 300 evrov, na resornem ministrstvu odgovarjajo, da je med njimi 35.000 takšnih, pri katerih je ta znesek samo sorazmerni del pokojnine, poleg tega prejemajo še pokojnino iz tujine. Preostali upokojenci v najšibkejši skupini pa so tisti, ki niso dosegli polne pokojninske dobe. Ministrstvo si po besedah ministrice Cotmanove prizadeva, da bi oskrbo starejših tudi na sistemski ravni drugače uredili, zato skupaj z ministrstvom za ▶

Realna rast pokojnin v %

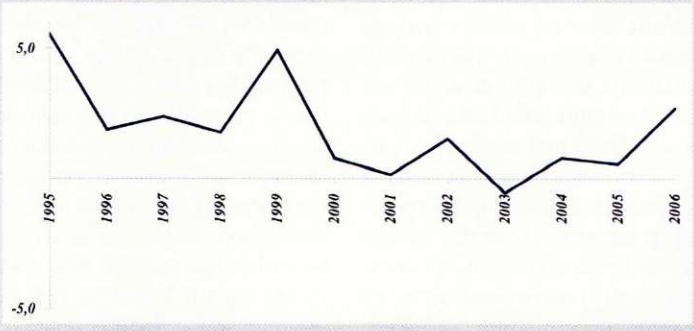

Vir: SURS

Število vpisanih dijakov v program

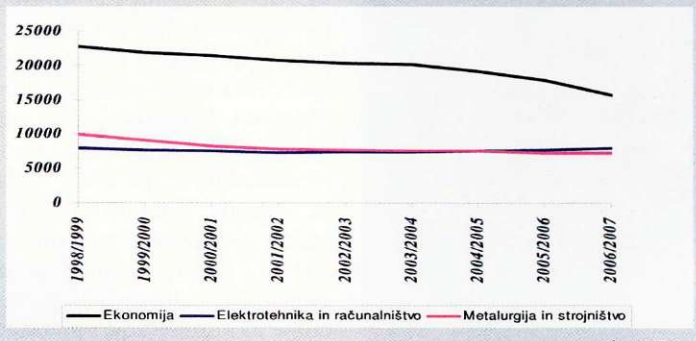

Vir: SURS

Nekateri res dokazujejo, da so 'rdeči'.

zdravje pripravljajo zakon, s katerim bi med drugim uvedli obvezno javno socialno zavarovanje za dolgotrajno oskrbo.

Ni naključje ZDUS po novem vodi Mateja Kožuh Novak, nekdanja ortodoksna poslanka SD. Težko verjamemo, da gre za naključje. Kožuh Novakova je nedavno na predsednika vlade Janeza Janšo naslovila pismo, v katerem je izrazila zaskrbljenost zaradi podražitev. Hkrati sprašuje vlado, kaj namerava storiti za zagotovitev preživetja najbolj ogroženim skupinam, med katerimi je največ upokojencev. Kot nova predsednica ZDUS je na tiskovni konferenci novinarje sezanila z odločitvijo, da se bodo upokojenci 17. novembra pridružili »skupnim delavskim demonstracijam«. Oba, Semolič in Kožuh Novakova, torej izhajata iz iste stranke (SD) in oba nakazujeta, da mnenja predsednika svoje stranke ne upoštevata najbolj, še manj pa ga spoštujeta.

Tudi o revščini Na odločitev upokojenske zveze so se odzvali tudi v vladi. Obžalujejo njihovo odločitev o pridružitvi protestu, ki sicer ni naperjen proti vladi. Poudarili so, da je vlada že od začetka mandata sprejela vrsto ukrepov, da bi se položaj upokojencev izboljšal. Med drugim je izpolnila obljubo in zagotovila usklajevanje pokojnin s plačami, s čimer se upokojencem položaj izboljšuje enako kot zaposlenim. »Takšne obljube so v preteklosti dajale tudi prejšnje vlade, vendar jih niso nikoli uresničile,« so sporočili iz vlade. V vladi se zavedajo težav najštevilčnejšega dela prebivalstva, ki jih je v pismu premierju izpostavila predsednica ZDUS Mateja Kožuh Novak. V svojem sporočilu za javnost so zapisali: »Zavedamo se, da je upokojenska generacija s svojim delom odločilno prispevala k temu, da se Slovenija danes lahko sooča s pomembnimi izzivi in da je pred generacijami, ki danes živijo v Sloveniji, boljša prihodnost, kot so jo kadar koli doslej imeli naši predniki.« V vladi se zavedajo problema revščine, zato vodijo ustrezne socialne politike z različnimi ukrepi, ki omogočajo preživetje tudi najrevnejšemu delu prebivalstva. Slovenija se tako po podatkih evropskega statističnega urada Eurostata uvršča visoko kot socialna država. Med državami EU so samo tri države bolje uvrščene po stopnji tveganja revščine (Švedska, Češka in Nizozemska), med državami Evropske monetarne unije pa je više uvrščena samo Nizozemska, so pojasnili v vladi. Premier Janez Janša se je v zadnjem času sešel z vsemi socialnimi partnerji, saj se zaveda pomena socialnega dialoga, načrtuje pa tudi srečanje s predstavniki upokojencev.

Razmerje med zavarovanci in upokojenci

LETO	ZAVAROVANEC : UPOKOJENEC	UPOKOJENEC : ZAVAROVANEC
2006	1.000:620	1:1,60
2004	1.000:626	1:1,60
2002	1.000:608	1:1,64
1998	1.000:602	1:1,66
1990	1.000:434	1:2,30
1984	1.000:331	1:3,00

Podpis: Tabela kaže slabšanje razmerja, saj so bili v letu 1984 trije zavarovanci na enega upokojenca, v letu 2006 pa le še 1,60 zavarovanca.

Vsi prejemniki pokojnin – avgust 2007

VRSTA	ŠTEVILO	V ODSTOTKIH
- starostna	333.212	61,2
- invalidska	94.372	17,3
- družinska	65.878	12,1
- vdovska	26.356	4,8
- vojaška	3.808	0,7
- prejemniki akontacij	247	0,1
- kmečka po SZK	3.073	0,6
- državna	17.367	3,2
Skupaj:	544.313	100
- del vdovske pokojnine	32.836	

Vir: ZPIZ

Povprečna pokojnina z varstvenim dodatkom, 8/2007

povprečna pokojnina	*zneski v EUR*	
	8/2007	*1-8/2007*
povprečna bruto pokojnina		
starostna	551,19	551,42
invalidska	439,92	440,42
družinska oz. vdovska	376,17	377,74
skupaj	**503,33**	**503,49**
povprečna neto pokojnina		
starostna	549,25	549,10
invalidska	439,48	439,74
družinska oz. vdovska	376,08	377,41
skupaj	**502,00**	**501,82**

Vir: ZPIZ

Za konec Pokojnine slovenskih upokojencev res niso visoke, kar kažejo podatki, ki jih objavljamo posebej. Vendar je pomembno, da je vlada takoj po nastopu svojega mandata spremenila način obračunavanja pokojnin glede na rast plač, s svojimi politikami na vseh področjih pa tudi zagotavlja vzdržnost sistema vsaj do leta 2020. Iz preglednice, ki jo objavljamo posebej, je razvidno, da število upokojencev izredno narašča, razmerje med zavarovanci in upokojenci pa se nenehno poslabšuje, saj so bili na primer v letu 1984 trije zavarovanci na enega upokojenca, v letu 2006 pa le še 1,60 zavarovanca. Ob tem je pomembno, da so upokojenci z izredno nizkimi pokojninami upravičeni do posebnih socialnih transferjev in posebnih pomoči. Kar pa se plač zaposlenih tiče, je pomemben predvsem dogovor s sindikati in delodajalci. Slednji so pripravljeni na dogovor in pravijo, da ulica ne bo rešila ničesar. Škoda bi bila, da bi ob tem, ko je Slovenija na dobri poti v skupnost najbolj razvitih, nekateri posamezniki iz lastnih političnih interesov vse zavozili. D

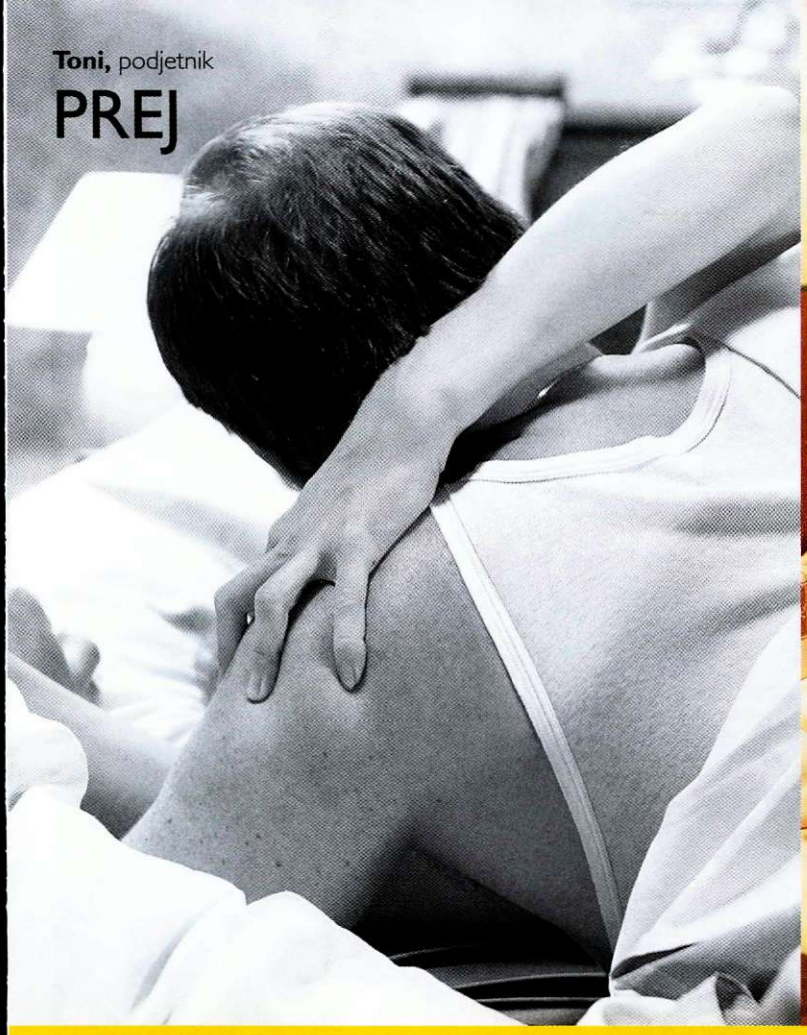

OPOZORILO! OBJAVA OGLASA V TELEFONSKEM IMENIKU SLOVENIJE LAHKO DRASTIČNO POVEČA OBSEG VAŠEGA DELA IN S TEM OGROZI VAŠE NOČNE AKTIVNOSTI!

▶ Ste pripravljeni na uspeh?

tis.telekom.si

Z objavo oglasa v Telefonskem imeniku Slovenije bodo vaše podjetje, vaši izdelki ali storitve bolj opazni in prepoznavni. Poleg tega boste v TIS-u na zgoščenki in v TIS-u na spletu izpisani pred drugimi ponudniki enakih izdelkov ali storitev.

Več informacij in naročila na 080 3000 in na tis.telekom.si

www.teledat.si

TIS
založil Teledat

Telekom Slovenije

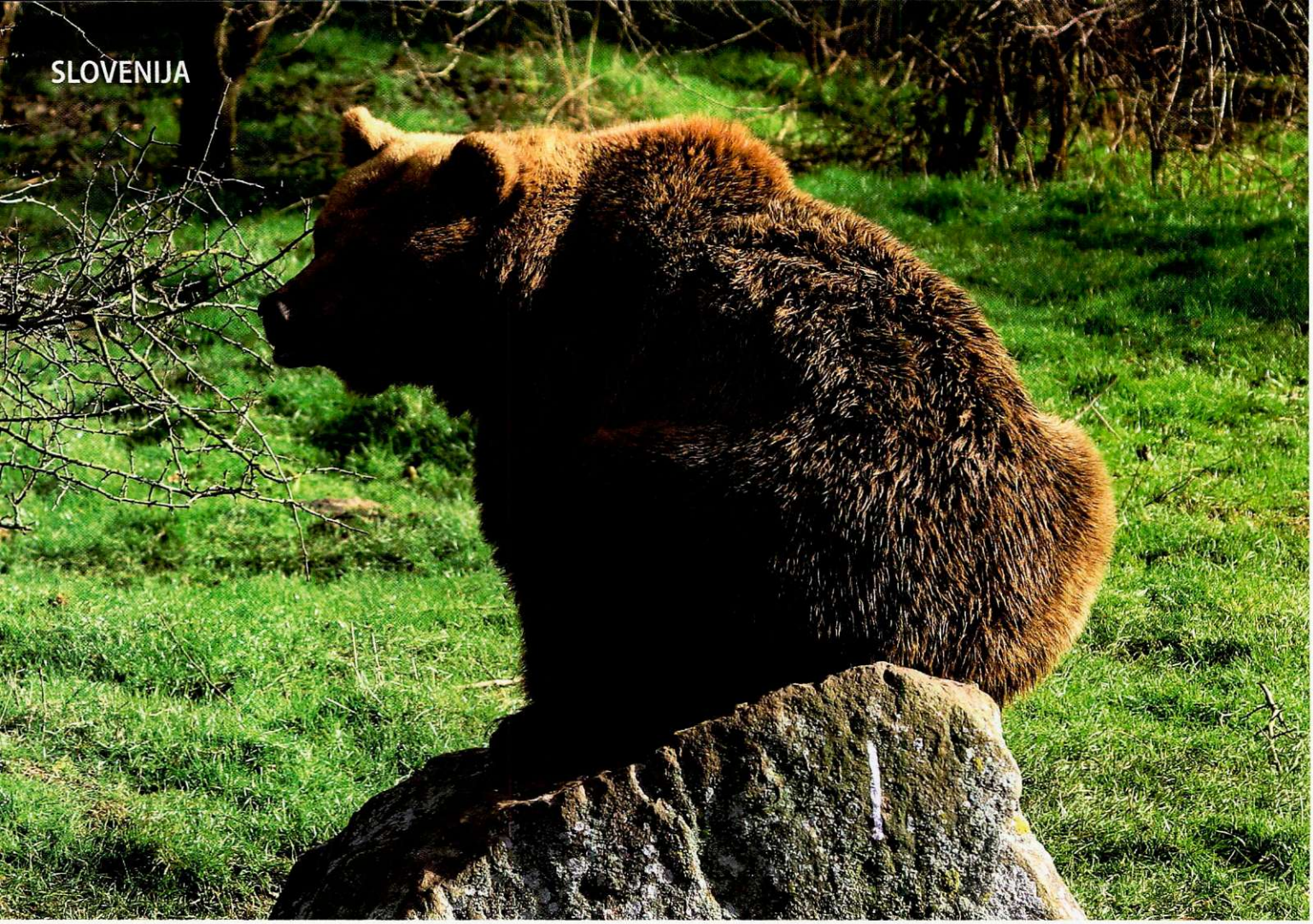

Predvideni zakon daje prednost lastnikom zemljišč, na katerih so lovišča.

Razburjeni lovski duhovi

Peter Avsenik, foto: arhiv Demokracije, Gregor Pohleven

Ob koncu oktobrskega zasedanja so poslanci govorili o predlogu zakona o divjadi in lovstvu. Najbolj burna razprava glede zakonske novele se je razvnela glede morebitnega skrajšanja trajanja koncesij za upravljanje z lovišči.

Najspornejše naj bi bilo določilo, po katerem bi se koncesija podelila za največ 10 let in ne več 20. Nasprotujoča si stališča so se pojavljala tudi glede predloga, da bi prednostno pravico do koncesij za lovišča imeli lastniki gozdov, na območju katerih se ta nahajajo. Vladi je pripravo zakona naložilo ustavno sodišče, ki je lani odločilo, da je v zakonu iz leta 2004 treba odpraviti nekatere nepravilnosti.

Prednost lastnikom? Po osamosvojitvi je bilo sprejetih več zakonov, ki posegajo na področje lovstva. Večkrat popravljeni zakon o gozdovih denimo določa, da se lastninska pravica na gozdovih izvršuje tako, da je zagotovljena njihova ekološka, socialna in proizvodna funkcija. Tako mora lastnik gozda v svojem gozdu dovoliti čebelarjenje, lov in rekreativno nabiranje plodov, zelnatih rastlin in gob. Zakon o varstvu okolja pa določa, da je divjad kot naravna dobrina lastnina države. Načela obstoječega zakona o divjadi in lovstvu pa so poleg ohranjanja naravnega okolja tudi ta, da je minimalna lovna površina 2000 hektarjev, da lovna pravica pripada državi in da država podeljuje tudi koncesije za trajnostno gospodarjenje z lovišči.

Glede zakona o lovstvu je bilo na Ustavno sodišče RS podanih nemalo pobud za presojo ustavnosti. Kot so zapisali pisci predloga zakona, je cilj novele celovita ureditev upravljanja z divjadjo. Med glavnimi predvidenimi vsebinskimi spremembami na področju lovstva med drugim najdemo določilo, da se, kot omenjeno, koncesija podeljuje za največ 10 let in da se 75 odstotkov koncesijske dajatve steka v državni proračun, 25 odstotkov pa v občinskega. Po vladnem predlogu bi bila prednostna pravica dosedanjih upravljavcev lovišč pri pridobitvi koncesije za trajnostno gospodarjenje z divjadjo omejena le na postopek prve podelitve koncesije. Pri drugi in nadaljnjih koncesijah bi prednostno pravico imele tiste lovske družine, katerih večji del članov je lastnikov zemljišč na območju lovišča.

> Strokovnost pri lovstvu je potrebna, kljub temu pa brez zadoščenja ne bi smeli ostati niti tisti, ki svoje gozdove prepuščajo lovcem.

Med državnim in zasebnim

Poglejmo nekaj poudarkov iz državnozborske razprave, ki so

se je v svojih delovnih opravah udeležili tudi predstavniki Lovske zveze Slovenije. Na seji se je podpori zakonskemu predlogu odrekel del koalicije (NSi, DeSUS in del SLS), zaradi česar je vodja poslanske skupine SDS Jože Tanko predlagal preložitev glasovanja o dopolnilih k zakonu. Predlogu, da bi se koncesija za upravljanje lovišča podelila za največ 10 let, sta poleg opozicijskih strank nasprotovala DeSUS in poslanec SLS Josip Bajc. Poslanec NSi Alojz Sok je med drugim pojasnil, da dolžina podeljene koncesije ni tako pomembna in da bi jo lahko podeljevali tudi neomejeno. »Pomembno je, kaj želite s tem doseči, kakšne pogoje ste zapisali, kako boste opravljali tudi nadzor nad tem,« je dejal Sok. V NSi so izrazili zaskrbljenost, ker pri pripravi zakona ni bilo upoštevano njihovo stališče, da bi moral zakon upoštevati lastnike zemljišč. »Koncesnine se po novem razdelijo med občine in državo, nihče pa ni želel razmišljati, da bi bili do določenega dela upravičeni tudi lastniki zemljišč,« je dejala poslanka NSi Marjetka Uhan. V stranki se zavzemajo za zasebna lovišča, saj je lov po njihovih besedah tudi gospodarska panoga, šport, rekreacija. A vlada je glede tega očitno presodila, da bi takšen predlog še bolj razvnel nesoglasja glede nove ureditve.

Zasebnih lovišč ne bo Poslanki NSi pritrjuje tudi predsednica združenja lastnikov gozdov in lovskih upravičencev Inka Stritar, ki je prepričana, da bi moralo biti lovstvo zaradi gospodarske narave dejavnosti predmet svobodne pobude. »Motijo nas koncesije na zasebni lastnini. Kdo namreč pravi, da lastniki ne bi znali upravljati svoje lastnine in da ne bi spoštovali vseh ekoloških norm, ki jih zahteva lov,« se sprašuje Stritarjeva.

»Vlada odpravlja dosedanjo dokazljivo učinkovito naravovarstveno organiziranost lovstva in ob letošnji 100-letnici Lovske zveze Slovenije posredno ukinja prostovoljno organizacijo, ki združuje 22.000 ljudi,« meni inženir gozdarstva in lovec Janez Černač. Po njegovih besedah je cilj novele lovskega zakona, ki jo je predlagalo kmetijsko ministrstvo, oblikovati zasebna lovišča in s tem uničiti Lovsko zvezo Slovenije.

Minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Iztok Jarc pa v zvezi z izrečenimi očitki meni, da je ministrstvo pri pripravi lovskega zakona delalo v dobro slovenske divjadi in lovstva. Ministrstvo še pojasnjuje, da je predlagana rešitev podeljevanja koncesij lovskim družinam v skladu z odločbama ustavnega sodišča. Predlog sprememb zakona spoštuje lastninsko pravico posameznikov, pojasnjujejo na ministrstvu in poudarjajo, da vlada ne uvaja zasebnih lovišč. Po njihovih besedah le krepi dosedanjo lovsko dejavnost in ne posega v njeno organiziranost, še manj pa omejuje dostop do gozdov – denimo gobarjenje.

Zakon sledi Evropi V evropskih državah sicer veljajo različni sistemi upravljanja z divjadjo, v večini pa so posledica zgodovinskega razvoja in lovske tradicije posameznih držav. Zaradi tega se je Evropska unija odločila, da državam omogoči, da svoj sistem lovstva urejajo tako, kot najbolj ustreza njihovim zgodovinskim in lovskim izročilom. V Sloveniji je divjad v skladu z veljavnim pravnim redom naravno bogastvo, s katerim, kot rečeno, upravlja država.

Kako pa je to področje urejeno v drugih evropskih državah? V Nemčiji je denimo večina lovišč občinska. To ne pomeni, da lovci v njih skupaj lovijo, pač pa da večje število posestnikov zemljišč skupaj oblikuje lovsko skupnost in svojo »samoumevno« pravico do lova oddaja v zakup. Takšna lovišča v Nemčiji obsegajo najmanj 250 hektarjev. Zanimivo – glede na slovenske razmere – pa je, da državna lovišča obsegajo le okoli 10 odstotkov celotne lovske površine v tej državi, nahajajo pa se večinoma v obsežnih gozdnih območjih in v Alpah. Samo zasebna lovišča obsegajo minimalen delež celotne lovne površine, pri čemer je lastna lovišča, ki morajo obsegati najmanj 80 hektarjev, mogoče dajati v zakup.

Pri severnih sosedih je zakonodaja podobna kot pri Nemcih, razlikuje pa se v tem, da je v Avstriji lov pod pristojnostjo posameznih zveznih dežel, vsaka od devetih dežel pa ima svojo lovsko zakonodajo. V veljavi je sistem revirjev, ki jih nadzorujejo lovski čuvaji, pri čemer velik poudarek dajejo varstvu divjadi. Tako v težavnih obdobjih ogrožene živali krmijo, plenilce pa lovijo.

Tako kot pri nas je tudi v Italiji divjad po zakonu iz leta 1992 državna last. Značilnost zahodne sosede pa je, da na območju iste države veljata dva sistema: dominalni, ki velja za sever države, in regalni, ki velja na jugu. Krovni državni lovski zakon določa, da morajo dežele in pokrajini poskrbeti za svojo ureditev na področju lovstva. Italija je razdeljena na 20 dežel – od tega se 15 dežel ravna po posamičnih deželnih lovskih zakonih, preostale pa so združene v 4 avtonomne dežele in 2 avtonomni pokrajini. Slednje imajo naproti krovnemu zakonu v primerjavi s preostalimi 15 večje pristojnosti kot druge dežele.

Lovstva verjetno ne moremo zreducirati le na področje gospodarske dejavnosti ali športne panoge. Ob tem, da Slovenija na tem področju po številu raznoterih živalskih vrst ohranja visoko mesto v evropskem merilu, je strokovnost pri lovstvu prav gotovo potrebna. Kljub vsemu pa brez kakršnih koli pravic ne bi smeli ostati niti tisti, ki svoje gozdove in njihova lovišča prepuščajo lovcem. D

Minister za gozdarstvo Iztok Jarc

Poslanec SLS Josip Bajc

Inka Stritar, predsednica združenja

Lovci na državnozborski razpravi

Jankovićeva Pirova zmaga

Vida Kocjan, foto: Gregor Pohleven

Zakon o financiranju občin ni dober za vse, je pa pravičen. Ustavni sodniki niso pritrdili pobudnikom ustavne presoje v tistem delu, ko govorijo, da je prišlo do zmanjšanja sredstev zaradi sprememb sistema financiranja.

Konec oktobra je Ustavno sodišče RS objavilo odločbo o zahtevi za ustavno presojo, ki so jo nanj naslovile mestna občina Ljubljana (MOL) ter občine Trzin, Log-Dragomer in Šempeter-Vrtojba, nanašala pa se je na domnevno neustavnost zakona o financiranju občin. Zahtevo javnost pozna predvsem iz predstavitev ljubljanskega župana, ki je bil očitno tudi njen pobudnik. Ustavni sodniki so presodili, da je pet členov zakona o financiranju občin v neskladju z zakonom, štirje pa ne. Pri tem sodniki niso ničesar razveljavili ali morda celo zadržali izvajanje obstoječega zakona, čeprav bi to lahko storili.

Ljubljanski župan slavil Pirovo zmago.

Odločba Ustavno sodišče (US) je najprej presojalo očitek občin predlagateljic, po katerem odstopljenih virov iz dohodnine in drugih davkov, ki se štejejo za prihodek državnega proračuna, ni mogoče šteti za lastne vire. Sodišče je pri tem ugotovilo, da odstopljena sredstva »niso tisti viri, ki jih občina ustvari sama, in jih zato ni mogoče šteti za lastna sredstva občin«, obstoječi sistem pa po mnenju ustavnih sodnikov ustvarja odvisnost občin od sredstev državnega proračuna, kar ni v skladu z ustavnima zahtevama po finančni avtonomiji občin. US je kot neskladnega z ustavo ocenilo tudi 14. člen zakona, ki opredeljuje t. i. glavarino in metodo za izračun prihodka posameznih občin iz tega naslova. Menili so, da je pri zagotavljanju finančne avtonomije treba pri lastnih virih občin zagotoviti neposredno povezavo med občino in virom. Izpodbijani 11. člen zakona, ki določa metodologijo za ugotovitev primernega obsega sredstev za financiranje občin, po mnenju ustavnih sodnikov ne daje zadostne, jasne in vsebinske zakonske podlage za določitev nalog, katerih stroški se upoštevajo, ter določitev metodologije za izračun povprečnine. Izpodbijani 38. člen med vire za izračun glavarine v prehodnem obdobju vključuje tudi nadomestilo za uporabo stavbnega zemljišča in davčne prihodke občin iz 21. člena zakona. Zaradi vključitve drugih neposrednih lastnih virov občin med vire za financiranje primerne porabe dobijo občine v prehodnem obdobju iz naslova virov, ki naj bi bili temu namenjeni (dohodnina), manj sredstev, kot naj bi jih prejele po koncu prehodnega obdobja. Poleg tega pri ureditvi prehodnega obdobja zakon občinam še dodatno zmanjšuje sredstva iz naslova glavarine za ustrezne deleže neposrednih lastnih virov. Ker gre za zahtevna pravna vprašanja javnega financiranja, ki zahtevajo tudi ustrezno načrtovanje in usklajevanje med prihodki in odhodki, in ker mora država z ustrezno notranjo usklajenostjo sistema javnega financiranja zagotoviti tudi podlage za financiranje občin, je ta člen neskladen z ustavo. US je dalo prav občinam tudi pri izpodbijanju 23. člena zakona, ki določa, da merila za dodeljevanje sredstev za sofinanciranje investicij iz 21. člena zakona s pravilniki določi minister, pristojen za lokalno samoupravo, ter ministri, pristojni za posamezna področja.

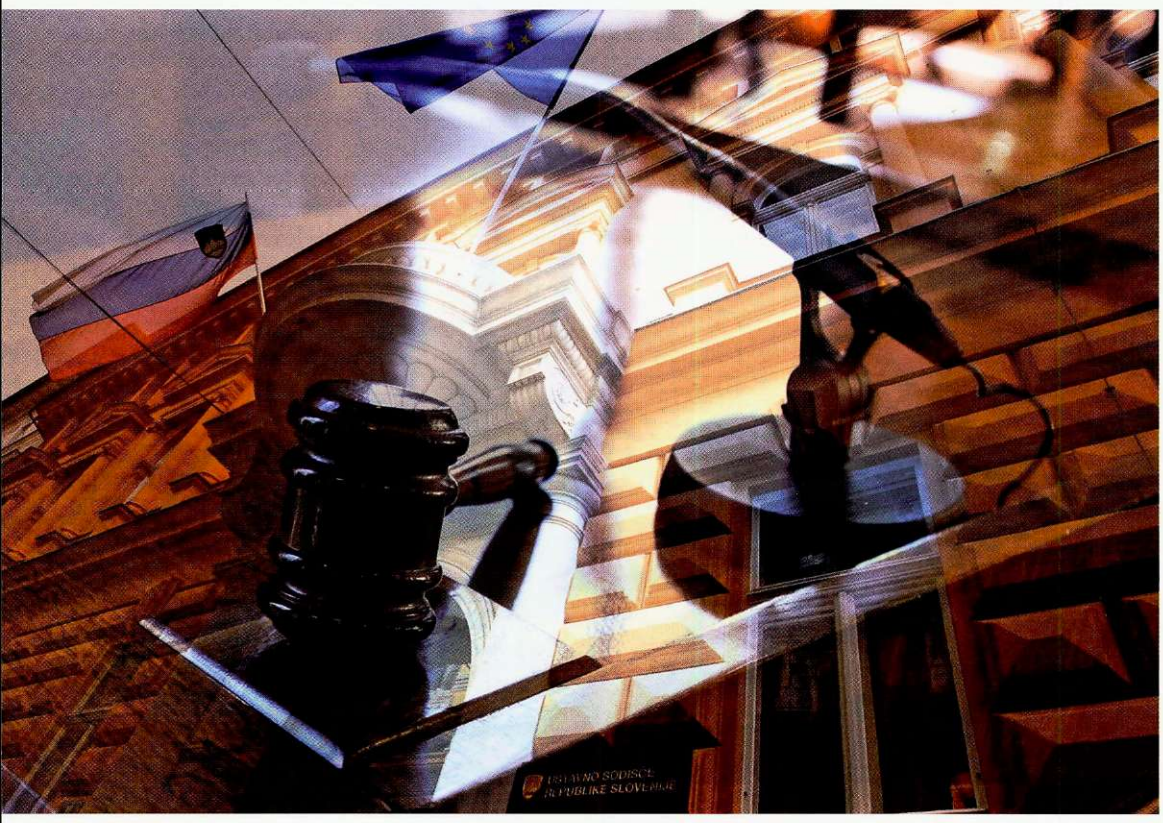

Nova ureditev financiranja občin je natančnejša in pravičnejša od prejšnje.

Bistvo Navedeno je vse, kar so pritožniki z Jankovićem dosegli na sodišču. Ustavni sodniki so presojali posamezne člene zakona z vidika usklajenosti z ustavo, niso pa zadržali izvajanja obstoječega zakona niti niso

Zaradi novega zakona so manjše občine letos prejele 23 milijard evrov več.

razveljavili nobenega od členov. Ker financiranje po tem zakonu v letu 2007 že poteka, je to določilo za drugih več kot 200 občin zelo pomembno. Povedano drugače, do sprememb tega zakona, do katerih naj bi prišlo v enem letu, se v celoti ohranja zdajšnji sistem financiranja. Če bi bilo drugače, bi v občinah nastala zmeda.

Pravičen zakon O zdaj veljavnem zakonu o financiranju občin so sredi oktobra razpravljali tudi na predsedstvu Združenja občin Slovenije. Predsedstvo je sprejelo stališče, da je zakon v veliki meri odpravil vse pomanjkljivosti, na katere je združenje v preteklosti opozarjalo. Poudarili so, da veljavni zakon seveda ni dober za vse, je pa pravičen, saj občinam letos prinaša 23 milijonov evrov več, v petletnem obdobju pa bodo občine na podlagi zakona prejele kar 900 milijonov evrov več, kot bi jih drugače. Pritožbo štirih občin na ustavno sodišče so pri tem označili za nekoliko sebično, saj brez teh dodatnih sredstev številne slovenske občine ne bodo imele resnih možnosti za črpanje sredstev iz evropskih skladov. V združenju so se odzvali tudi na odločitev ustavnega sodišča. V izjavi za javnost so zapisali, da odločba pritrjuje modelu solidarnosti, na podlagi katerega je vzpostavljena enakomernejša razporeditev finančnih virov med občinami. To pa je bila po mnenju združenja bistvena sprememba, ki jo je vzpostavil sistemski zakon o financiranju občin. Iz obrazložitve odločbe US je tudi razvidno, da je prejšnji sistem financiranja občin (pred uvedbo novega sistemskega zakona, ki je začel veljati v letu 2007) ustvarjal velika nesorazmerja med posameznimi občinami in da je zato namen zakonodajalca, da preseže ta nesorazmerja in prek financiranja zagotovi enake pravice pri uresničevanju lokalne samouprave, ustavno sprejemljiv. Zakonodajalec pa mora v zvezi z dodeljevanjem investicijskih sredstev občinam jasno določiti kriterije že v zakonu in ne s podzakonskimi predpisi. V združenju zato menijo, da je osnovni koncept zakona o financiranju občin uspešno prestal ustavno presojo in da bo zakonodajalec (državni zbor na predlog vlade) na podlagi odločbe ustavnega sodišča ta koncept še dopolnil. Uveljavljeni sistem financiranja občin po mnenju združenja daje občinam primerno podlago za nadaljnje financiranje njihovih temeljnih nalog.

Jankovićevo slepomišenje Na to se je odzval tudi Janković in odločitev ustavnih sodnikov razglasil za moralno zmago. Spet je govoril o krivici, ki naj bi bila storjena mestni občini, in ponovil znano trditev, da je bila mestna občina Ljubljana zaradi drugačnega, po mnenju vseh drugih županov pravičnejšega zakona prikrajšana za 60 milijonov evrov. Številke se seveda ne ujemajo, saj so župani drugih občin dejali, da so vse občine zaradi novega načina financiranja prejele 23 milijonov evrov več in ne 60, kakor javnosti prikazuje Janković. Slednji zdaj seveda pričakuje denar, za vse svoje doslej obljubljene, a neuresničene in nerealno zastavljene projekte pa seveda še naprej krivi državo oziroma vlado. D

Zavrnjeni očitki predlagateljev

Odločbo razumemo kot pozitivni prispevek v nadaljnji izgradnji sistema financiranja občin. Ustavno sodišče v svoji odločbi ni razveljavilo nobenega izmed členov zakona o financiranju občin, ugotovilo pa je, da sistem financiranja, ki ga uvaja zakon, ne zagotavlja zadostne neposredne povezave med lastnim finančnim virom in občino. V obrazložitvi so jasno povedali, da je prejšnji sistem financiranja občin ustvarjal velika nesorazmerja med posameznimi občinami in da je zato namen zakonodajalca, da preseže ta nesorazmerja in preko sistema financiranja zagotovi enake pravice pri uresničevanju lokalne samouprave na celotnem območju Republike Slovenije; še več, ustavno sodišče ugotavlja, da je zakonodajalec dolžan skrbeti za solidarnost in da je dosedanji razvoj financiranja občin to ustavno zahtevo zanemarjal. Od zakonodajalca zahteva, da gre še korak dlje v smeri vzpostavitve optimalnega modela, ki zagotavlja specifično davčno strukturo, ki bi omogočala občinam brez finančne izravnave v celoti pokrivati njihove potrebe. Ob tem pa zelo jasno zavrača očitke predlagateljev, da je zakon, po njihovem zatrjevanju zaradi manjšega prihodka, neustaven.

Ivan Žagar, minister za lokalno samoupravo in regionalni razvoj: »Ustavno sodišče je v odločbi ugotovilo, da je bil prejšnji sistem financiranja izjemno neenakomeren in da je predlagatelj zdajšnjega zakona sledil enakosti pred zakonom, solidarnosti in sorazmernosti financiranja nalog. Odločba narekuje še več sodelovanja občin pri vsakokratnem sprejemanju proračuna, pri čemer smo že naredili velik korak naprej, kar pomeni, da ustavno sodišče narekuje, da je treba narediti še en korak v tej smeri. Tega sodelovanja v preteklosti sploh ni bilo, sicer občine ne bi zabredle v takšne težave, v kakršnih so bile na začetku tega mandata.« Glede zagotavljanje meril posameznih ministrstev pri sofinanciranju investicij, kar tudi nalaga odločba, pa je minister pojasnil, da so s tem zakonom že naredili prvi korak. Zahtevali so, da ministrstva sprejmejo ta merila s podzakonskimi akti.

Mesto Ljubljana je bilo v primerjavi z drugimi občinami privilegirano.

Železniki po Železnikih

Primož Pečnik, foto: Bor Slana, P. Pečnik

Življenje v Železnikih mesec in pol po tragediji brez televizijskih kamer teče navidez spokojno, a tako je videti samo od daleč. Na praznični dan (31. 10.) si domačini ne morejo odpočiti. Veliko dela imajo, pripravljajo se na zimo.

Krajani v Železnikih imajo še vedno veliko dela.

Naj spomnimo. 18. septembra je divjanje Selške Sore v ta kraj prineslo strašno tragedijo. Poplavilo je vrtove, pokopališče, cerkev, domove, proizvodne prostore, zalilo zdravstveni dom, odneslo avtomobile. Umrli so trije prebivalci Železnikov, gmotna škoda pa je dosegla skoraj 70 milijonov evrov.

Sanacija in organizacija Prve dni so na kraj nesreče prihajali vojaki, gasilci, prostovoljci, premier, ministri, novinarji, TV-kamere in nazadnje tudi predsednik države. Le-ti so odšli, krajani pa so se še naprej spopadali s težavnimi razmerami. Potem ko je bila spet vzpostavljena preskrba z električno energijo in druge najnujnejše stvari, je v tem delu Selške doline največ skrbi povzročala preskrba z vodo. Okrog 5.000 občanov je bilo tri tedne odvisnih od ustekleničene vode in vode iz cistern, ki sta jo zagotavljali Civilna zaščita in Slovenska vojska. 10. oktobra so iz *Zavoda za zdravstveno varstvo Kranj* sporočili, da je voda iz javnega vodovoda s prekuhavanjem pitna. 25. 10. pa je občina Železniki objavila, da je voda pitna brez prekuhavanja. Osnovno zdravstvenoo skrbo so zagotovili 3. oktobra, ko so v župnišču pri Selcih uredili začasne prostore splošnih ambulant, fizioterapije in lekarne. Tako bo predvidoma vsaj še pol leta, saj bo poleg sanacije starega objekta potrebna tudi njegova adaptacija, da ne bi škode povzročilo vsako močnejše deževje. Klet je namreč zalilo pri vsakem večjem deževju, do 18. septembra pa se še ni zgodilo, da bi zalilo tudi pritličje. Zato bo pritličje ostalo v uporabi, iz kleti pa bodo umaknili čim več opreme. V zgradbi zdravstvenega doma so ostali le zobozdravniki, ki imajo ambulante v zgornjem nadstropju, kamor voda ni segla. 8. oktobra je okoljsko ministrstvo v Železnikih odprlo informacijsko pisarno, iz katere občanom odgovarjajo na vprašanja in sprejemajo obiske. Poleg tega iz nje

Poplave so vzele tri življenja.

V ZD so ostali le še zobozdravniki.

Okoli 250 avtomobilov je bilo uničenih. Zdaj čakajo na odvoz.

Dermotov jez naj bi bil 80 cm previsok.

pomagajo občini in ministrstvu pri pripravi izhodišč za program odprave posledic neurja. Občane najbolj zanima, kako je s humanitarno pomočjo, sanacijo objektov, oceno škode, prosijo za strokovne nasvete in drugo. Tako so lahko na primer izvedeli, kako bo z odvozom njihovih avtomobilov, ki jih je uničila poplava. Uničenih avtomobilov je približno 250 in zanje je pooblaščeni servis organiziral brezplačen odvoz z odlagališča pri Železnikih.

Stanje vodotokov Glavni vzrok za usodne poplave naj bi bil bilo vejevje, ki ga je voda nosila s seboj, kar je ustvarilo neke vrste "jezove", ki so zadrževali vodo. Ko "jez" popusti, voda v močnejšem toku dere po strugi in pobira novo vejevje. Ta vzorec se v strugi nekajkrat ponovi in učinek je lahko katastrofalen. Po pripovedovanju naj bi v vas pridrvel meter in pol visok val in jo opustošil. Voda je zalila hiše, odnašala avtomobile. Po teoriji bi morala biti struga ves čas poplav čim bolj polna, da bi voda sproti čim laže odtekala. V preteklosti so v Železnikih domačini skrbeli za strugo, danes tega ne dela nihče. Minister Podobnik je predstavnike javnih služb na področju urejanja voda seznanil s predlogom, da se za nadaljevanje del, ki bodo nujno potrebna za sanacijo v neurju prizadetih vodotokov, iz proračunskih sredstev ministrstva zagotovijo dodatna sredstva. A so krajani na zboru v Železnikih 27. oktobra vseeno izrekli nekaj pikrih na račun države in občine zaradi nepoglobljene struge Sore. Poleg tega so jih motila nepospravljena debla v gozdovih, ki lahko ovirajo tok reke. Kritični so tudi do projektiranja mostov in jezov. Mostovi bi morali biti postavljeni v loku, da bi narasli reki pod njim ostalo nekaj zraka in bi laže tekla. Prav tako je slab Dermotov jez, ki naj bi bil 80 cm previsok, zaradi česar voda zelo hitro doseže višino mostu, ki je raven in stoji le nekaj deset metrov nad Dermotovim jezom. Vse to bodo odslej ljudje gotovo resno spremljali, zato so se na zboru krajanov dogovorili o ustanovitvi odbora za obnovo Železnikov po poplavah. Sestavljali ga bodo domačini, predstavniki občine in strokovnjaki.

Pomoč po poplavah Železniki pa so le eno poglavje v septembrski žalostinki. Narava ni prizanesla velikemu delu Gorenjske in Celjskega. Solidarnost pa se je v tistih dneh izkazala. Vlada je 30. oktobra sprejela delni program odprave posledic škode zaradi neurja in za to namenila 12,28 milijona evrov. Rdeči križ je že po nekaj tednih zbral skoraj milijon evrov prispevkov, Karitas pa skoraj milijon in pol. Organizirali so dobrodelne koncerte, denar so zbirali v televizijskih oddajah, zaživele so zasebne pobude, okoli 20.000 evrov so zbrali koroški Slovenci predvsem za prizadete v Železnikih in občini Škofja Loka. Župan Železnikov Mihael Prevc se jim je zahvalil z besedami, da so se mnogi prizadeti znašli na robu obupa, a da jim je prav »velika solidarnost, ki je prišla od vsepovsod, vlila novo upanje in vero v življenje«. Odzvala se je tudi Skupnost občin Slovenije, katere cilj je zbrati en evro za vsakega prebivalca občine. Predsednik republike Drnovšek je dodatno omejil svojo porabo in je vladi že odstopil 25.000 evrov, 110.000 evrov pa namerava nameniti rezervnemu skladu RS.

Slovenija bo za pomoč zaprosila tudi EU. Država članica je upravičena do nepovratnih sredstev iz solidarnostnega sklada, če škoda iz hude naravne nesreče preseže 164,3 milijona evrov. Škodo mora priglasiti najkasneje deset tednov od prvega dne nesreče. Slovenija je do teh sredstev upravičena, a sredstev ne bo dobila letos.

Vseeno pa podobe kraja, ki jih vidimo na televiziji, niso več tako strašne kot prve dni po ujmi. Krajani si pred mrazom poskušajo urediti življenje in se pripraviti na zimo. D

Okrog 5.000 občanov je bilo tri tedne odvisnih od ustekleničene vode in vode iz cistern, ki sta jo zagotavljali Civilna zaščita in Slovenska vojska.

Obnova Bolnišnice Franja

Partizanska bolnišnica Franja, ki stoji na območju Cerknega, je bila v neurju skoraj popolnoma uničena. Evropska komisija pojasnjuje, da je mogoče iz solidarnostnega sklada dobiti sredstva za zavarovanje pred nadaljnjo škodo in ponovno uporabo, to je za dostop in drugo infrastrukturo. Zbiranje denarja za obnovo partizanske bolnišnice se je lotila tudi novogoriška gimnazija, ki je začela z akcijo Evro za Franjo, v kateri naj bi vsak dijak prispeval en evro. K akciji so povabili več kot 70 Unescovih šol v Sloveniji, ki imajo v svojem programu tudi skrb za ohranjanje kulturne in naravne dediščine.

Zastoj proizvodnje

Škodo so zaradi poplav doživeli tudi podjetja Domel, Niko in Alples. V Domelu, kjer je zaposlenih blizu tisoč ljudi, sta voda in blato ustavila proizvodnjo. Vodstvo se je balo, da bodo poslovni partnerji odpovedali sodelovanje, kar bi v stisko spravilo tudi zaposlene, a so v Domelu že šesti dan zagnali 70 odstotkov proizvodnje. Danes ta teče nemoteno. Domel je utrpel za 9,4 milijona evrov škode, od katere bo dobil povrnjene okoli polovico, in sicer iz donacij in razpisov. Država je obljubila pomoč v obliki odloga plačila davkov in v obliki razvojnih sredstev.

Slovenska manjšina še ni priznana

Lucija Horvat, foto: arhiv Pavlove hiše

Nova predsednica Društva člen 7 za štajerske Slovence v Avstriji je Susanne Weitlaner, ki je na tem mestu nasledila Branka Lenarta. Njen cilj so dvojezične oznake krajevnih imen tudi na avstrijskem Štajerskem.

O Slovencih na avstrijskem Štajerskem v Sloveniji je, vsaj na območju Ljubljane, malo slišati. Koliko jih je in v katerih krajih živijo?

Po zadnjem ljudskem štetju leta 2001 je na Štajerskem 2200 oseb navedlo slovenščino kot občevalni jezik. Živijo v tako imenovanem Radgonskem kotu, v okolici mesta Leutschach/Lučane in na Soboth/Soboti na meji s Koroško. Največ slovensko govorečih je v petih vaseh okrog mesta Radkersburg/Radgona.

Kakšen je bil njihov položaj v zgodovini?

Na območju današnje zvezne dežele Štajerske je slovansko prebivalstvo – razen omenjenih območij na južnem Štajerskem – prevzelo nemški jezik, tako da se je v 12. stoletju razvijala današnja jezikovna meja s svojimi značilnostmi. Sledi slovanske naselitve najdemo še danes v vseh predelih Štajerske. Na to kažejo številna imena krajev in rek, npr. Graz (od slovenskega „gradec", majhen grad). Do visokega srednjega veka je živelo v dolini reke Mürz in v gornji dolini reke Mure slovansko prebivalstvo. Še na začetku 19. stoletja, ko je bila večina prebivalstva kmečkega, je bilo vseeno, kateri jezik si govoril. Ljudje so govorili jezik, ki so ga slišali in govorili doma, torej slovenščino ali nemščino ali oboje. Jezik, ki so ga govorili, ni bil vzrok, da so bili zapostavljeni. Z uvodom splošne šolske obveznosti je nenadoma začel obstajati tudi učni jezik. Za socialno napredovanje v državnem aparatu ali v drugih področjih javnosti ali gospodarstva je bilo treba znati nemščino. Nacionalne struje so od prebivalstva zahtevale odločitev za eno ali drugo materinščino. Zagovorniki nemškega ali slovenskega jezika so se trudili potegniti jezikovno mejo skozi vojvodino Štajersko. Vendar ta meja ni bila nikoli ostra, ampak je vedno ostal pas jezikovno mešanega območja. Čeprav so štajerski Slovenci izrecno zapisani v avstrijski državni pogodbi iz leta 1955, ki je temelj našega obstoja in delovanja, je dežela Štajerska zanikala njihov obstoj in jih ni podprla ne na področju šolstva ne na cerkvenem področju.

Predsednica Društva člen 7 Susanne Weitlaner (druga z desne)

Šele v 80. letih 20. stoletja so Štajerci kot slovenski znanstveniki in domačini opozorili na položaj manjšine. Leta 1988 je bilo ustanovljeno Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko, ki od takrat zastopa pravice manjšine.

Kakšen je položaj slovenske manjšine sedaj? Kakšni so odnosi z večinskim prebivalstvom?

Manjšina je deloma priznana, saj je dobila pred štirimi leti sedež v sosvetu pri zveznemu kanclerju, dežela Štajerska pa še ni stoodstotno izrazila priznanja štajerske slovenske manjšine. Še vedno ni samoumevno, da ljudje govorijo v javnosti slovensko. Jezik je postal jezik zasebne sfere. Dokler slovensko govoreči ne postavijo zahteve, so odnosi z večinskim prebivalstvom dobri. Ne želijo situacije kot na Koroškem. Toda naše društvo in naš kulturni dom Pavlova hiša sta bila, sta in bosta še vzrok mnogih vročih diskusij.

Kateri problemi so najbolj žgoči? Kako ocenjujete odnose znotraj slovenske manjšine?

Najbolj žgoč je pouk slovenščine. Zanimanje za pouk raste, lani je bilo več kot 250 učencev, kljub temu nam niso odobrili dodatnih ur. Slovenščina ima po našem mnenju prav v obmejnih regijah večjo težo kot drugi jeziki. Zato bomo letos pri deželni svetnici za šolstvo znova zahtevali zvišanje števila ur slovenščine. Znotraj slovenske manjšine so odnosi dobri. Posebno želim poudariti delo SLOMAK-a, ki je res zgledno. Mislim, da je potrebna taka krovna organizacija, ki bo okrepila prepletenost med manjšinami v štirih deželah, za katere so značilne različne potrebe, profili, različna zgodovina itn.

Kakšne so povezave štajerskih zamejskih Slovencev s Slovenci v matični domovini?

Povezave so dobre, saj je sodelovanja tako na kulturnem kot tudi na gospodarskem področju čedalje več. Seveda so tu tudi družinski stiki, ki podpirajo povezanost Slovencev z obeh strani meje.

Ali lahko poveste nekaj o nastanku Društva člen 7, katerega predsednica ste?

Društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko je bilo, kot že omenjeno, ustanovljeno leta 1988. Njegov cilj je bil in je še vedno, da bi dežela Štajerska uresničila pravice štajerskih Slovencev, ki so zapisane v 7. členu Avstrijske državne pogodbe. Ob tem skrbi za razširjanje pouka slovenščine na Štajerskem, tretji cilj pa je znanstveno in kulturno delo. Društvo vidi svoje celotno delo v nadrejenem evropskem kontekstu. Tako so v razne kulturne prireditve poleg umetnikov in umetnic iz Avstrije in Slovenije vključeni tudi umetniki iz drugih držav Evrope. Pri tem pa ne pozabljamo na okolico in sodelujemo z ljudmi in organizacijami iz te regije, to pomeni iz trikotnika Gradec, Maribor in Murska Sobota.

Kakšen je program in cilj delovanja Društva člen 7 pod vašim vodstvom?

Pavlova hiša na avstrijskem Štajerskem

Želim nadaljevati z odprtostjo, ki smo jo imeli do sedaj, in ohraniti tudi visoko kakovost našega dela. Predsedstvo se je odločilo, da bomo do prihodnjega leta, ko praznujemo 20 let obstoja društva in 10 let Pavlove hiše, zamenjali dva kažipota do Pavlove hiše. Do sedaj sta bila napisa samo v nemščini, poslej pa naj bi bil napis v nemščini in slovenščini. Sledili naj bi še trije taki kažipote. Nasploh želimo povečati vidnost dvojezične pokrajine, npr. z informacijskimi tablami ali morda tudi z dvojezičnim krajevnim napisom.

Ali je po vašem mnenju mogoče doseči enotno predstavništvo slovenske manjšine v Avstriji in katere so največje ovire, ki ta proces zavirajo? Kako bi jih odpravili?

Enotno predstavništvo se mi zdi zelo dobro in smiselno, bojim pa se, da bo to težko doseči, ker je položaj na Štajerskem popolnoma drugačen kot na Koroškem. Tudi cilji in želje so drugačni. Koroški Slovenci že med sabo niso istega mnenja.

Kako ocenjujete odnos Republike Slovenije do problematike štajerskih Slovencev in kako bi Slovenija lahko pripomogla k izboljšanju razmer? Kaj bi lahko storila Slovenija med predsedovanjem EU?

Vtis imam, da je na eni strani koroška problematika vedno v ospredju in da se deloma niti ne ve za slovensko skupnost na Štajerskem, na drugi strani pa ima Slovenija že dovolj »težav« s Koroško, da ne želi dodatnih konfliktov, kar pa velja tudi za deželo Štajersko, ki se ne vmešava preveč v problem nemško govorečih v Sloveniji.

Želim si, da se bo Slovenija med predsedovanjem ne le predstavila kot vzorna članica EU, ampak da se bo močno zavzemala za slovensko manjšino v zamejstvu in nasploh postavila temo manjšin v ospredje svojega predsedovanja. D

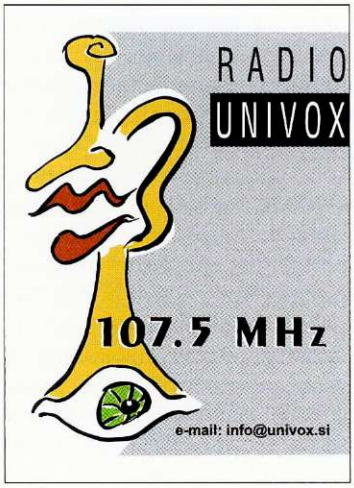

Tedenski utrip

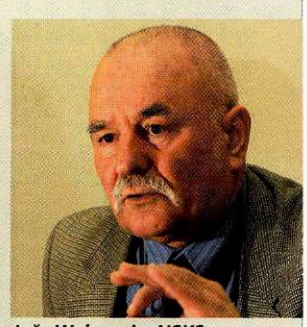

Jože Wakounig, NSKS

AKCIJA ZA DVOJEZIČNOST Kot je dejal predsednik Zbora narodnih predstavnikov (ZNP) pri Narodnem svetu koroških Slovencev (NSKS) Jože Wakounig, so namenske prekoračitve hitrosti v naseljih, ki bi morala biti dvojezično označena, in samoovadbe »edini način, kako opozoriti na pravno neznosno stanje« pri uveljavljanju manjšinskih pravic. NSKS je prvo akcijo samoovadb za dvojezične krajevne table izvedel spomladi leta 2005, ko je okoli 30 posameznikov prijavilo prekoračitve dovoljene hitrosti v naseljih, ki bi morala biti po njihovem prepričanju označena dvojezično. Kazensko odločbo, ki je sledila prekoračitvi dovoljene hitrosti, so nato izpodbijali z utemeljitvijo, da bi moral biti tisti kraj v skladu s 7. členom Avstrijske državne pogodbe (ADP) dvojezično označen. Ker je krajevna tabla le enojezična, ne more biti veljavna in zato tudi avtomatična omejitev hitrosti na 50 kilometrov na uro ne more veljati. Dokončno odločitev je nato moralo sprejeti avstrijsko ustavno sodišče, ki je za večino primerov spornih naselij razsodilo, da morajo biti označena s slovensko-nemškimi topografskimi napisi. Vozniki pa so takrat vseeno morali plačati kazen za prehitro vožnjo. Tudi v preteklih dneh je 25 posameznikov za nekaj kilometrov na uro prekoračilo dovoljeno hitrost v enojezično označenih naseljih in nato pripravilo samoovadbe, ki jih bodo izročili pristojnim organom. Predsednik ZNP pri NSKS Wakounig je pri tem razložil, da so se odločili za kraje, ki so na zadnjih dveh popisih prebivalstva imeli vsaj deset odstotkov slovensko govorečega prebivalstva. Hkrati je morala biti enojezična tabla modro obrobljena, saj le v taki podobi pomeni avtomatično omejitev hitrosti na 50 kilometrov.

Sekretar Zorko Pelikan

SLOVENCI V VIDMU Slovenske organizacije v italijanski Videmski pokrajini je 22. oktobra obiskal vodja vladnega urada za Slovence v zamejstvu in po svetu, državni sekretar Zorko Pelikan, spremljala pa sta ga generalni konzul Jože Šušmelj in Tatjana Drolc, ki je pri uradu pristojna za sodelovanje z zamejstvom. Ob obisku so potekala srečanja s predstavniki Slovencev v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. Pelikan se je o položaju Slovencev v Videmski pokrajini pogovarjal na sedežu Društva Ivan Trinko v Čedadu, na županstvu občine Tipana in v prostorih Slovenskega kulturnega središča Planika v Ukvah. Srečanj sta se udeležila tudi predsednika krovnih organizacij Slovencev v Italiji Rudi Pavšič iz Slovenske kulturno-gospodarske zveze (SKGZ) in Drago Štoka iz Sveta slovenskih organizacij (SSO). V pogovorih so bile izpostavljene tako dobre kot slabe plati. Pozitivno je vsekakor odprtje prvega razreda dvojezične nižje srednje šole v Špetru, za vidno dvojezičnost se je odločilo veliko občin na Videmskem. Pelikan je glede vprašanja graditve kulturnega centra v Špetru opozoril na možnost dodatnega črpanja sredstev iz evropskih skladov. Zelo zaskrbljivo pa je, da so mladi pripadniki manjšine preveč pod vplivom italijanskega okolja in potrebujejo dodatne možnosti za jezikovne stike v slovenščini. Treba bi bilo utrditi tudi cestne povezave s Slovenijo.

Množični protesti Turkov proti kurdski separatistični stranki

Operacija, ne vojna

Petra Janša, foto: Reuters

Napetosti na turško-iraški meji so se povečale po 21. oktobru, ko so kurdski uporniki napadli enoto turške vojske in ubili 12 vojakov. Turčija je v odgovor sprožila obsežno ofenzivo, v kateri je bilo doslej ubitih že 80 kurdskih upornikov.

Turška vojska je prejšnji ponedeljek na goratem vzhodu Turčije z letali in helikopterji napadla položaje pripadnikov prepovedane teroristične separatistične Kurdske delavske stranke (PKK). Turki so tudi zaprli vse poti, po katerih bi se lahko kurdski uporniki zatekli v svoja oporišča na severu Iraka. Drugače pa je Turčija prejšnji teden praznovala 84-letnico obstoja turške republike, ki jo je 29. oktobra 1923 na ruševinah nekdanjega Otomanskega cesarstva ustanovil Mustafa Kemal Atatürk. V večjih turških mestih so zato ves dan potekale vojaške parade, s katerimi so Turki dali vedeti, da so pripravljeni na neusmiljen obračun s Kurdi.

Turški premier Tayyip Recep Erdogan je pred tem večkrat spomnil na dvoličnost zahodnih držav pri obravnavi terorističnih skupin: »Medtem ko izjemno ostro nastopajo proti islamističnim gibanjem, kot sta Hamas ali Hezbolah, da Al Kaide ne omenjamo, pa so nerazumljivo strpni do kurdskih teroristov.«

Trn v turški peti Turčija je pred mesecem dni začela priprave na čezmejno vojaško posredovanje v severnem delu Iraka, kjer si je po navedbah turške vojske zatočišče pred turškimi silami poiskalo kar 3.500 kurdskih separatistov. Ti naj bi nato iz Iraka izvajali napade na turške cilje.

PKK je že dlje časa trn v turški peti. PKK je skupina s koreninami v marksistični ideologiji, ki je konec 70. let izvedla oborožen upor proti turški vladi in zahteva neodvisno kurdsko državo znotraj Turčije. Od začetka spopadov je umrlo že več kot 37.000 ljudi in na tisoče vasi je bilo uničenih na večinoma kurdskem jugovzhodu Turčije, zato je na sto tisoče Kurdov pobegnilo v mesta drugih držav. Na začetku 90. so težnje po samostojni državi potihnile in se spremenile v zahteve po večji avtonomiji. Kmalu zatem pa so doživeli velik udarec, ko so njihovega vodjo Abdullaha Öcalana aretirali. Dosegli so 5-letno premirje ter se poskušali postopoma spremeniti in povečati svoj vpliv. S tem postopkom so tudi dodatno znižali zahteve in nazadnje pozvali Ankaro, naj jih vključijo v politični proces in jim dovolijo več kulturnih pravic ter izpustijo pripadnike PKK. Turčija je zavrnila pogajanja, saj smatra

PKK za teroristično organizacijo. Kurdska samouprava na severu Iraka je danes še vedno močno odvisna od turških investicij na področju graditve cest, bolnišnic in infrastrukture. Ankara severnemu delu Iraka prodaja tudi električno energijo, večina hrane, ki se tam prodaja, pa prav tako prihaja iz Turčije.

Čezmejna operacija Na sestanku med turškim premierjem Recepom Tayyipom Erdoganom, njegovimi ministri in visokimi varnostnimi predstavniki v Ankari so pred mesecem dni sklenili, da je treba storiti vse potrebno v boju proti dejavnostim terorističnih skupin, zlasti PKK. »Pristojne institucije so prejele ustrezna navodila in napotke, da storijo vse potrebno na pravnem, gospodarskem in političnem področju za končanje navzočnosti terorističnih organizacij v sosednji državi v prihodnjem obdobju. Če bo treba, gre lahko tudi za čezmejno operacijo,« so zapisali v izjavi.

Turška vlada se je nato odločila, da bo parlament v Ankari zaprosila, naj odobri vojaško operacijo v Iraku z namenom uničenja oporišč separatistične PKK. »Edina tarča te resolucije je teroristična organizacija PKK ... Iračani so naši bratje ... Ne želimo se polastiti bogastev katere koli druge države,« je zatrdil tiskovni predstavnik turške vlade Cemil Cicek in dodal, da je edini namen operacije ustaviti prelivanje krvi. Hkrati je izrazil upanje, da vojaško posredovanje v Iraku konec koncev vendarle ne bo potrebno.

Iraška vlada je Turčijo pozvala k takojšnjim pogajanjem in ji predlagala, naj se problema raje loti z diplomatskimi sredstvi, a je turški parlament z veliko večino za eno leto turški vladi odobril eno ali več posredovanj na severu Iraka.

Po drugi strani pa se je Turčija srečala z mednarodnim nasprotovanjem. Poslanci evropskega parlamenta so pozvali Turčijo, naj pospeši izvajanje reform zlasti na področju sprememb kazenskega zakonika, spoštovanja človekovih pravic, svobode mišljenja in govora ter pravic žensk. Za Bruselj je sporen predvsem 301. člen v turškem kazenskem zakoniku, ki predvideva kazni za žaljenje »turškosti« in ga oblast uporablja za preganjanje novinarjev in pisateljev.

Recep Tayyip Erdogan na ministrski konferenci iraških sosed

ZDA, ki so pred časom dobile kar oster ukor s turške strani, še vedno nasprotujejo turškemu posredovanju, vendar pa obljubljajo podporo v boju proti PKK. Seveda je Turčija prav zaradi mlačnega odziva ZDA vzela stvari v svoje roke.

Iraška konferenca Na ministrski konferenci iraških sosed, ki je prejšnji konec tedna potekala v Carigradu, je turški premier Erdogan v uvodnem govoru poudaril, da »dejstvo, da teroristične organizacije, ki imajo bazo v določenih predelih Iraka, povzročajo škodo sosednjim državam, zahteva takojšnje in resne ukrepe«, in tako v ospredje konference postavil vprašanje kurdskih upornikov. Iraški premier Nuri al Maliki je na konferenci dejal, da se zavedajo, kako veliko grožnjo predstavljajo uporniki, zato so se odločili zapreti pisarne PKK v Iraku in nadzorovati člane PKK.

Turški zunanji minister Ali Babacan je kljub temu dejal, da vojaške možnosti rešitve krize s kurdskimi uporniki »ostajajo na mizi«. »Obstajajo različni načini boja proti terorizmu: politični dialog, diplomacija ... in vojaški instrumenti,« je dejal na skupni tiskovni konferenci z iraškim kolegom Hošjarjem Zebarijem. Ameriška državna sekretarka Condoleezza Rice, ki se je prav tako udeležila srečanja, se je ob robu konference na tristranskem srečanju sešla s turškim in iraškim zunanjim ministrom. Obljubila je podporo pri reševanju krize. »Imamo skupnega sovražnika in zato potrebujemo skupen načrt, kako se proti temu bojevati,« je dejala Riceova in praktično napovedala vojno Kurdski delavski stranki. »ZDA bodo podvojile svoj trud pri reševanju tega problema. Potrebujemo temeljit in razumen pristop. Nihče ne bi smel dvomiti o predanosti ZDA v tej zadevi. Iščemo učinkovit načrt proti PKK, ki ne bo zahteval le sodelovanja Turčije in ZDA, pač pa tudi Iraka,« je dejala Riceova, ki pa v Carigradu ni naletela na želeni sprejem, saj jo je približno 200 protestnikov pozdravilo z vzkliki »Dol z ameriškim imperializmom« in »Riceova izgini«. Po besedah generalnega sekretarja ZN Ban Ki Muna, ki se je prav tako udeležil konference, pa je »nedopustno«, da PKK uporablja Irak kot izhodišče za napade na Turčijo. Ankaro in Bagdad je ob tem pozval k zavarovanju skupne meje, da bi preprečili prehajanje upornikom PKK.

Ministri v deklaraciji, ki so jo sprejeli ob koncu konference, izražajo podporo Bagdadu v prizadevanjih, da ustavi »terorizem« in izkoriščanje države kot baze za napade na sosede. Podpirajo tudi sodelovanje Iraka in sosednjih držav pri nadzorovanju meje in preprečevanju tihotapljenja orožja.

Kurdski uporniki so že dan po konferenci izpustili osem turških vojakov, ki so jih zajeli konec oktobra med napadom enote turške vojske, v katerem so ubili 12 vojakov. Do izpustitve, ki so jo potrdili tako kurdska avtonomna vlada kot uporniki, je prišlo prav pred ponedeljkovim srečanjem turškega premierja Recepa Tayyipa Erdogana in ameriškega predsednika Georgea Busha v Washingtonu, pri čemer je ameriški predsednik izrazil nasprotovanje napadu na sever Iraka.

Kurdski uporniki so ubili 12 turških vojakov.

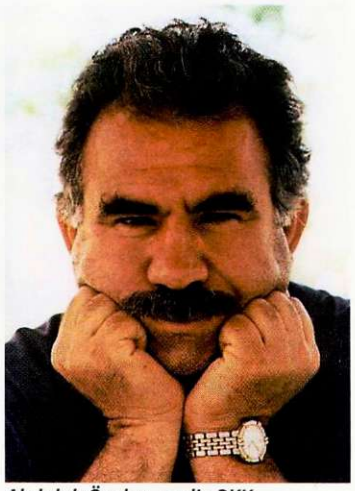

Abdulah Öcalan, vodja PKK

Kurdi so izpustili osem turških vojakov.

Pri vsem tem je treba spomniti tudi na to, da so največjo krivico tridesetmilijonskemu narodu Kurdov naredile kolonialne delitve z začetka 20. stoletja, ko so zahodni imperiji zarisali umetne meje na Bližnjem in Srednjem vzhodu. Tako imenovani Kurdistan je bil razdeljen med štiri države: Sirijo, Irak, Iran in Turčijo. Kurdi, ki po definiciji »naroda« izpolnjujejo vse pogoje, v naštetih državah namesto avtonomije doživljajo diskriminacijo in represijo. D

»Dejstvo, da teroristične organizacije, ki imajo bazo v določenih predelih Iraka, povzročajo škodo sosednjim državam, zahteva takojšnje in resne ukrepe.«

Novi dom

Najznamenitejši raj za živali v Južnoafriški republiki, narodni park Krüger, bo prihodnje leto v sosednji Mozambik preselil okoli tisoč živali. Z živalmi bi namreč radi poselili območje sosednjega narodnega parka Limpopo, v katerem so po 16-letni državljanski vojni v Mozambiku, ki se je končala leta 1992, našli mnogo poginulih živali. V preteklih petih letih so iz Južnoafriške republike v Mozambik že preselili slone, žirafe in zebre, selitev pa je stala približno milijon evrov. Južnoafriški narodni park Krüger velja za enega najstarejših in najbolj znanih parkov v državi, poleg tega pa je del naravnega parka Limpopo, ki sega prek meja Južnoafriške republike in se vključno z rezervati v Mozambiku in Zimbabveju razprostira na več kot 35.000 kvadratnih kilometrih.

Letališče Kitajska bo v Tibetu maja prihodnje leto odprla letališče, ki bo na 4.280 metrih nadmorske višine najviše ležeče letališče na svetu. V graditev letališča so vložili 128,4 milijona dolarjev,

letno pa naj bi sprejelo 330.000 potnikov. Novo letališče je bilo že uspešno preizkušeno, na njem pa je tudi že pristalo letalo družbe Air China, in sicer Airbusov A 319. Ta čas je najviše ležeče letališče na svetu Chamdo, ki leži na 4334 metrih nadmorske višine, prav tako pa je v Tibetu.

Beg možganov Južnoafriška ministrica za zdravje Mantombazana Tshabalala-Msimang je na srečanju ministrov 79 držav Afriško-pacifiške regije v Bruslju posvarila unijo, naj težav, ki nastajajo v teh državah zaradi bega izobraženih ljudi, ne poveča še z uvedbo modre karte, to je posebnega dovoljenja za bivanje in delo visokokvalificiranih državljanov tretjih držav v EU. EU naj upošteva vprašanje priseljevanja zdravstvenih delavcev iz držav v razvoju in razmisli o oblikovanju etičnega kodeksa za novačenje zdravstvenih delavcev. Cilj Bruslja je namreč privabiti visokokvalificirane delavce iz tretjih držav, saj statistika kaže, da jih v Evropo prihaja precej manj kot v Kanado ali Avstralijo. V EU je med vsemi zaposlenimi 1,72 odstotka visokokvalificiranih delavcev iz tretjih držav, medtem ko jih je v Avstraliji 9,9 odstotka, v Kanadi pa 7,3 odstotka. Povpraševanje po visokokvalificirani delovni sili v EU v povprečju raste tri odstotke na leto.

Prepoved pitja Oblasti slovaške prestolnice Bratislave, ki je postala priljubljen cilj britanski turistov, so prepovedale pitje alkohola v javnosti v zgodovinskem mestnem središču. Nova uredba, ki je začela veljati 1. novembra, za kršilce predvideva 1.000 kron kazni (30 evrov). Doslej je prepoved pitja alkohola veljala v okolici šol, cerkva in predsedniške palače. Bratislava je namreč

TUJI TISK

The Times

Zapirajo ga

Eremitaž iz Sankt Peterburga bo zaradi finančnih težav zaprl svojo londonsko podružnico v Somerset House že po sedmih letih statusa stalne razstave. Londonski prostori Eremitaža so bili odprti na pobudo valižanskega princa in so bili pomanjšani posnetki prostorov originalnega Eremitaža. V njih so razstavljali eksponate iz zbirke ruske carske hiše, ki se je oblikovala več kot 300 let in je v nekdanjem Zimskem dvorcu v Sankt Peterburgu. Prostori so bili financirani iz sredstev sklada Hermitage Development Trust, ki ga je financiral Jacob Rothschild in deloma tudi Mihail Hodorkovski. Leta 2001 je razstava Zakladi Katarine Velike pritegnila 197.874 obiskovalcev, naslednja razstava pa precej manj. Muzej se bo odslej ukvarjal bolj z akademsko dejavnostjo, ker je cena za prevoz eksponatov iz Rusije in nazaj veliko previsoka.

The Guardian

Nevidna umetnost

Cena umetnin zahodne umetnosti, ki so zaprte v sefih v Iranu, je ocenjena na dve in pol milijarde funtov. Med njimi so platna Moneta, Van Gogha, Pissarra, Renoirja, Gauguina, Toulouse-Lautreca, Magritte, Mirója in Braqua. V tej zbirki je tudi domnevno najdražja slika Jacksona Pollocka z naslovom Mural on a Red Indian Ground. Oddelek za popart se lahko pohvali s portreti Micka Jaggerja, Marylin Monroe, Mao Zedonga in Andyja Warholla. Zbirko teheranskega Muzeja sodobne umetnosti ima večina izvedencev za najpomembnejšo in najpopolnejšo zbirko zahodne umetnosti v Aziji. Toda slike so za debelimi zapahi, pokažejo pa jih samo umetnostnim zgodovinarjem in študentom. Razstavljali jih do nadaljnjega ne bodo. Minister za kulturo in islamsko usmeritev Irana Mohammad-Hossein Saffar-Harandi se drži politike prepovedi in cenzuriranja zahodnih knjig in popglasbe zaradi skrbi za islamske vrednote.

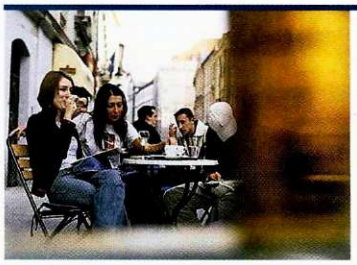

zaradi poceni piva in poceni letalskih vozovnic nizkocenovnih letalskih prevoznikov postala priljubljen cilj britanskih turistov, predvsem za skupine mladih, ki praznujejo fantovščine in dekliščine. Bratislavo naj bi bilo samo leta 2005 zaradi tovrstnih zabav, ki jih spremlja obilno popivanje in bučno proslavljanje, obiskalo 60.000 turistov. Prepoved pitja alkohola v javnosti ne velja za gostinske lokale in njihove vrtove.

Hitra železnica Vietnam načrtuje po letu 2010 graditev nove hitre železnice med mestoma Hanoi in Hošiminh. Železnica, ki naj bi jo zgradili do leta 2020, bo povezala Vietnam z azijskimi železniškimi sistemi in naj bi stala 425 milijonov dolarjev. Povezava med obema največjima vietnamskima mestoma je v fazi načrtov, saj je treba pred tem opraviti še vse analize. Če bo prišlo do uresničitve projekta, pa bo pot iz Hanoia v Hošiminh, ki z vlakom traja zdaj kar dva do tri dni, s hitro železnico trajala manj kot deset ur. Hitri vlaki, ki jih imajo v Južni Koreji, na Japonskem, Tajvanu in Kitajskem, dosegajo hitrosti nad 200 kilometrov na uro, v večini držav pa ti vlaki celo presežejo 250 ali celo 300 kilometrov na uro.

Beatificirani Vatikan je na Trgu sv. Petra v Vatikanu za blažene razglasil 498 žrtev verskega pregona v času španske državljanske

vojne in s tem opravil najobsežnejšo beatifikacijo vseh časov. Maše, ki jo je vodil kardinal José Saraiva Martins, prefekt kongregacije za zadeve svetnikov, se je udeležilo 71 španskih škofov, številni španski politiki in množica vernikov. Portugalski kardinal je pred mašo prebral imena vseh beatificiranih, španske zastave pa so ob bučnem aplavzu preplavile trg. Španska državljanska vojna med letoma 1936 in 1939 je potekala med levo usmerjeno vlado in desničarskimi silami pod vodstvom generala Francisca Franca. Ta je v vojni zmagal in skoraj 40 let z diktaturo vladal Španiji. Po ocenah Cerkve je bilo v Španiji med letoma 1931 in 1939 ubitih okoli 7.000 duhovnikov. Med 489 oklicanimi za blažene sta bila dva škofa, 24 duhovnikov in 462 pripadnikov verskih redov.

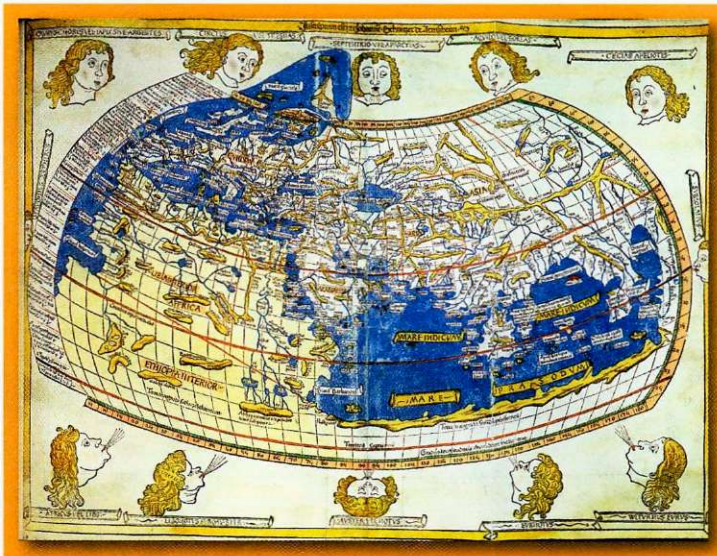

Zemljevid

V umetnostni galeriji v avstralskem Sydneyju so našli zemljevid iz leta 1482, ki ga je narisal zvezdoslovec in geograf Ulm Ptolemy. Zemljevid so ukradli iz španske Narodne knjižnice, nato pa se je pojavil v ZDA, kjer ga je prek svetovnega spleta kupil lastnik neke galerije iz Sidneyja. Zemljevid je nato odkrila avstralska policija. Zemljevid sveta Ulma Ptolemyja prikazuje vse, kar je bilo znanega o svetu v poznem 15. stoletju. Španska Narodna knjižnica ga je opisala kot verjetno najbolj znamenitega in iskanega med svetovnimi zemljevidi iz 15. stoletja. Njegovo vrednost so ocenili na 160.000 dolarjev.

Vir: STA

TUJI TISK

Daily Mail

Dve vrsti

Nekoč bo človeški rod razpadel na dve vrsti ljudi: lepo, intelektualno razvito vladajočo elito in nižji razred manj intelektualno razvitih in nelepih ljudi, trdi vodilni znanstvenik Oliver Curry iz Londona. Po njegovih trditvah bo človek dosegel vrh svojega fizičnega razvoja leta 3000. Ljudje bodo visoki med 180 in 210 cm, živeli pa bodo do 120 let. »Fizični podatki so kazalniki zdravja, mladosti in plodnosti, na katere ljudje gledajo pri izbiri potencialnega partnerja, kar bo pripeljalo do razdelitve na dve vrsti,« pravi znanstvenik. Poleg tega bodo rasne značilnosti postale preteklost. Toda človeško vrsto čaka nemalo težav zaradi medicinskega vmešavanja, ki bo povzročilo oslabitev imunskega sistema. Znanost in tehnika lahko v naslednjih tisočletjih ustvarita idealne razmere za bivanje, toda ljudje bodo izgubili odpornost proti boleznim in bodo čedalje teže shajali drug z drugim.

Berliner Zeitung

Slutnja ločitve

V Avstriji danes ni več tako, kot je bilo nekoč. V hotelu Marriott je bil namreč ločitveni sejem. Na spletni strani sejma je zapisano, da so obiskovalci sejma lahko tudi neporočeni. Poleg teksta je slika moškega in ženske, ki sta se odvrnila drug od drugega. V Avstriji povprečno razpade vsak drugi zakon, na Dunaju pa se tako zgodi dvema tretjinama zakonov. Ločitveni sejem bo potekal vsaki dve leti, če pa bo imel veliko uspeha, bodo dejavnost razširili. Organizator Anton Bartz, ki je spomladi organiziral tudi poročni sejem, pravi: »Če se par razide v miru, je lahko tudi ločitev najlepši dan v življenju.« Ker je ločitveni sejem nekoliko drugačen od običajnih, je obisk brezplačen, neobvezujoč in anonimen. Na sejmu je bilo na razpolago predvsem veliko informacij, saj bodo imeli odvetniki referate o družinskem pravu, psihologi o tem, kako prenesti ločitev, detektivi pa o tem, kako lahko poklicni preiskovalci zavarujejo družino pred negativnimi vplivi.

Dr. Peter Jambrek

Vrnitev v prejšnje čase ni več mogoča

Metod Berlec, foto: Gregor Pohleven

Dr. Peter Jambrek je sociolog, pravnik, univerzitetni predavatelj. Spada med ustanovitelje slovenske države. Pomembno je pripomogel k narodni odločitvi za plebiscit o samostojnosti Slovenije in je eden glavnih avtorjev moderne slovenske ustave. Bil je predsednik Ustavnega sodišča Republike Slovenije in sodnik Evropskega sodišča za človekove pravice. Zadnja leta se močno angažira pri razvoju visokošolskega prostora. Je predsednik Zbora za republiko. Njegove razprave in razmišljanja so vedno zelo tehtni.

Zbor za republiko je odigral pomembno vlogo pred parlamentarnimi volitvami 2004 z zahtevo po sproščeni Sloveniji. S svojo kritiko takratne vladajoče elite ste pomembno pripomogli k spremembi oblasti. Kako z današnje perspektive vidite tisti čas?

Za demokratično kondicijo Slovenije je bila v letu 2004 zamenjava oblasti nekaj nujnega in samoumevnega. Osebno sem dolgoletno vladavino LDS in njenih satelitov razumel kot kontinuiteto oblasti izpred osvobodilnega leta 1990 – v javnosti predstavljano na spolzek in izmuzljiv način kot obliko mehkega slovenskega prehoda iz diktature v demokracijo. In res, prej trdo, sistemsko, ustavno regulirano in strukturno represijo so po letu 1990 nadomestile manj očitne oblike in metode blokad ustvarjalnih energij slovenskih ljudi ter njihovih kolektivov, ohranjanje moči in legitimitete starih monopolov, tudi kadrov nekdanjega režima.

Zbor za republiko je podprl predvsem načelno izhodišče nove vlade, da sprosti do tedaj zavrte ustvarjalne energije slovenskih delavcev, podjetij, intelektualcev in državljanov na splošno. V tem pomenu je bilo in je še delovanje vlade Janeza Janše izjemno uspešno, do te mere, da ni več mogoča vrnitev nazaj v čase vsestransko, tudi politično nadzorovane blokade. Mislim zlasti na postopno rahljanje in trganje monopolnih mrež v gospodarstvu, v medijih, na univerzah pa tudi v političnih inštitucijah.

Po preobratu in sestavi nove vlade ste kot predsednik zbora dejali, da boste kritični tudi do te vlade, če bo treba.

To je res. Ker pa Zbor za republiko ne deluje kot politična institucija niti ni že v izhodišču nasprotoval temeljnim načelom nove vlade – prej nasprotno, sodeloval je pri njihovi opredelitvi –, je razumljivo, da je z več razumevanja opazoval njeno delovanje, uspehe in morebitne napake oziroma neuspehe. Letos, ko se je po dveh, treh letih nabralo že precej gradiva za kritični razmislek, pa je že več priložnosti in potrebe po kolegijski ali javni razpravi o nekaterih odprtih vprašanjih, na primer o spornih zakonodajnih rešitvah ustanovitve pokrajin, o nekaterih slabostih že uveljavljenih in sedaj predlaganih sprememb predpisov o visokem šolstvu, o dograditvi teritorialne organizacije državne uprave ali o utrditvi občinske samouprave. Odprta so vprašanja nadaljnjega poteka že izvajanih projektov vlade, na primer privatizacija državnih podjetij, modernizacija in demokratizacija tajnih služb, realizacija velikih razvojnih projektov, davčna reforma in drugih. Postavlja se vprašanje strateških prioritet Slovenije v času njenega predsedovanja EU.

Junija ste v Cankarjevem domu organizirali srečanje Zbora za republiko. Na njem ste se spraševali, ali je leta 2007 Slovenija že dovolj sproščena. Izpostavili dve vrsti sproščenosti. »Prva sproščenost je čisto zunanja sproščenost v smislu, da te nihče k ničemur ne sili, da si svoboden, da delaš in rečeš to, kar hočeš, druga pa je notranja sproščenost, kar pomeni, da si prost v sebi.«

Pojavne oblike osebne svobode in sproščenosti so odraz iste temeljne vrednote dostojanstva človekove osebe. Je že res, da so ta vprašanja konec koncev zelo intimne, duhovne, zasebne, individualne narave. Po drugi strani pa sem se sam vedno zavedal, da je človek tudi sistemsko pogojeno bitje, ki živi v določenem naravnem in družbenem okolju, znotraj pravnega reda in predpisov in je ujet v močne institucije gospodarske, družinske in politične narave. Zato je zelo pomembno, da vse te norme in institucije delujejo tako, da dovoljujejo in tudi spodbujajo človekovo svobodo, ustvarjalnost in dostojanstvo. V tem pogledu ni prav nič banalno ali odveč vprašanje, koliko državne institucije, na primer Sova in policija, posegajo v človekovo zasebnost, kako svobodni in pluralni so slovenski mediji, koliko podjetniške svobode imajo Slovenci, ko ustanavljajo in vodijo gospodarske kolektive, kako močna je lokalna samouprava itd.

Junija je bilo na Zboru za republiko izrečenih veliko očitkov na račun nekaterih medijev. Mislim, da je bila takrat vaša ocena nekoliko drugačna.

Do slovenskih medijev sem bil in sem še vedno v enaki meri zelo kritičen. Seznanjanje z aktualnimi dogodki preko časopisov in elektronskih medijev je ena od vsakodnevnih duhovnih potreb, ki bi jih tudi sam želel zadovoljiti na bistveno kvalitetnejši način kot vse do sedaj, od študentskih let dalje. Škoda, da proces profesionalizacije slovenskih medijev poteka tako počasi. Gre pravzaprav za vprašanje intelektualne prodornosti, intelektualnega poštenja in poklicnega znanja slovenskih novinarjev. Moja ocena njihovih izdelkov je slaba. Seveda sem kriv sam, ker preveč potujem in v tujini preveč in prevečkrat prebiram zlasti nemške in angleške časopise. Na prvi pogled je očitna razlika med člankom, v katerega je novinar vložil veliko dela, skrbno in pošteno zbranih podatkov, logičnega sklepanja in vsestranske analize, in člankom, ki je napisan na hitro, površno, pristransko, na podlagi predsodkov, ne pa podatkov. Še več, v tujini prebrani članki v povprečju niso samo bolj informativni, ampak pogosto tudi duhoviti, pronicljivi in poglobljeni – v nasprotju s slovenskimi, ki so včasih, pravzaprav kar pogosto tudi zlobni, žaljivi, politično propagandni in tendenciozni, torej neumni.

Kaj so za vas ključni izzivi za sedanjo vlado, za Slovenijo v današnjem času?

Najprej želim povedati, da tej vladi ni lahko. Njeno delo je garaško, javno izpostavljeno in terja veliko predanosti poslu ter poslanstvu urejanja javnih zadev. Obdajajo jo mediji, ki so v večini v izhodišču neprijazni do nje – njenih uspehov ne marajo, njene napake jih veselijo. V takem okolju je težko delovati. Narobe je, če je gospodarska rast velika, še bolj bi ▶

bilo narobe, če bi bila majhna. Za nizke plače niso krivi delodajalci, ampak vlada. Itd.

Ključni izziv za vlado je po mojem mnenju od vrha navzdol odprtost za nove ideje, pobude, projekte, nenehno oblikovanje novih in ohranjanje obstoječih sinergij, odpiranje dialoga in pripravljenost sprejeti rezultate odprtih razprav, skratka komunikacija in povezovanje.

Konkretni projekt prve vrste predstavlja seveda predsedovanje EU. Seveda je treba najprej to nalogo opraviti dobro ali odlično v organizacijskem pogledu. Vendar je pomembnejša vsebina – in to ne evropska, ampak slovenska. Problem bi strnil v eno samo vprašanje: Kakšno korist bo imela Slovenija od svojega predsedovanja v trenutku, ko bo konec njenega mandata? Seveda je pomemben pridobljeni vseevropski prestiž oziroma nova kredibilnost države. Še pomembneje pa se mi zdi, da Sloveniji v ključnem času uspe zase pridobiti kako konkretno korist – umestitev mednarodne institucije na njeno ozemlje, določeno mednarodnopravno pridobitev ali javnofinančno korist ipd.

Bili ste dekan Fakultete za podiplomske državne in evropske študije. V kakšno smer se mora po vaše razvijati visoko šolstvo pri nas? Ste med podpisniki pobude za pravično in kakovostno šolstvo, tudi za zasebno šolstvo. Zakaj?

Strukturo slovenskega visokega šolstva ponazarja narobe obrnjena piramida. Na vrhu je za slovenske razmere (pre)velika ljubljanska državna univerza, potem mariborska, nato primorska in čisto na dnu nekaj malega samostojnih in zasebnih visokih šol. Če ob taki strukturi rektorica ljubljanske univerze reče, da soglaša z načelom konkurenčnosti v visokem šolstvu, je tako izjavo treba šteti za neslano šalo. Kako naj nekajodstotni delež samostojnega visokega šolstva konkurira preostalemu delu, ki ga sestavljajo tri državne univerze ter ga z vso svojo težo stiskajo na tla in v kot? Če je piramidalna struktura neprimerna, se moramo vprašati, s čim in kako jo nadomestiti. Recimo tako, da ustanovimo ljubljansko politehniko, ljubljansko družboslovno univerzo, ljubljansko humanistično univerzo (akademije skupaj s filozofsko fakulteto), da država in državne univerze pomagajo – v nacionalnem interesu – krepiti sedaj zanemarljivo majhen delež zasebnih in drugih samostojnih fakultet ter regionalnih visokošolskih in univerzitetnih središč, da se skupaj zavzamemo za ustanovitev še kakšne mednarodne (sredozemske?) in/ali katoliške univerze v Sloveniji ...

Kaj pa gospodarski monopoli? Menedžerski odkupi?

Na tem področju sem blizu mlajši generaciji ekonomistov, ki so sodelovali z vlado v začetku njenega mandata pri snovanju gospodarskih in drugih institucionalnih reform. Če kje, potem je na področju gospodarstva upravičena zasebna pobuda, podjetniška svoboda, učinkovita konkurenca in tržni mehanizem. Škoda, da tej ekipi liberalnih ekonomistov na eni strani in vladi na drugi ni uspelo uveljaviti trajnejšega razmerja dialoga, komunikacije, sinergije v splošno, javno korist. Vlada bi pridobivala zanimive, tudi kritične pobude, ki bi ji pomagale pri izvedbi njenega programa. Akademski sogovorniki vlade pa bi seveda morali upoštevati posebnosti t. i. timinga in interesnih pogojenosti političnega odločanja. Škoda – ne za vlado ali ekonomiste, ampak za nas, za javnost.

Velikokrat so vas omenjali kot morebitnega predsedniškega kandidata. Mislim, da je filozof dr. Tine Hribar nekje zapisal ali dejal, da se lahko zgodi, da bomo imeli poleg škofa Franca Rodeta predsednika vlade Janeza Janšo in predsednika republike Petra Jambreka. Za zdaj se je ta napoved le delno uresničila. Verjetno bi bilo nekaj normalnega, da bi se vi kot eden izmed ustanoviteljev slovenske države potegovali za to funkcijo.

Za kolega Hribarja je bil to že zdavnaj črni scenarij – dr. Franc Rode kardinal, Janez Janša predsednik vlade in Peter Jambrek predsednik države. Ta po Hribarju črni scenarij se je pravzaprav že uresničil z najmanjšo mogočo napako moje odsotnosti na položaju predsednika države. Res je treba biti zelo ideološko zadrt, da vidiš kaj slabega v tem, da postane Slovenec kardinal z visokim položajem v eni najuglednejših svetovnih institucij ali da upornik in zapornik komunističnega režima postane predsednik vlade v državi, za katere svobodo je bil zaprt. In kar se mene tiče, mislim, da so (bile) za ustanavljanje države potrebne sposobnosti dovolj različne od tistih, ki jih mora imeti danes kandidat za predsednika države. Mogoče je moj hobi »ustanavljanje«, upravljanje že ustanovljenega pa me ne zanima dovolj. Res sem srečen človek, sodeloval sem pri ustanavljanju slovenske republike in njene ustave, pri ustanavljanju ustavnega sodišča, v zadnjem desetletju pri ustanavljanju novih fakultet. Ta čas sodelujem pri ustanavljanju nove slovenske univerze. Kandidatoma za predsednika države želim vse najboljše.

Spomladi ste nekoliko presenetljivo in po mnenju nekaterih pomembno pripomogli k temu, da se je največja vladna stranka SDS odločila kot predsedniškega kandidata podpreti Lojzeta Peterleta in ne Danila Türka, ki se je tudi omenjal kot mogoči kandidat te stranke na predsedniških volitvah. Takrat ste spomnili, da je bil Türk pred plebiscitom 1990 precej skeptičen do pomena in vloge plebiscita na poti Slovenije v samostojnost.

Tako kot je normalno, da bi se človek, ki je sodeloval pri ustanavljanju države, potegoval za položaj njenega predsednika, je normalno, da se za isti položaj poteguje tudi nekdo, ki pri tem procesu ni bil udeležen. Še več, zdi se mi – nisem pa prepričan –, da bi lahko kar dobro opravljal funkcijo predsednika slovenske republike celo kdo, ki je v ključnem času nasprotoval njeni ustanovitvi. V simbolnem smislu pa to ne bi bilo ne higienično ne moralno. V tem smislu sem tudi indiferenten do izvolitve Danila Türka za predsednika Republike Slovenije. Kaj več o konkretnih okoliščinah in razlogih tega mojega razmišljanja pa kdaj drugič.

Kako komentirate prvi krog predsedniških volitev? Se tudi vam zdi, da je bilo predsedniškim kandidatom postavljenih premalo pravih vsebinskih vprašanj? Zbor za republiko prihodnjo sredo (pogovor je bil v petek, op. ur.) pripravlja soočenje predsedniških kandidatov Peterleta in Türka. Predsednik Foruma 21 Milan Kučan je v drugem krogu podprl Türka. Bo Zbor za republiko podprl Peterleta?

Soglašam z vašo domnevo, da je bilo še premalo vsebinskih odgovorov na pomembna

Zbor za republiko je podprl predvsem načelno izhodišče nove vlade, da sprosti do tedaj zavrte ustvarjalne energije slovenskih državljanov ...

vprašanja predsedniškim kandidatom. Upam, da bo soočenje, ki ga organizira Zbor za republiko, omogočilo državljanom več argumentov za dobro izbiro. Seveda se zbor v skladu s svojo naravo ni vnaprej opredelil za nobenega od obeh kandidatov. Vztraja namreč pri tem, da predstavlja odprt prostor za dialog o pomembnih vprašanjih nacionalnega pomena. Zato je tudi prepričljiv in kredibilen.

Bili ste predsednik Ustavnega sodišča republike Slovenije. Nedavno je državni zbor izmed petih kandidatov izvolil samo enega za ustavnega sodnika. Kaj so glavni kriteriji za dobrega ustavnega sodnika?

Na primer to, da ga predlaga občna seja Vrhovnega sodišča Republike Slovenije. Ali da je vrhunski strokovnjak za kazensko pravo, saj v sedanji sestavi ustavnega sodišča to pravno področje sploh ni pokrito. Sicer pa vemo, o kom govorim. Da aktualni predsednik države Janez Drnovšek za ustavnega sodnika ni predlagal Mitje Deisingerja, je demonstracija predsednikove politične arbitrarnosti, je transparentno ponižanje vrhovnega sodišča kot vrha ene od treh vej oblasti v Sloveniji ter nerazumljivo nerazumevanje pomena strokovnosti pri odločanju ustavnega sodišča.

Kolikšen pomen naj ima pri tem svetovnonazorska opredelitev kandidata?

Ne kaj velikega. A ko so izpolnjeni vsi drugi kriteriji za kandidaturo in izvolitev ustavnega sodnika – strokovnost, praksa, izkušnje, znanje –, je dobro upoštevati tudi svetovni nazor kot eno od prvin vrednostne strukture volilnega telesa. Sicer pa sam štejem za eno od prvih in najpomembnejših prvin sodnikove osebnosti njegovo integriteto, to, da se ne ukloni pod pritiskom, da naredi to, kar govori, da govori, kar misli, ter da je kot osebnost prepoznaven in predvidljiv.

Za konec se dotakniva še sprejemanja pokrajinske zakonodaje. Gre ta v pravo smer?

Mislim, da ne gre v pravo smer. In tako misli praktično vsa strokovna javnost – profesorji javnega in upravnega prava. Z njihovimi stališči se lahko v celoti seznanite, ker so objavljena v referatih z nedavnega strokovnega posvetovanja. Zaskrbljuje tudi to, da se glede ključnih in strokovno najspornejših vsebinskih točk strinjata tako vlada kot opozicija. Nastaja vtis, da se obe strani prepirata le o tem, koliko pokrajin naj bi bilo ustanovljenih. Z drugimi besedami, gre za »gerrymandering« – kateri strani ustreza določena velikost oziroma območje pokrajine oziroma njihovo število. Političnih strank – tako se vsaj zdi – ne zanimajo vprašanja delovanja lokalne samouprave (občinske, pokrajinske) v razmerju do države, ampak katera bo zmagala v tako ali drugače oblikovani pokrajini kot konkretnem volilnem telesu. Ključno pa je vprašanje eno- oziroma dvotirnosti pokrajinske in državne uprave; vprašanje, ki se zdi, da smo nanj že odgovorili, ko smo odpravili Kardeljeve enotirne komune. Gre za to, da je katera koli upravna dvoživka, nekdanja komuna ali prihodnja pokrajina, pol državna in pol samoupravna (da ne bi bilo pomote, komuna je bila samo na videz državna in samoupravna, v resnici je bila partijska), kar pomeni, da ni niti samoupravna niti državna: država nad svojimi »dekoncentriranimi, delegiranimi« pristojnostmi nima več nadzora, samouprava pa je podrejena logiki države. Pokrajinski glavar naj bi bil politično izvoljen, kar pomeni, da bi bila doslej nevtralna državna uprava, v prihodnje uprava pokrajine kot dvoživke, podrejena političnim ciljem in interesom. Ni si težko zamisliti, kakšne politične preference bi poskušala mobilizirati prihodnji glavar oziroma pokrajinski svet: verjetno zlasti regionalne partikularnosti v boju z »republiškim centralizmom«. In ker bi bile skoraj vse pokrajine razen osrednje tudi obmejne, bi se ustvarjala tudi »mednarodna zavezništva«: slovenske z avstrijsko Koroško in Štajersko, slovenske z italijansko Goriško itd. Podobno kot je habsburška monarhija skozi stoletja razkosavala slovensko nacionalno ozemlje s spretno razmejenimi »deželami«, bi prihodnje »samo« slovenske pokrajine samodejno sledile zgodovinskemu zgledu. Toliko za začetek razmišljanja le o nekaterih disfunkcijah sedanjega predloga pokrajinske zakonodaje. Opozicija komaj čaka, da ji prinese aktualna vlada na pladnju vse, kar je sama neuspešno poskušala uzakoniti skozi vse mandate Drnovškovih vlad. Sam bi predlagal, da minister Virant vendarle že ustanovi upravne okraje in tako zaokroži proces modernizacije slovenske državne uprave. Seveda naj se ustanovijo samoupravne lokalne skupnosti širšega obsega – pokrajine, vendar ne na račun občin kot temeljnih lokalnih samoupravnih skupnosti niti ne na račun javne uprave nacionalnega državnega sistema. Pokrajine naj prevzamejo le tiste naloge oziroma pristojnosti, v imenu katerih jih sedaj ustanavljajo: mobilizirajo naj samoupravne energije za razvojne cilje in projekte, ki presegajo občinska območja. Njihova vodstva naj ne bodo politična, njihova uprava pa ne birokratska. Princip in metoda regijskega delovanja naj bo projektni menedžment v službi razvojnih programov. Za vse to pa pravzaprav ne potrebujemo veliko regulative in administracije niti denarja, ampak veliko poslovne in podjetniške sinergije in javno-zasebnega partnerstva. Bojim se, da sedanji koncept pokrajin ustreza predvsem interesom slovenskega političnega razreda različnih barv, ki potrebuje prepričljiv argument za nove službe. D

Bojim se, da sedanji koncept pokrajin ustreza predvsem interesom slovenskega političnega razreda različnih barv, ki potrebuje prepričljiv argument za nove službe.

Partizanski »sodniki« so 23. junija 1945 na dvorišču gradu v Murski Soboti »obsodili« na smrt štiri Prekmurce.

Hitlerjeva dolga senca

V. M., vse fotografije so iz knjige Rojstvo Slovenije

Muzej novejše zgodovine Slovenije je izdal dve knjigi (zbornika), ki pomembno pomagata k osvetlitvi in zavedanju delovanja in posledic treh totalitarizmov, ki so v 20. stoletju poskušali uničiti Slovence.

Obe knjigi sta nadaljevanje in zaokrožitev projektov, ki so jih v Muzeju novejše zgodovine Slovenije začeli že pred časom. Knjiga *Rojstvo Slovenije* je namenjena prikazu življenja Slovencev v 20. stoletju. Njen vsebinski poudarek je na dokumentarni fotografiji. Zbornik *Hitlerjeva dolga senca* prikaže tiste kategorije žrtev, ki so najprej trpele pod nacifašizmom (v vojni), potem pa še pod komunizmom (v miru).

Esej o totalitarizmih Projekt *Hitlerjeva dolga senca* je pregled nacionalsocialističnega preganjanja prebivalcev Slovenije na okupiranem Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem v letih 1941–1945, na območju operacijske cone Jadransko Primorje v letih 1943–1945, v Prekmurju v letih 1944–1945 ter usod teh žrtev v povojni komunistični Jugoslaviji in tudi samostojni Sloveniji.

Uvodoma je v zborniku Jože Dežman objavil daljši esej o treh totalitarizmih, fašizmu in nacizmu ter seveda komunizmu, ki je ves čas, od leta 1941 naprej, zlorabljal prva dva za svoje ozke ideološke interese. Iz njega bomo povzeli nekaj odlomkov.

Zloraba protifašizma »Vprašanje, ki ga postavljamo, je, ali je lahko titoizem, ki je sam zrasel iz krvave tradicije leninizma-boljševizma-stalinizma, kritično obsodil nacionalsocializem,« piše Dežman. »Odgovor oblikujemo s tezo, da totalitarizem, katerega interes je uničenje pravne države in demokracije, sistematično kršenje človekovih pravic, ne more obsoditi drugega totalitarizma, ki za dosego svojih ciljev uporablja enake metode: brezobzirno uničevanje ljudi, njihovega življenja in premoženja, civilizacije in narave. To domnevo preizkušamo z reklom, da so vsi demokrati protifašisti, vsi protifašisti pa niso demokrati.«

Komunizem je monopoliziral protifašistični upor v Jugoslaviji in ga podredil temeljnemu cilju, izvedbi komunistične revolucije, opozarja Dežman. Temu cilju je služil tudi totalitarno zožen in zlorabljen pojem protifašizem. Logika te titoistične manipulacije je: Mi smo komunisti. Komunisti smo protifašisti. Kdor je proti nam, je fašist. Ker so komunisti vzpostavili totalitarno diktaturo, je to pomenilo predvsem to, da so kot fašiste označili vse protifašiste, ki so komunizmu ugovarjali v imenu demokracije, vladavine prava, spoštovanja človekovih pravic.

Moja zgodba V zborniku mag. Monika Kokalj Kočevar predstavlja rezultate projekta *Moja zgodba*, v katerem v Muzeju za novejšo zgodovino Slovenije zbirajo življenjske zgodbe iz 20. stoletja, posebej zgodbe ljudi, ki jih je prizadelo totalitarno nasilje.

Tadeja Tominšek Rihtar z rezultati popisa žrtev druge svetovne vojne in boljševistične revolucije – popis poteka v Inštitutu za novejšo zgodovino – pregledno prikaže število smrtnih žrtev med prebivalstvom Slovenije, ki so posledica državnoterorističnih dejanj nacističnega okupatorja. Milena Osjak predstavi izgnance, Ika Pečan pa

je pripravila izbor prevodov in slovenskih del na temo nacizma ter nemške okupacije Slovenije. Likovna dela taboriščnikov je za razstavo in objavo v zborniku izbral dr. Iztok Durjava.

Okupacija in revolucija V Sloveniji je nacizem s fašizmom aprila 1941 z napadom na Jugoslavijo, okupacijo in razkosanjem Slovenije razbil strukturo jugoslovanske države. To uničenje je bilo nujno (prvi pogoj), da so lahko komunisti monopolizirali upor proti okupatorju ter da so izsilili revolucijo in posledično državljansko vojno. Kot del svetovne protifašistične koalicije in zmagovalci v revoluciji in državljanski vojni so vzpostavili totalitarni režim. Čeprav so komunizem v Sloveniji vzpostavili domači boljševiki in naj bi bil samoupravni socializem drugačen kot tisti v varšavskem paktu, pa njegovi rezultati niso bili nič manj katastrofalni in za njegov razpad ni bila potrebna zunanja intervencija, ampak je prav tako razpadel zaradi krize, ki jo je v veliki meri povzročil kar sam, poudarja Dežman.

Kdor je proti nam, je fašist V Sloveniji je komunistična diktatura uveljavila reduciran zgodovinski spomin, v katerem je vzpostavila protifašizem kot enega temeljev svojega mitološkega sistema ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil, piše Dežman. Zlorabljeni pojem protifašizem je imel v komunističnem sistemu usodne posledice za življenje ljudi – podobno usodne kot prav tako instrumentalizirani pojem kolaboracija. Pravnik Dieter Blumenwitz je v svoji knjigi *Okupacija in revolucija v Sloveniji 1941–1946* (2005) opozoril na zlorabo tega pojma: »Šele v času druge svetovne vojne se je pomen pojma 'kolaboracija' spremenil, in sicer v izdajalsko ali sebično sodelovanje s sovražnikom. Politično instrumentalizirani pojem je v kategorijah 'dobrega' in 'zla' izražal skrajno nasprotje francoskim odporniškim skupinam ('résistance'). Po koncu sovražnosti, delno že med vojno, je na osnovi očitka kolaboracije ob političnih 'čistkah' po vsej Evropi praviloma prišlo do samovoljnega preganjanja domnevnih kolaborantov, vključno z njihovim fizičnim uničenjem brez sodne obsodbe, ki bi zadostila zahtevam pravne države. Vsebinska odprtost pojma 'kolaboracija' je olajšala njegovo politično uporabo za izključitev politično drugače mislečih.«

Neraziskanost žrtev nacizma Konstrukt protifašizma je postal komunistično orodje za rasistično delitev ljudi po partijski volji, del totalitarnega represivnega instrumentarija, del rasistične regulacije družbe. Komunistični protifašizem je pomenil, da so oznako dobrega protifašista dobili samo tisti, ki so prestali filtriranje skozi razredna, ideološka, nazorska in druga rešeta. Posledica tega politično-interesno zoženega pogleda na protifašizem je bila podobna, kot je bila zloraba pojma kolaboracija. Oznaka kolaborant je bila izgovor za zaplembo premoženja, torej orodje razrednega boja proti zasebni lastnini in podjetništvu. Oznaka kolaborant je bila izgovor za mnogo ukrepov proti političnim nasprotnikom, proti veri in Cerkvi. Podobno boljševistično orožje je postal pojem protifašist.

Če izhajamo iz demokratičnega interesa, ki želi spoznati in kritizirati totalitarne sisteme, lahko postavimo tezo, da komunistični konstrukt protifašizma ni imel namena kritizirati zločinskega delovanja nacionalsocializma, piše Dežman. Najboljši dokaz za to je, da je mnogo žrtev nacionalsocializma izločil iz javnega spomina in da ni poskrbel, da bi žrtve od držav naslednic tretjega rajha dobile odškodnine, ki so jim pripadale.

Komunizem ni mogel avtentično kritizirati nacizma, saj so bile številne žrtve nacizma potem še žrtve titoizma. Zato je z zamegljevanjem zločinov nacizma prikrival lastne zločine. Posledica tega komunističnega zamegljevanja, končuje Dežman, je neraziskanost tako zločinov nacizma kot represivnih in diskriminatornih ukrepov titoizma nad žrtvami nacionalizma, ki ima korenine v stalinskih zgledih.

Zgodba Avgusta Sfiligoja Dežman je za ilustracijo navedel več konkretnih primerov. Med njimi zgodbo Avgusta Sfiligoja.

Če nisi pokoren komunist, si izdajalec, je Majda Sfiligoj naslovila poglavje v prvem delu knjige *Kjer sem svoboden, tam sem doma* (nedavno jo je izdal Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček iz Trsta), ki jo je posvetila svojemu očetu Avgustu Sfiligoju. S tem se je sama vpela v tradicijo kritike totalitarizmov, saj je bil njen oče žrtev fašizma in boljševizma. Zato lahko z njegovim primerom pokažemo, kakšne so bile posledice boljševističnega konstrukta, imenovanega protifašizem.

Pravnik Avgust Sfiligoj je skoraj vse življenje trpel zaradi fašističnega preganjanja. Pred italijanskimi sodišči je bil decembra 1931 obsojen na deset let ječe, decembra 1941 pa še na trideset let. Leta 1950 so ga italijanske oblasti aretirale, da bi prestal še 17 let zapora, dosojenega leta 1941. Sodbo so razveljavili, vseh obtožb pa so ga oprostili šele leta 1971.

Italijanski ovaduh je 8. marca 1933 napisal poročilo o Avgustu Sfiligoju. Povedal je, da je bil Sfiligoj, odvetnik in slovenski nacionalist, leta 1931 pred posebnim sodiščem v Rimu obsojen na deset let zapora. Ovaduh je zapisal: »Zaradi te obsodbe je družino Sfiligoj zadela cela vrsta žalosti. Mama je zbolela, eno sestro je doletel duševni zlom, več sorodnikov je bilo ob službo.« Potem je več ljudi, tudi Italijanov, posredovalo za Sfiligoja in neki odvetnik je dejal Sfiligoju, da ga bodo izpustili, če bo naslovil prošnjo na italijanskega kralja.

Toda Sfiligoj je ponudbo zavrnil, ker se ni čutil ničesar krivega. »Sem Slovan,« naj bi bil rekel Sfiligoj, »sin slovenske družine in kot tak imam pravico, da ljubim svoje ljudi in svojo domovino, in dolžnost, da delam v njihovo korist. Nisem izvedel nobenega terorističnega dejanja niti nobene vohunske dejavnosti. Prizadeval sem si samo za to, da bi prebivalci moje zemlje ohranili v srcu ljubezen do svojih tradicij, do naše kulture, do naše domovine, ki je tako zelo daleč … Ne vprašujem milosti. Nimam namena nikogar prositi usmiljenja. Plačujem svoj dolg fašistični pravici, in ko ga bom odplačal, bom z dvignjeno glavo nadaljeval delo v prid svojih bratov.«

Sfiligoj je v tej izjavi povzel svoje življenjsko poslanstvo.

Za fašisti še komunisti Po kapitulaciji Italije je odšel na partizansko ozemlje v Goriška brda. ▶

Zapisal je: »Zame ni bilo druge izbire kot samo partizansko področje. Vedel sem, da morajo utihniti vsa politična in druga čustva, ki jih komunisti ne spoštujejo. Zame je bil komunizem le začasen pojav, domovina pa večna! V primeru okupatorjeve zmage bi utegnil tudi narod umreti, saj je Hitler jasno povedal, da morajo vsi slovanski narodi umreti, izginiti z zemlje. Borba proti okupatorju torej, četudi pod komunističnim vodstvom.«

Protikomunistični tabor ga je vabil za vodjo, vendar je ponudbo odklonil. Vse to Sfiligoju ni prav nič pomagalo. 3. maja 1945 ga je »aretirala Ozna, pod generično obtožbo izdajalca slovenskega naroda, in ga izročila vojaškemu sodišču v Ajdovščini. V Snežeče ga je prišel 'narodni zaščitnik', znani briški fašist, ki je v Avgusta 'pogumno' naperil brzostrelko v navzočnosti še ne šestletnega sina, ki se tega pretresa ni nikdar več rešil. Avgust je ušel umoru z naglim odskokom na streho spahnjenice, 'žbatafurja', in dol v brajde. Naslednji dan se je sam javil na okrajnem NOO za Brda, katerega predsednik je odredil njegovo aretacijo.«

Po petih tednih so Sfiligoja izpustili, partijska hajka zoper družino pa se je nadaljevala. Sfiligoj ni hotel sprejeti ponujenih funkcij v zavezniški upravi, bil pa je kritičen do komunistične politike. Zato so ga komunisti začeli napadati kot izdajalca, na mitingih so hujskali ljudi, naj

ga ubijejo. Brat Jožef, oče petih otrok, zaposlen v tržiški ladjedelnici, je bil ugrabljen in je izginil. 23. marca 1946 je nahujskana množica napadla njegovo družino v Dobrovem. Leta 1947 je Udba načrtovala Sfiligojev umor ali ugrabitev. Sfiligoj se je z družino preselil v Gorico, tudi trije bratje, doma je ostala le mama s hčerkama Teodoro in Romano. Slednjo so na političnem procesu decembra 1949 obsodili na pet let zapora.

Komunisti niso poznali milosti. Za dosego svojih revolucionarnih ciljev so grobo teptali temeljne vrednote narodnega protifašističnega upora, hkrati pa so v inkvizicijskih pogromih preganjali vse, ki so se zavzemali za pluralno demokracijo, za tržno ekonomijo, za nazorsko svobodo, je zapisal Jože Dežman.

Upor proti revoluciji Kateri so bili motivi zmagovitih komunistov, da niso bili sposobni celovito obsoditi zločinov okupatorjev, se je vprašal Dežman? Ali zato, da ne bi npr. mobiliziranci v nemško vojsko dobili višjih rent kot partizanski veterani? Ali so bili internirancі v koncentracijska taborišča, celo tisti, na katerih so izvajali medicinske poskuse, res prikrajšani za nemško odškodnino, ker je država pobrala njihov denar oz. ga koruptivno delila? Ali pa se je titoizem bal, da bi celovita raziskava zločinov nacionalsocializma postavila zrcalo njegovim lastnim zločinom? Ali ni tudi titoizem do zadnjega branil svojih zločincev in prikrival njihovih zločinov? Ali tega zločinci, njihovi zagovorniki in dediči v Sloveniji ne počno še dandanes?

Lahko postavimo tezo, da en totalitarni režim ne zmore suvereno kritizirati drugega, saj tako ali drugače ploveta v istem toku zločinov, uničevanja pravne države, demokracije in sistematičnega kršenja človekovih pravic.

Sistem ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil je svoj pohabljeni in izkrivljeni pojem protifašizma propagiral kot vrhunsko vrednoto. V isti sapi je protikomunizem razglašal za zločin in izdajstvo. Vendar v logiki demokratičnega razumevanja lahko štejemo tako protifašizem kot protikomunizem za enako pomembna, če rušita totalitarni sistem. Mera, ki daje tako protifašizmu kot protikomunizmu večjo veljavo, pa je, ali se protifašisti oz. protikomunisti bojujejo za rušenje totalitarizma zato, da bi vzpostavili pravno državo, demokracijo in spoštovanje človekovih pravic.

Tako v slovenskem protifašizmu kot v slovenskem protikomunizmu imamo totalitarne zametke. Vendar je titoistični protifašizem ostal v totalitarnem okviru. Protikomunizem pa je, potem ko je bil poražen v državljanski vojni, v kateri je kolaboriral z okupatorjem, deloval na strani zahodnih demokracij in se bojeval proti titoizmu in za osamosvojitev ter demokratizacijo Slovenije. Ob tem je treba poudariti, da so se v Sloveniji mnogi ljudje upirali komunizmu ne samo iz ideoloških razlogov, ampak preprosto iz življenjske nuje, pa naj je šlo za golo preživetje ali nazorske spopade – taki so bili predvsem kmetje, delavci, verniki in Cerkev ...

Slovenski protirevolucionarni (samoobrambni) upor, ki so ga v sistemu ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil označevali za zločinskega in izdajalskega, še ni ocenjen v svojem obsegu in učinkih, ki jih je imel pri razkroju titoizma. Je pa njegova tradicija velika in pomembna, je zapisal Dežman.

Dachavci Usode Mirka Koširja, Zorana Mušiča in drugih tabo-

Rojstvo Slovenije

Knjiga *Rojstvo Slovenije* je razširjena in dopolnjena izdaja knjige, ki jo je leta 2001 ob obletnici osamosvojitve izdal Muzej novejše zgodovine Slovenije v angleščini pod naslovom *The Making of Slovenia*. Takrat je spremljala razstavo, ki je skozi 150 fotografij pripovedovala zgodbo o življenju Slovencev v 20. stoletju. Poudarek je bil na fotografijah iz vsakdanjega življenja, zato so izrazito politične teme manjkale, še posebej prikaz slovenske politike. Enak poudarek je tudi v knjigi *Rojstvo Slovenije*. V njej je objavljenih tristo fotografij, mnoge med njimi pa so posneli nekateri vidni slovenski fotografi, hranijo pa jih v izjemno bogati fototeki muzeja. Fotografski izbor se začenja s pripovedjo o prvi svetovni vojni in času pred njo, ko je Avstro-Ogrska vstopila v sklepno obdobje svojega obstoja. Izbor obsega neznane vojne fotografe, ki so beležili prizore z bojišč in zaledja. Glavnina izbora za obdobje med svetovnima vojnama so fotografije iz fonda časopisa *Slovenec*. Čas druge svetovne vojne je predstavljen z nekaterimi že znanimi pa tudi z vrsto še neznanih fotografij. Podobno je tudi s povojnim obdobjem, kjer so objavljeni tudi nekateri posnetki povojnega nasilja.

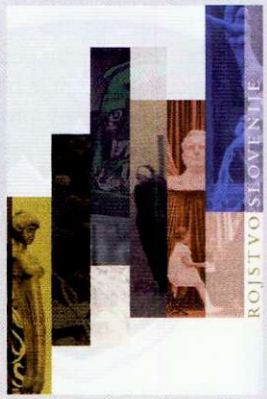

V knjigi je poleg fotografij tudi besedilo. Najprej se je Marko Štepec na kratko »sprehodil« skozi slovensko zgodovino 20. stoletja, v drugem delu pa so sodelavci muzeja 20. stoletje prikazali v obliki krajših prikazov nekaterih značilnih pojavov, med drugim je Jože Dežman prikazal tudi podobo Marije Pomagaj z Brezij. Drugo svetovno vojno so npr. ilustrirali z osmimi zgodbami: o enigmi, izgnancih, prisilnih mobilizirancih, triglavki, domobranski kokardi, taboriščnem taroku, partizanskem lutkovnem gledališču in predmetih, ki so jih med vojno iz zraka odmetavali zavezniki. Nekatere zgodbe so napisane natančno, nekatere tudi površno; glavna odlika knjige pa so fotografije.

riščnikov iz koncentracijskega taborišča Dachau dokazujejo, da se pritisku komunističnega totalitarizma skoraj ni dalo izogniti. Taboriščniki iz nacionalsocialističnih koncentracijskih taborišč so bili po drugi svetovni osumljeni kot agenti gestapa in zahodnega imperializma. Zaradi te paranoje, ki jo je sprožil stalinistični vzorec, je v pripravah na t. i. dachauske procese tajna politična policija do marca 1948 operativno obravnavala 7.380 Slovencev in 2.144 tujcev. Nato je bilo na devetih zrežiranih sodnih procesih pred vojaškim in okrožnim sodiščem v Ljubljani obsojenih 34 nekdanjih internirancev, članov taboriščnih komitejev v Dachauu in Buchenwaldu. Obtožence so zlomili s hudim mučenjem, trije so umrli med preiskavo, enajst so jih obsodili na smrt in smrtno kazen tudi izvršili. Datum smrti in grobovi umorjenih še danes niso znani. Mračna senca dachauskih procesov je ležala nad slovenskimi taboriščniki do konca druge Jugoslavije.

Pohaba resničnosti Mirka Koširja so oblasti zaprle v vsakem režimu, v katerem je kot odrasel živel. Ob življenje pa so ga spravili njegovi partijski kolegi, ki jih je kot sekretar slovenske komunistične partije vodil pred drugo svetovno vojno. Zamerili so mu, da je bil načelen in ne dovolj naklonjen stalinskemu slogu revolucije. Dali so ga ubiti na Golem otoku, nato pa so ga zbrisali iz partijske zgodovine.

Kot piše Dežman, se nam temeljno načelo stalinistične manipulacije z zgodovino tako jasno odraža tudi v memorialni pohabi, ki je doletela skoraj vse večje skupine žrtev nacionalsocializma. Tako se znova in znova potrjuje teza, da je titoistična mitomanska utopija v svoji slepoti sistematično diskriminirala vse večje skupine žrtev nacionalsocializma. Pod sprevrženo formulo antifašizma so si vzeli pravico, da so rasistično stigmatizirali žive in mrtve mobilizirance v nemško vojsko, da so na stalinističnih procesih sodili internirancem v koncentracijska taborišča, da so zapostavljali izgnance ... In vse to zaradi kontrolorskih fobij, ki jih je v pregrete glave vlivalo leninsko avantgardno sovraštvo.

Resnica o teh zlorabah zgodovine neusmiljeno prihaja na dan. In tudi resnica o tem, kako so te utopične pohabe zgodovinske resničnosti okrnile resnico, ki bi jo morala demokratična javnost vedeti tako o nacionalsocialističnem kot boljševističnem totalitarizmu.

Judje in Romi Nacisti so umorili več kot 550 Judov iz Slovenije, med njimi so bili večinoma Judje iz Prekmurja. Ko so se preživeli vrnili v Slovenijo, so nekateri postali žrtve razrednega boja. Pod različnimi pretvezami so jim na zrežiranih sodnih procesih zaplenili premoženje. Majhen del se jih je odselil v Izrael. Usodo slovenskih Judov pod nacionalsocializmom in v titoizmu sta v zborniku opisala Renato Podberšič in Damjan Hančič.

Še bolj kot usoda Judov nam o totalitarni navezi nacifašizma in titoizma govori usoda Romov. Prvi zaporniki v gestapovskem zaporu v Begunjah so bili gorenjski Romi, ki so jih potem izgnali. Nekaj Romov so nacionalsocialisti pomorili v koncentracijskih taboriščih.

V Ljubljanski pokrajini, na italijanskem okupacijskem območju, pa so se nad Romi znesli slovenski partizani. Od 350 do 400 Romov, kolikor jih je živelo v Ljubljanski pokrajini, so jih partizani samo v času od 10. maja do 22. julija 1942 umorili najmanj 160. Med njimi ženske (tudi noseče) in otroke.

Za obsodbo totalitarizmov V svetu sistema ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil, v katerem se je antifašizem nenehno poudarjal kot temeljna vrednota sistema, je bil antipod temu poudarjanju tabu, ki je prekril boljševistični teror. Dežman je omenil, da so predlogi in zahteve, da bi z enakimi merami obravnavali totalitarne režime, ki so se v 20. stoletju zgrnili nad Slovenijo, naleteli na protislovne odmeve. Podobno kot v Nemčiji imamo tudi v Sloveniji številne kraje, na katerih so trpele tako žrtve nacističnega kot komunističnega terorja. Taki kraji so zapori (Begunje, Rajhenburg), taborišča (Šentvid, Teharje, Šterntal).

Omenil je nekaj ljudi, ki so trpeli tako okupatorsko kot titoistično nasilje. Ocenjuje, da so različne oblike nacifašističnega nasilja prizadele več sto tisoč prebivalcev Slovenije. Verjetno več kot sto tisoč od teh jih je bilo v komunizmu deležnih raznih oblik represije in diskriminacije: od vojakov kraljeve jugoslovanske armade do prisilno premeščenih na delo, od mobilizirancev v vermaht do mobilizirancev v vermanšaft, od taboriščnikov do izgnancev, od meščanov do duhovščine ...

Zgodbe usod V drugem delu knjige je objavljenih nekaj zgodb. Igor Maksim Košir je objavil zgodbo svojega očeta Mirka Koširja, predvojnega komunista, dachavca, ki so ga ubili na Golem otoku. Alenka Puhar je prikazala življenje slikarja Zorana Mušiča. Monika Kokalj Kočevar je v okviru projekta *Moja zgodba* objavila zgodbe šestih oseb, ki so bile žrtve nacifašizma, po vojni pa še diskriminacije komunističnega režima: Janez Blas in Jože Bogovič sta bila izgnanca, Ivan Doberšek in Franc Erce mobiliziranca v nemško vojsko, Cvetko Kobal in Dušan Stefančič sta bila taboriščnika. D

Oče Martina Krpana

Lucija Horvat, foto: arhiv Demokracije, arhiv Muzeja novejše zgodovine

Sredi novembra bo minilo 120 let od smrti Frana Levstika, pisatelja, pesnika in kritika, avtorja znamenite pripovedke o Martinu Krpanu in potopisa z literarnim programom Popotovanje iz Litije do Čateža.

Fran Levstik je bil v dobi prehoda od romantike k realizmu v samem središču slovenske kulturne dejavnosti. Po njem se danes imenuje trg v Ljubljani in Levstikova pot. Bil je ideolog mladoslovenstva in se je kot pesnik učil pri Heineju. V svojih časih je želel ustvariti slovensko prozo, ki bi temeljila na snoveh, ki so nastajale na slovenski zemlji in med slovenskim kmečkim življem. Rodil se je 28. 9. 1831 v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah. Šolal se je v Velikih Laščah in v Ljubljani, kjer je leta 1853 končal gimnazijo, vendar mature ni opravil. V letih 1854–55 je študiral bogoslovje v Olomoucu na Moravskem. Ker se ni hotel odpovedati svoji zbirki Pesmi, ki so izšle leta 1854, kakor je to želel njegov predstojnik v samostanu, so ga iz bogoslovja izključili. Levstikove pesmi so namreč veljale za pohujšljive in bogokletne. Kljub temu se je glas o njem širil kot blisk, saj so ljubljanski dijaki pesmi z veseljem prebirali. Knjižico so mladini kmalu prepovedali in neprodane izvode zapečatili.

Fran Levstik

Boj za obstoj Potem ko je moral opustiti študij teologije, je Levstik najprej odšel na Dunaj, kjer je poslušal predavanja slovenskega jezikoslovca Frana Miklošiča. V tistem času se je srečal z Vukom Karadžićem, ki ga je že kot dijaka navdušil za srbsko ljudsko poezijo. Nato se je z Dunaja, potem ko je opustil tudi misel na študij tehnike, vrnil v Slovenijo in postal domači učitelj. Najprej je dve leti poučeval pri Paceju na gradu Turn. V tem času se je zaljubil v črnooko lepotico Zidarjevo Tono, ki je bila hči premožnega gostilničarja in posestnika v bližnjih Moravčah. Aprila 1858 mu je grof odpovedal službo. Do jeseni istega leta je Levstik živel v rojstnih Retjah pri sosedu Iliji in tam dokončal pripovedko Martin Krpan z Vrha, potem pa odšel za domačega učitelja k Miroslavu Vilharju na grad Kalec. Spomladi 1861 je postal tajnik tržaške Slavjanske čitalnice, leta 1863 je bil urednik političnega lista Naprej. Slednjega so uničile tiskovne tožbe, lastnika so zaprli, Levstik pa je bil ob službo. V letih 1864–65 je bil prvi tajnik Slovenske matice, vendar je zaradi sporov s staroslovenci kmalu odstopil. Novo zaposlitev je našel kot urednik velikega slovensko-nemškega Wolfovega slovarja, ki ga je zasnoval po znanstvenih načelih. Slovar, ki je izšel v letih 1894–95, je kasneje dokončal Maks Pleteršnik.

Levstikovo kritično, publicistično in uredniško delovanje je močno vplivalo na literarno razpoloženje njegovega časa.

Pogine naj V letih, ki so sledila, se je Levstik udeleževal taborskega gibanja, delal pri Dramatičnem društvu in sestavil politični program mladih. Zaostril se je tudi njegov boj s staroslovenskimi veljaki in tako je klerikalec dr. Costa izgovoril besede: »Pogine naj – pes!« Takrat so bleiweisovci dosegli, da je škof Wolf razpustil slovarski odbor in Levstik je bil znova brez službe. Iz zagate ga je rešil Stritar, ki ga je povabil na Dunaj kot sourednika pri Zvonu. Levstik je leta 1870 izdajal satirični list Pavliha in se z njim spet zamerim vsem, zato so list ukinili. Nazadnje je Levstik delal pri prevodu državnega zakonika (1871–72) in kot skriptor v licejski knjižnici. Mirna služba ga je odtegnila od političnega dela. Umrl je po dolgi bolezni 16. novembra 1887, star 56 let.

Pesnik Levstikova pesniška pot se je začela že v gimnaziji. Prvo pesem Želje je objavil kot četrtošolec v listu Slovenija. Dramatski poskusi iz tistega obdobja se niso ohranili. V njegovih zgodnjih pesmih je čutiti predvsem vpliv Prešerna in Goetheja. Pesmi je pred izdajo zbirke objavljal v Ljubljanskem časniku, Slovenski bčeli in drugje. V zbirki Pesmi iz leta 1854 je čutiti ljudsko mišljenje in čustvovanje. Izražal se je v lepem, preprostem jeziku, brez prisiljenih izrazov. Nekatere pesmi iz zbirke napovedujejo realizem, nekatere pa prinašajo pristno lirsko razpoloženje. Satirično *Ježo na Parnas* je naperil proti bednemu stanju v tedanji slovenski literaturi in nabuhli poeziji Koseske-

ga. Med bivanjem na gradu Turn so nastale lirske Tonine pesmi, ki je prvi od dveh ciklov njegove najlepše ljubezenske poezije, nekaj pesmi v ljudskem slogu in realistična epska balada *Ubežni kralj*, s katero je dosegel umetniški vrhunec opisnosti in nazorne podobe okolja. V mladoslovenskem almanahu Mladika je objavil pesmi *Pri oknu, Sramežljiva ljubica, Na Gorenjskem, Reši nas zlega in Diguž.* Pesmi *Svetemu Iliji, V spomin rajnega Napreja* in *Sovražnikom* so obračun s sodobniki. Njegova poezija je dobila nov zalet z ljubeznijo do Franje; ciklus Franjinih pesmi se je začel s pesmijo Senčnica leta 1869, izraža pa vse odtenke čustev – od priznanja ljubezni do skrajnega ljubosumja. Odlika Levstikovih pesmi je jezikovna dognanost, in to veliko bolj kot bogata metaforika in slikovitost.

Za otroke Pesnil je tudi za otroke. Od leta 1874 je sodeloval z otroškim listom Vrtec, kjer je jezikovno urejal mladinske tekste. V njem je leta 1880 pod šifro M-1- objavil ciklus petnajstih pesmi Otročje igre v pesencah, ki so s svojo svežino in neizumetničenostjo presenetile tedanje poznavalce Levstikovega dela. Stritar jih je imenoval biseri otroške poezije. Pesmi iz otroškega sveta in narave so nastale ob delnem vplivu motivov ljudske pesmi in z njenimi oblikovnimi značilnostmi. Nekateri naslovi so: *Najdihojca, Gosli, Otrok sedi očetu na kolenu* in *Kadar otrok lovi luno in zvezde.* Levstik se je v Olomoucu izkazal tudi kakor prevajalec iz slovanskih literatur, predvsem besedil iz ljudskega slovstva: leta 1856 je izšel njegov prevod Kraljevodvorskega rokopisa. Na Dunaju se je seznanil z Lessingovimi pogledi na kritiko in z mladonemško poezijo.

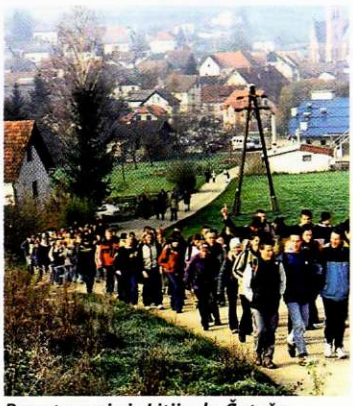

Popotovanje iz Litije do Čateža

Programsko delo Vsestransko Levstikovo kritično, publicistično in uredniško delovanje je močno vplivalo na literarno razpoloženje in na ideološke ter estetske spopade njegovega časa in generacije literarnih ustvarjalcev, kar se je kazalo v živahnih, ostrih literarnih polemikah in satiričnih člankih, v bojeviti korespondenci in v razhajanjih, ki so usmerjala snovna in oblikovna izhodišča za razvoj slovenske književnosti in gradila tudi nasprotujoče si poglede na literarno ustvarjanje najpomembnejših pisateljev tega časa. Levstik se je uveljavil kot pisec literarnega programa v treh temeljnih delih iz leta 1858, v katerih je hotel presoditi stopnjo, na kateri je bila takrat slovenska književnost, in pokazati pot njenemu nadaljnjemu razvoju. Prav s temi tremi temeljnimi spisi je najbolj vplival na sodobnike. Slovensko realistično pripovedno prozo je usmerjal z esejem *Popotovanje iz Litije do Čateža*, ki je izšel leta 1858. V njem je opisal narodopisne posebnosti Dolenjske in nekatere ljudske tipe, poleg tega pa razložil svoj načrt za nadaljnji razvoj slovenske literature. V ospredju je bilo torej predvsem njegovo razmišljanje o primerni, privlačni knjigi za slovenskega bralca, ki bi spodbujala domoljubno vzgojo. Pisatelji naj bi tako pisali novele, romane in dramatiko o junaških trenutkih slovenske zgodovine, kot so boji s Turki, ter o socialnih temah, ki so značilne tudi za ljudsko epiko, na primer o rokovnjačih, vojaških ubežnikih, desetih bratih in desetnicah. Prihodnji pisatelji naj pišejo tako, da bo »Slovenec videl Slovenca v knjigi, kakor vidi svoj obraz v ogledalu«, s humorjem, poudarjeno karakterizacijo in fabulo: »Prvo je značaj in znanje človeškega srca in pa, kako se zgodba razplete in razdrasa.«

Martin Krpan Svoja stališča glede slovenske literature je Levstik zapisal še v kritiki Ciglerjeve povesti Sreča v nesreči leta 1858, kritiki Cegnarjevega Pegama in Lambergarja in v kritičnem spisu *Objektivna kritika* leta 1868 v Slovenskih novicah, v katerem zahteva brezobzirno spoštovanje resnice. V razpravi *Napake slovenskega pisanja*, objavljeni v Novicah leta 1858, tedanjim pisateljem očita, da skoraj vsi pišejo sicer slovensko, razmišljajo pa nemško. Po njegovo je izvir prave slovenščine še vedno »kmet in ljudstvo zunaj mesta«. Svoje jezikoslovne poglede na slovenščino je objavil v razpravi *Die slowenische Sprache nach ihren Redetheilen*, ki je izšla na Dunaju leta 1866. Za zgled pisanju, ki ga je zahteval, je napisal prvo slovensko umetno povest Martin Krpan z Vrha, ki je prvič zagledala luč sveta v Slovenskem glasniku leta 1858. Vsem je dobro znana zgodba, ki jo zaradi avtentičnosti pripoveduje kmet Močilar v preprostem in slikovitem jeziku, o močnem, iznajdljivem in prostodušnem Martinu in njegovi kobilici, ki tovorita pretihotapljeno sol in kresilno gobo po cesti, po kateri se vozijo cesarske kočije. Martina, ki je doma z Vrha na Notranjskem in si ga lastijo tako Cerkničani kot Pivčani, zaradi njegove velike moči, ko je prestavil kobilico s tovorom vred, povabijo na cesarski Dunaj. Dvor ga potrebuje za obrambo pred nepremagljivim velikanom Brdavsom, in ko ga Martin premaga, bi, če bi le želel, dobil tudi cesarično za ženo. Toda tihotapec Martin, človek klenega, pametnega, zvitega in zmagovalnega slovenskega značaja, je preprost in ne mara za cesarski blišč. Svoj zapeček na Vrhu pri Sveti Trojici ima najrajši na svetu. Povest zbuja narodni ponos in je doživela ▶

Bil je učitelj pri Vilharju na gradu Kalec.

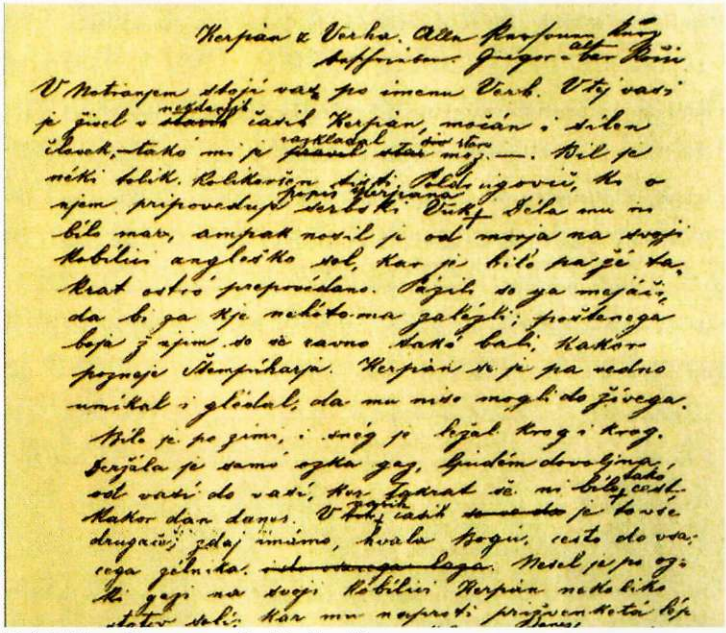

Začetek Levstikove povesti o Martinu Krpanu

V Ljubljani v petek 2. januarja 1863.

NAPREJ.

Rokopisi se ne vračujejo. Dopisi naj se blagovoljno frankirajo.

Št. 1. Ta list izhaja vsak vtorek in petek. Tečaj I.

„Naprej" svojim bralcem.

Prva številka Levstikovega Naprej iz leta 1863

Bil je zavzet privrženec taborskega gibanja.

vrsto ponatisov, najlepše pa jo je ilustriral Hinko Smrekar.

Čistost slovenščine Levstik je prerodil tudi slovensko dramo in je v skladu s svojimi pogledi na potrebe slovenske književnosti napisal veseloigro Juntez, ki govori o ženitnih zapletih na vasi. Izšla je leta 1855. Poleg tega je priredil in dopolnil Jurčičevo zgodovinsko tragedijo Tugomer (1876). Menil je, da Slovencem za razvoj prave dramatike manjkata gledališče in meščanski pogovorni jezik. Levstik se je v svoji skrbi za lepo slovenščino zanimal tudi za jezikoslovje, v čemer je bil učenec Kopitarja, Miklošiča in Vuka Karadžića. Bil je samouk in je želel slovenščino nasloniti na staroslovansko osnovo, zato je v svojem prizadevanju za čist in izviren slovenski jezik kdaj šel tudi predaleč. Pri tem je neprimerno popravil Prešernove in Jenkove pesmi, pri popravljanju Vodnikovih pa je bil uspešnejši. Kot je zapisano v Pregledu slovenske književnosti Stanka Janeža in Miroslava Ravbarja, je bil Levstik reformator slovenske literature, utemeljitelj slovenske novelistične proze, mojster jezika in sloga. S tankim občutkom za čistost in prožnost maternega jezika je grajal pisce, ki so pod vplivom ponemčevanja kvarili slovenščino z neslovensko skladnjo. Nastopil je tudi proti poskusu, da bi slovenščino zamenjali s hrvaščino ali ilirščino, ter zagovarjal samobitnost slovenskega jezika in naroda. Levstikov glas so poslušali vsi tedanji najboljši slovenski pisatelji od Jurčiča do Valjavca.

Začetnik kritike Fran Levstik je bil začetnik slovenske literarne kritike. Od kritika je zahteval bistroumnost, izobraženost in ostrino ter kar največje spoštovanje resnice. Njegova kritiška načela so sprožila hude polemike med njim in staroslovenci. Pri tem mu je bil vzornik nemški kritik Lessing. Spretno ga je prilagajal svojemu preprostemu realizmu in spoznanju, da mora biti umetniško besedilo v sebi skladen izraz celotne osebnosti avtorja, ki življenje, o katerem piše, preceja skozi sito lastnega spoznanja. Levstik ni bil aktiven politik, a je s svojimi spisi vendarle začrtal tudi pot boja za slovensko narodno in kulturno samobitnost ter samostojnost pa tudi jezikovno neodvisnost. Nič čudnega torej, da so po Levstikovi poti iz Litije od Čateža podaja vsako leto veliko Slovencev. Levstikovi zbrani spisi so prvič izšli v petih knjigah med letoma 1891 in 1895, roman o Franu Levstiku in njegovem času z zgovornim naslovom *Pogine naj – pes!* pa je napisal Anton Slodnjak.

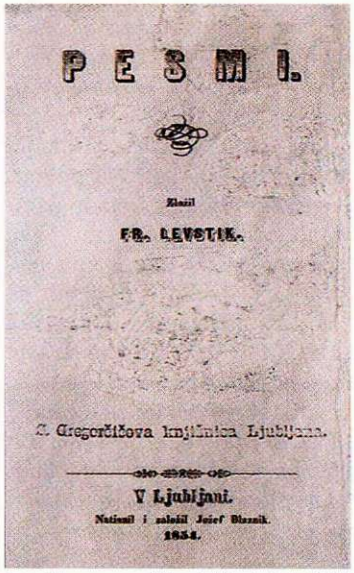

PESMI.

Izdal

FR. LEVSTIK.

Z. Gregorčičova knjižnica Ljubljana.

V Ljubljani.

Natisnil i založil Josef Blaznik.

1854.

Levstikova pesniška zbirka iz leta 1854

PUBLICIS foto: Tomo Brejc
Za čistejše izgorevanje
Prima - novo kurilno olje
Novo kurilno olje je prihranek za vas in okolje. Izboljšali smo njegovo kakovost, zato izgoreva bolj čisto, s tem pa povečuje izkoristek in zaščito vašega ogrevalnega sistema. Z njim boste prihranili tako pri vzdrževanju naprav kot pri porabi goriva. Prima, kajne?
080 22 66
www.petrol.si/primakurilnoolje
PETROL

Pogled na Strunjan in Fieso

Strunjan

Petra Jansa, foto: STO/ U. Trnkoczy, S. Gobbo, arhiv Krka Zdravilišča

Najlepši slovenski dvostranski drevored pinij ob glavni cesti Koper–Sečovlje nas pripelje do odcepa v star istrski solinarski kraj Strunjan, italijansko Strugnano. Razloženo obalno naselje leži ob Strunjanskem zalivu, v dolini potoka Roje, na prisojnih pobočjih griča Ronka (116 m), ki se na severu strmo spušča proti morju in konča z visokim flišnim klifom. Strunjansko območje je eno najmikavnejših v Sloveniji, saj je tu polno naravnih in kulturnih znamenitosti, zato je velik del tega območja zavarovan. Prav tako je zanimiva tudi turistična ponudba, saj prav ta konec tedna **turistično društvo Solinar** pripravlja poseben praznik – **praznik** zlatega jabolka ali **kakija**.

Romarska cerkev sv. Marije Pogled izpred cerkve na morje in Piran je dovolj, če hočemo razumeti, zakaj so si ta kraj že pred več kot osemsto leti izbrale benediktinke in postavile vrh griča cerkvico. Ko so okrog leta 1212 odšle od tod, so skrb za cerkvico prevzeli benediktinci, ki so živeli onkraj strunjanskih solin. V njej so se radi zbirali k molitvi, ko so obdelovali okoliške vrtove in vinograde. Za benediktinskimi menihi so prihajali v svetišče duhovniki iz Pirana. V 16. stoletju pa se je ob cerkvici že naselil stalni duhovnik.

Za božjepotno zgodovino tega kraja je pomembna letnica 1512. Po legendi se je v noči pred velikim šmarnom tega leta pri vratih cerkvice dvema čuvajema vinogradov prikazala Marija. Prav zaradi tega dogodka, ki je tudi upodobljen na današnji milostni podobi, je cerkev dobila ime **Sveta Marija od prikazanja** ali italijansko Santa Maria della Visione. Postala je najpomembnejša istrska božja pot, ki se je priljubila tudi oddaljenim romarjem in obiskovalcem. Sem so prihajali iz vse Goriške in Furlanije. Prav zato so v naslednjih letih svetišče povečali in ga bogato opremili.

Leta 1907 so cerkev začeli oskrbovati frančiškani. Ob štiristoti obletnici prikazovanj, leta 1912, je tedanji tržaško-koprski škof Andrej Karlin v navzočnosti škofa Jegliča slovesno kronal strunjansko Marijino sliko. Slovenska provinca je cerkev prevzela leta 1955, župnija pa je bila ustanovljena leta 1961. V cerkveni zakristiji pa je še danes shranjeno lepo število votivnih podob, ki so jih mornarji in ribiči darovali v zahvalo za srečno vrnitev z morja.

Nedaleč od cerkve, kakih sto metrov naprej, na izjemni razgledni točki **nad Zalivom sv. Križa**, na robu strunjanskega klifa, stoji velik **kamnit križ**. Leta 1921 so ga postavili mornarji, da so se po njem orientirali, kje stoji cerkev. Leta 1995 je bil obnovljen. Po stari navadi so ladjo pred odhodom na odprto morje tam ustavili, trikrat zatrobili v pozdrav Mariji, se ji s tem izročili v varstvo in odpluli na široko, skrivnostno morje.

Najbolj razširjena vrsta kakija pri nas je kaki Diospyros.

Krajinski park in naravni rezervat **Krajinski park Strunjan** obsega večji del Strunjanskega polotoka, ki predstavlja značilen vzorec flišne pokrajine obalnega območja. Zavarovan je od leta 1990. Njegove posebnosti in vrednote so razloženi tip poselitve, kulturne terase, **soline** (etnološki in tehnični spomenik) ter sedem domačij (etnološki spomenik). Spomenika oblikovane narave sta park ob Vili Tartini ter dvostranski drevored pinij ob magistralni cesti.

Naravovarstveno sta zanimiva predvsem laguna Stjuža (soline) in severna stran polotoka. Laguna in soline so stičišče morskega in kopnega vodnega elementa s specifičnimi ekološkimi razmerami, ki pogojujejo posebej prilagojene življenjske oblike. Zaradi svojih geoloških in geomorfoloških značilnosti, velike biotske raznolikosti je izjemnega pomena z vidika varovanja naše naravne dediščine. Je najdaljši nepretrgani del naravne obale v Tržaškem zalivu.

Naravne je le še 20 odstotkov slovenske obale, okoli 4 cm na prebivalca, preostali del pa je pozidan. Od teh 8 km naravne obale, kamor štejemo tudi 200-metrski pas morja, je vsaj polovica zavarovanih. Imamo 4 zavarovana območja, ki neposredno varujejo tudi območja morja in 2 zavarovani območji, le posredno povezani z morjem. Največji sklenjen del ohranjene narave je v dolžini 3,8 km

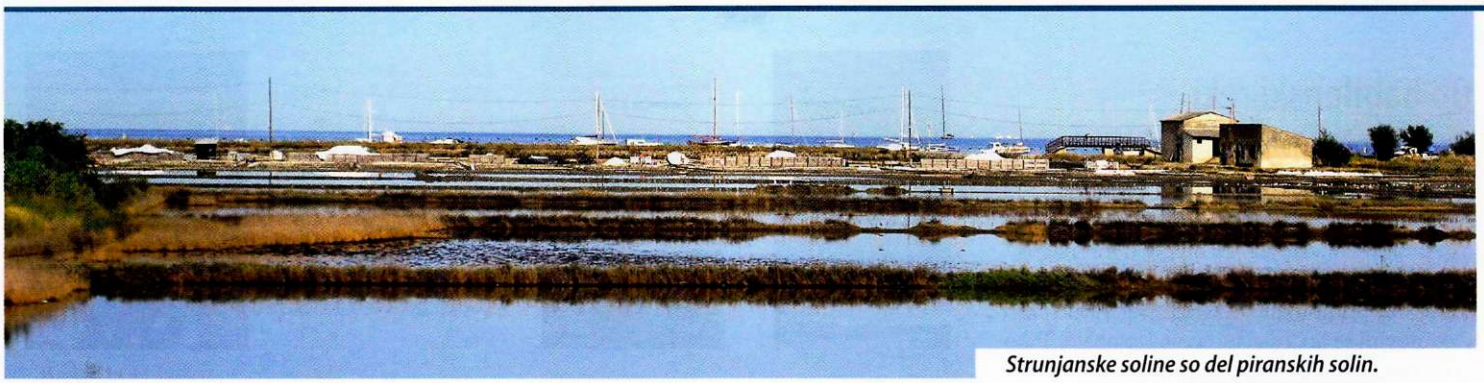

Strunjanske soline so del piranskih solin.

zavarovan kot **Naravni rezervat Strunjan** in predstavlja 10 odstotkov celotne obale. Ta je del Krajinskega parka Strunjan in obsega severno obrežje Strunjanskega polotoka s pripadajočim 200-metrskim pasom morja. Površina celotnega rezervata je 160 hektarjev. Je izjemnega pomena z vidika varovanja naše naravne dediščine, poleg tega pa tudi za ohranjanje ekološke stabilnosti in biotske raznolikosti celotnega Tržaškega zaliva.

Rezervat krasijo **najvišji flišni klifi na Jadranu**, visoki 80 m, ki jih morje, veter in dež z lahkoto neprestano oblikujejo in spreminjajo, ter **Mesečev zaliv**, ki je pomemben zaradi podvodnih travnikov dveh cvetnic (morskih trav) in je najdišče tudi do meter velikih školjk – leščurjev.

Sončni zaliv dobrega počutja

V **Krkinih Termah** na obali, ki so eno od slovenskih klimatskih zdravilišč, zdravijo pljučne bolezni, lajšajo revmatska obolenja, težave z osteoporozo in posledice poškodb ali operativnih posegov na lokomotornem aparatu. Morske dejavnike uporabljajo tudi v lepotne namene. V **centru Salia** vam ponujajo **talaso programe**, ki temeljijo na talasoterapiji. Ta dobro počutje gradi s pomočjo naravnih dejavnikov – morske vode, morskega blata, alg in blagodejnega sredozemskega podnebja.

V morski vodi lahko v Strunjanu uživate vse leto, ne le v poletnih mesecih, in sicer v notranjem bazenu z ogrevano morsko vodo (32 °C), treh masažnih in enem otroškem bazenu, obiske pa obogatite tudi s savnanjem. Lahko se sprehajate po več kot 80 km označenih pešpoti in se naučite osnov nordijske hoje. Ljubiteljem tenisa je na voljo pet teniških igrišč, na treh je mogoče igrati tudi ponoči. Tu so še igrišča za košarko, odbojko na mivki in mini golf, Primorska pa s svojimi nizkimi griči in slikovitimi vasicami ponuja idealne možnosti tudi za kolesarjenje.

Marijina romarska cerkev

Praznik zlatega jabolka

Kaki, ki mu pravijo tudi božji sadež, je sadje, ki si ga lahko privoščimo le nekaj kratkih jesenskih in zimskih mesecev. Njegova domovina je vzhodna Azija, torej Japonska, Kitajska in Koreja. Najbolj cenjeno je to sadje prav v Deželi vzhajajočega sonca, kjer **beseda kaki pomeni sadež**. V Evropi in ZDA vzgajajo kaki od druge polovice 19. stoletja. V Evropo so ga prinesli okoli leta 1870, pridelujejo pa ga predvsem države od Sredozemlju. V Istri in Slovenskem primorju so kaki začeli gojiti nekoliko kasneje, v prvih desetletjih prejšnjega stoletja.

Drevo kakija zraste 3 do 15 metrov visoko. Ima široke ovalne liste ter rumeno-bele cvetove. Sadeži sort, ki uspevajo pri nas, so po velikosti podobni jabolkom. Zreli kakiji so oranžni ali rdečkasti, sadeži pa imajo okoli peclja razvrščene štiri liste. Lupina kakijev je gladka in sijoča. Najpogostejša sorta, ki jo gojimo pri nas, je kaki Diospyros. Jemo ga, ko so sadeži povsem zreli, saj šele takrat razvijejo značilen okus – so zelo sladki in kremasti. Kakiji so bogati s provitaminom A, vsebujejo pa tudi precej vitamina C, bakra in kalija.

Več o kakiju lahko izveste na **prazniku kakijev od 9. do 11. novembra**, kjer si bo mogoče ogledati razstavo različnih vrst tega žlahtnega sadeža in prisluhniti razpravam o pridelavi, uživanju, sušenju in njegovi predelavi. Vsekakor si bodo lahko obiskovalci prireditve privoščili kar nekaj gastronomskih užitkov, kajti na stojnicah bo na voljo mnogo slastnih jedi in slaščic, ki jih znajo domačini pripraviti iz kakijev. D

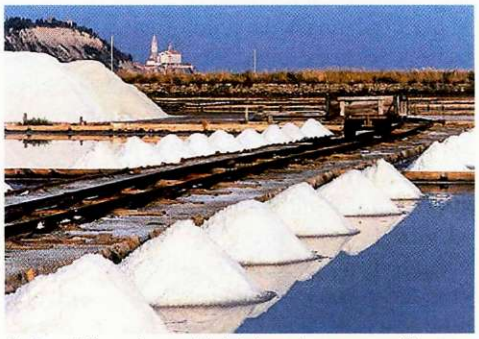

Solinarji še vedno pridelujejo sol na star način.

Tu stalno živi več kot 270 vrst ptic.

Klif v Strunjanskem parku

Mesečev zaliv ali Zaliv sv. Križa

Zdravilišče Strunjan

Vir: www.slovenia.info (Slovenska turistična organizacija), www.portoroz.si, www.terme-krka.si

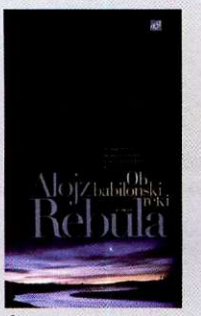

1.

2.

3.

4.

Ob babilonski reki 1.

Celjska Mohorjeva družba

Naslov novega romana Alojza Rebule je *Ob babilonski reki*. V njem je segel v samo tragično osrčje slovenskega 20. stoletja, v temo begunstva takoj po vojni in revoluciji, v dramatični eksodus in v domotožno diasporo. Literarno pero v domovini se je doslej tej snovi izogibalo. Tako ta roman pomeni vstop v svojevrstno ustvarjalno praznino. Zaradi distance do žareče snovi je za glavnega junaka dal tujca, Angleža, humanitarnega delavca v taboriščih na Koroškem. Njegova navezanost na slovenskega človeka, ki ga tam spozna, ga – tudi pod vplivom ljubezni do Slovenke – tako rekoč duhovno posloveni. Ko se vrne v Anglijo, čuti nepremagljivo potrebo, da si s samostojnim raziskovanjem razkrije potek grozot v juniju 1945. Naj poudarimo, da si je v tem romanu pisatelj privoščil obilo pisateljske svobode, s čimer se je na nekaterih mestih precej oddaljil od resničnosti, v kakšnem primeru pa je zaradi tega celo katerim od akterjev dogajanja storil krivico. To je zagotovo storil pri osebi v šestem in devetem poglavju, pri generalu Oklešku, z njim je namreč poosebil najvišjega domobranskega poveljnika. Problem takšnega romana, kot je ta, je, da je zelo naslonjen na resnično dogajanje. Za nameček gre za eno največjih in najbolj pretresljivih epopej novejše slovenske zgodovine.

Kronika

Zveza zgodovinskih društev

Tretja številka *Kronike*, revije za slovensko krajevno zgodovino, prinaša osem prispevkov: *Ledinska in hišna imena v okolici Gornjega Grada po urbarju iz leta 1426* (Rebeka Tajnšek), *O družabni igri kranjskega plemiča in njegovega učitelja iz 17. stoletja ...* (Jernej Sekolec), *Podoba kočevskih in belokranjskih krošnjarjev v očeh javnosti do začetka 20. stoletja* (Marjan Drnovšek), *Zgodba z nagrobnika prvega učitelja na šoli Smuka na Kočevskem okoli leta 1888* (Branko Šuštar), *Časopisi in časopisni članki ter telegrami in pisma o dogodkih v Piranu jeseni 1894, ki jih je zbral tedanji piranski župan dr. Domenico Fragiacomo* (Eva Holz), *V iskanju nikljeve rude za avstro-ogrsko vojno mornarico. O odpravi ladje Albatros na Salomonove otoke leta 1896* (Bogdana Marinac, Ivan Konte), *Tudi učence tepejo, kajne? Boštanjska afera leta 1953* (Aleš Gabrič).

Friedrich Nietzsche 2.

Slovenska matica

Slovenska matica je v zbirki *Filozofska knjižnica* izdala že vrsto prevodov enega največjih filozofov Friedricha Nietzscheja. Zadnja knjiga nosi naslov *Času neprimerna premišljevanja*. V njej je objavljen drugi del iz tega dela *O koristi in škodi zgodovine za življenje*, ki ga je Nietzsche napisal leta 1874. O zgodovini je med drugim zapisal: »V treh ozirih spada zgodovina k živečemu: pripada mu kot dejavnemu in stremečemu, pripada mu kot ohranjajočemu in častečemu, pripada mu kot trpečemu in potrebnemu osvoboditve. Tej trojnosti odnosov ustreza trojnost vrst zgodovine: kolikor je to dovoljeno, je treba razlikovati monumentalno, antikvarično in kritično vrsto zgodovine.« Obširno spremno besedo je napisal prevajalec Valentin Kalan.

Serijski morilec

Študentska založba

Serijski morilec je ena najprepoznavnejših popikon sodobnega časa. Knjiga *Serijski morilec, normalen psihopat patološke matere* predstavlja prvo pregledno študijo temeljnih potez serijskega morilca pri nas. Dr. Karmen Šterk standardiziranim kriminološkim in psihoanalitičnim pristopom dodaja nove poglede na fenomen serijskega morilca skozi optiko sociologije in antropologije. Analizira glavne dejavnike v pojavi serijskega morilca, med katerimi so: otroštvo, odraščanje in fatalna ženska v njegovem življenju – mati. Knjiga, ki jo sklene izčrpni *kdo je kdo* serijskih morilcev, podrobno in prodorno analizira tudi dva primera serijskih morilcev na Slovenskem – Metoda Trobca in Silva Pluta.

Primorska biografika 2.

ZRS

Znanstvenoraziskovalno središče Koper je v zbirki *Knjižnica Annales* izdalo knjigo zgodovinarja Branka Marušiča *Prispevki k primorski biografiki*. Objavljenih je 14 prispevkov: *Pridige Janeza Boneša (1755–1804), Matija Vertovec (1784–1851), Štefan Kociančič (1818–1883) in njegov pomen za Slovence, Doba in podoba Andreja Marušiča (1828–1898), Šolska leta Mihaela Štruklja (1851–1923), Beneška Slovenija v delih Simona Rutarja (1851–1903), Šolnik in zgodovinar Josip Balič (1854–1933), Henrik Tuma (1858–1935) in Istra, Publicist Ljudevit Furlani (1864–1913), Fotograf ali svetlopisec Anton Jerkič (1866–1924), Lava Čermelja (1889– 1980) publicistično delovanje za Primorsko, Revolucionarec Anton Furlan Nino (1890), Ludvik Zorzut (1892–1977, briški narodopisec, Med Hubljem in Sočo v času Vena Pilona (1896–1970).*

Bajke in povesti

Karantanija

V zbirki *Lastovka – najlepše zgodbe sveta* je založba Karantanija izdala *Bajke in povesti o Gorjancih*. Janez Trdina jih je objavljal v *Ljubljanskem zvonu* (od leta 1882 do 1888). Pozneje so izšle v knjižni izdaji *Zbranih spisov* (1904–1908). Objavljenih je dvajset najbolj znanih bajk in povesti (vseh je Trdina zapisal štirideset): *Cvetnik*, Velikani, *Gospodična*, *Ukleti grad*, *Rajska ptica*, *Ptica Zlatoper*, *Vila*, *Povodni mož*, *Kresna noč*, *Gorska deklica*, *Barabaš*, *Gospod Vedež*, *Doktor Prežir*, *Narodna blagajnica*, *Zaklad*, *Rožica*, *Stražani*, *Bratovska gomila*, *Razodetje* in *Kocaneža*.

Človeško telo 4.

Založba Mladinska knjiga

Nova zbirka ekciklopedij *e.raziskovalec* je namenjena tistim, ki jim je brskanje po internetu še posebno blizu. Bogato ilustrirane knjige predstavljajo lepote narave in bogastvo zgodovine ter s skrbno izbranimi povezavami vabijo na potep po svetovnem spletu. Tematika enciklopedij je različna: o človeškem telesu, sesalcih, kamninah, žuželkah, antični Grčiji, mumijah, vesolju in še marsičem. Zbirka bo dobrodošla mladim, upreti pa se ji ne bodo mogli niti starši. Človeško telo je bolj dovršeno od katere koli naprave, ki jo je ustvaril človek. Njegov ustroj, od najmanjše koščice do najdaljšega spleta žil, lahko poslej spoznavamo v besedi in sliki v bogato ilustrirani enciklopediji, ki jo je napisal Richard Walker. Dober priročnik za pouk biologije.

Modri mislimo na jutri

ZDAJ LAHKO TUDI VAŠE GOSPODINJSTVO PRISPEVA K LEPŠI PRIHODNOSTI!

Odločite se za nakup **okolju prijazne električne energije** iz obnovljivih virov slovenskih rek. Modro energijo pridobivamo v hidroelektrarnah, ki ne obremenjujejo okolja in tako prispevajo k ohranitvi narave in živalskih vrst.

Pridružite se skupnosti, ki aktivno skrbi za zdravo okolje!

Mesečni strošek nakupa Modre energije je nizek – predstavlja ceno ene skodelice kave.

doplačilo za Modro energijo
0,00417 € na kWh
1 SIT na kWh

Modra energija
Obnovljivi viri sedanjosti in prihodnosti

hse

Več informacij pri vašem dobavitelju električne energije:

HSE 01 470 41 00
Elektro Ljubljana 01 430 42 70
Elektro Celje 03 420 10 00
Elektro Primorska 05 333 33 50
Elektro Gorenjska 04 208 32 32
Elektro Maribor 02 220 01 15

Ježkova nagrada za Narobov

Lucija Horvat, foto: arhiv Demokracije

Radijski projekt Velika sestra, ki ga je pripravil kolektiv Narobov, je konec oktobra v Mariboru prejel nagrado Franeta Milčinskega - Ježka za leto 2007.

Frane Milčinski - Ježek

Člani Kolektiva Narobov

Parodija resničnostnih šovov je maja in junija letos nastajala v produkciji in na pobudo 1. programa Radia Slovenija. Slovesnost ob podelitvi nagrade Franeta Milčinskega - Ježka je bila 28. oktobra v Slovenskem narodnem gledališču v Mariboru. Nagrado za dosežke v radijski in televizijski ustvarjalnosti podeljuje RTV Slovenija. Po mnenju žirije, ki so jo sestavljali Jože Snoj kot predsednik, Andrej Arko, Jože Hudeček, Tanja Kuštrin, Tatjana Pirc, Igor Pirkovič in Jani Virk, so narobovci predani raziskovanju, stebra njihovega ustvarjanja pa sta improvizacija in kolektivno delo. Z besedo, glasom in gibom ustvarjajo živo umetnost, pa naj gre za ulične intervencije, gledališke dogodke, interaktivne predstave ali radijske posege, kot sami imenujejo svoje radijske igre.

Nagrajenka Elza Budau

Neresničnostni šov V zadnjih letih so resničnostni šovi medijsko izjemno aktualen televizijski in radijski pojav, ki so do skrajnosti pripeljali idejo o petnajstih minutah slave in marsikaterega gledalca zasvojili s povprečnostjo in cenenim ugajanjem ter marsikdaj tudi z vulgarnostjo. Ustvarjalci Velike sestre so s hitro odzivnostjo, neizumetničeno igro ter izbruhi satire in duhovitosti odgovorili na ta izziv časa in nam ponudili neresnično resničnost. Odziv javnosti je v marsičem spominjal na radijsko uprizoritev Vojne svetov Orsona Wellesa. V kolektivu Narobov ustvarjajo, raziskujejo in izzivajo Alenka Marinič, Gregor Moder, Maja Dekleva, Sonja Vilč, Goran Završnik in Tomaž Lapajne, z radijske strani pa so se jim velikosestrsko pridružili še Magda Tušar, Mirjam Bevc, Blaž Mazi in Damjan Rostan.

Odziv poslušalcev Radijski projekt je bil izjemno učinkovito domišljen in pripravljen, saj so poslušalci Velike sestre pisali in klicali na radio, navijali in glasovali za svoje junake, nekateri pa so se tudi pritoževali zaradi 100.000 tisoč evrov, ki so jih obljubljali zmagovalcu. Kaj takega si javni zavod, ki ga plačujejo davkoplačevalci, res ne bi smel privoščiti, so opozarjali poslušalci. Razburjali so se tudi zaradi onesnaževanja Triglavskega narodnega parka, tekmovalci so bili namreč domišljijsko nastanjeni v koči pod Triglavom, nesramno so trgali zaščitene rože in se prevažali s helikopterjem. Potegavščina Velike sestre je vsekakor dobro uspela.

Življenjsko delo Na slavnostni prireditvi so podelili še eno nagrado in priznanje za življenjsko delo, in sicer Elzi Budau za neprecenljiv opus na področju radijskega in glasbenega ustvarjanja. Ustvarjalka se je že pri šestnajstih spoprijela z romanom, pri dvajsetih letih pa je bila največkrat avtorica besedil slovenskih popevk, njena je tudi klasična Poletna noč. Za svoja besedila je dobila precej nagrad, tudi mednarodnih, pred tremi leti pa tudi viktorja za življenjsko delo. Elza Budau je bila skoraj trideset let zaposlena na Radiu Slovenija, ukvarjala se je z glasbo, zadnja leta pa je delala v dokumentarno-feljtonskem uredništvu. Goste za svoje Večerne utrinke je izbirala izredno subtilno in jih prikazovala s poslušalcem manj ali povsem neznane plati, oddaje pa je obogatila z veznim besedilom, ki je mejilo že na pravo pesniško govorico. Večerni utrinki so bili čudoviti zvočni portreti, na katere ni bilo ponosno le uredništvo, ampak tudi intervjuvanci, so zapisali v utemeljitvi nagrade Elzi Budau. D

Od Butnskale do Pučnika

Prejšnji teden je umrl slovenski filmski in televizijski režiser, scenarist, producent in pedagog Franci Slak. Posnel je prek dvajset kratkih, celovečernih in TV-filmov, med drugim celovečerne filme Krizno obdobje, Eva, Butnskala, Hudodelci, Ko zaprem oči in Pesnikov portret z dvojnikom. Posnel je tudi številne dokumentarne televizijske portrete, med njimi Jožeta Pučnika, Marka Pogačnika, Draga Jančarja in Friderika Barage. Prejel je več nagrad: trikrat Badjurovo nagrado in nagrado Prešernovega sklada. Slakov Ko zaprem oči je bil prvi slovenski kandidat za tujejezičnega oskarja. S Hudodelci se je uvrstil v tekmovalni program berlinskega festivala. Kot producent je sodeloval tudi pri filmih Outsider Andreja Košaka (1996) in Slepa pega Hanne A. W. Slak (2002). Študirati je začel v Ljubljani na AGRFT, nato pa je študij filmske režije končal v Lodzu na Poljskem, kjer je tudi magistriral. Od 1980 dalje je predaval na AGRFT v Ljubljani in bil nekaj let predstojnik filmskega oddelka na omenjeni akademiji.

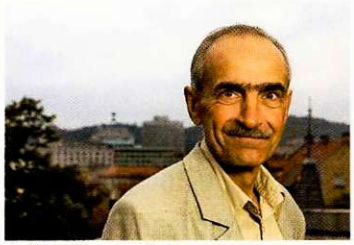

Režiser Franci Slak

Nazadnje je bil redni profesor za filmsko režijo. Nastopal je tudi v vlogi scenarista, montažerja, direktorja fotografije, igralca. Pred smrtjo je posnel film za televizijo Kakor v nebesih, tako na zemlji, ki je še v postprodukciji. Slak je posnel igrano televizijsko nadaljevanko v petih delih z naslovom Prešeren, v kateri je v naslovni vlogi nastopil Pavle Ravnohrib. Nadaljevanko Prešeren, v filmske slike prelita pripoved o razburkanem življenju največjega slovenskega pesnika dr. Franceta Prešerna, so prvič predvajali leta 2001 in je leta 2003 dobila še filmsko različico. Pred štirimi leti je Slak želel posneti celovečerni film Klet, a mu Filmski sklad RS ni dal zelene luči. L. H.

Gledališče Wiesbaden

V Ljubljani je po treh letih spet gostovalo Hessensko državno gledališče Wiesbaden. Na velikem odru SNG Drama Ljubljana je uprizorilo najbolj znano dramo Georga Buchnerja (1813–1837)

Preprosti vojak Woyzeck

Woyzeck, ki je osrediščena na tragični brezup človeka z roba družbe. Delo je režiral umetniški vodja Hessenskega državnega gledališča in direktor festivala Wiesbaden Manfred Beilharz. Preprostemu vojaku Woyzcku pomeni ljubezen do Marie, s katero ima nezakonskega otroka, vse na svetu. Da bi lahko preživljal svojo družino, je primoran zaradi svoje borne plače poprijeti za postranska dela. Tako vsak dan brije svojega stotnika in se mu prepusti za medicinski eksperiment, pri katerem se dlje časa prehranjuje le z grahom in dnevno oddaja urin. Živi v blodnjah in halucinacijah. Ker pa ga Maria prevara z oficirjem, zasmehovanemu, zlorabljenemu, ponižanemu ter fizično in psihično strtemu moškemu poči film in jo umori. Buchner je svojo najbolj znano dramo pisal pred smrtjo in pustil nedokončano v fragmentih ter z njo kasneje navdahnil številne umetnike. Igrali so Rainer Kühn, Alexandra Finder, Uwe Kraus, Franz Nagler, Lars Wellings, Wolfgang Böhm, Franziska Geyer, Sebastian Muskalla, Benjamin Krämer-Jenster, Jan Käfer. L. H.

Napovednik dogodkov

ČETRTEK, 8. 11. 2007

17.00 **Lutkovno gledališče Ljubljana:** H. C. Andersen, A. Jaklič: Mala morska deklica – lutkovna predstava

20.00 **Plesni teater Ljubljana:** Matjaž Zupančič: Ljubezni moje Babice – plesnogledališka predstava

PETEK, 9. 11. 2007

19.30 **SNG Drama:** J.-B. P. Molière: Scapinove zvijače

19.30 **MGL:** Petr Zelenka: Zgodbe vsakdanje norosti

21.00 **Festivalna dvorana:** Španskociganski večer: Flamenko, eksotika

SOBOTA, 10. 11. 2007

11.00, 17.00 **Lutkovno gledališče Ljubljana:** H. C. Andersen, A. Jaklič: Mala morska deklica – lutkovna predstava

19.30 **MGL:** J. Stein, J. Bock, S. Harnick: Goslač na strehi – muzikal

19.30 **SNG Drama:** Tedeusz Słobodzianek: Prerok Ilija

NEDELJA, 11. 11. 2007

17.00 **Gledališče za otroke in mlade:** Vinko Möderndorfer: Miši v operni hiši – gledališka predstava

19.30 **Šentjakobsko gledališče:** C. Goldoni: Prebrisana vdova

20.00 **Teater Komedija:** David Tristram: Neverjetno odkritje zlate ribice Orke

PONEDELJEK, 12. 11. 2007

16.00, 18.00 **Cankarjev dom:** Trobilni ansambel Slovenske filharmonije, Godalni kvartet Fiasco, Slovenski tolkalni projekt StoP, Big Band SGBŠ Ljubljana in Boštjan Gorenc - Pižama

19.30 **SNG Drama:** Dane Zajc: Jagababa

20.00 **Gledališče Glej:** Philip Ridley: Vincent River

20.00 **Cankarjev dom:** S knjižnega trga: Pogovor z avtorjem knjige Mogoče nikoli Evaldom Flisarjem in literarnim kritikom Matejem Bogatajem

TOREK, 13. 11. 2007

18.00 **SNG Drama:** Tennessee Williams: Orfej se spušča

19.30 **MGL:** Richard Bean: Evrofilija

20.00 **Kavarna Union:** J. Pernarčič: Greva se Ježka – glasbena predstava

20.00 **MGL:** K. Komljanec: Kura nima jajc – muzikal

SREDA, 14. 11. 2007

20.00 **MGL:** K. Komljanec: Kura nima jajc – muzikal

20.00 **SNG Drama:** Vasilij V. Sigarev: Ahasver

20.00 **Gledališče Glej:** Philip Ridley: Vincent River

20.00 **Plesni teater Ljubljana:** J. Roller: No Money No Love – plesna predstava

RADIO ZELENI VAL
93.1 & 97.0 Mhz
ALPE ADRIA "ZELENI VAL" d.o.o., Spodnja Slivnica 16, 1290 Grosuplje

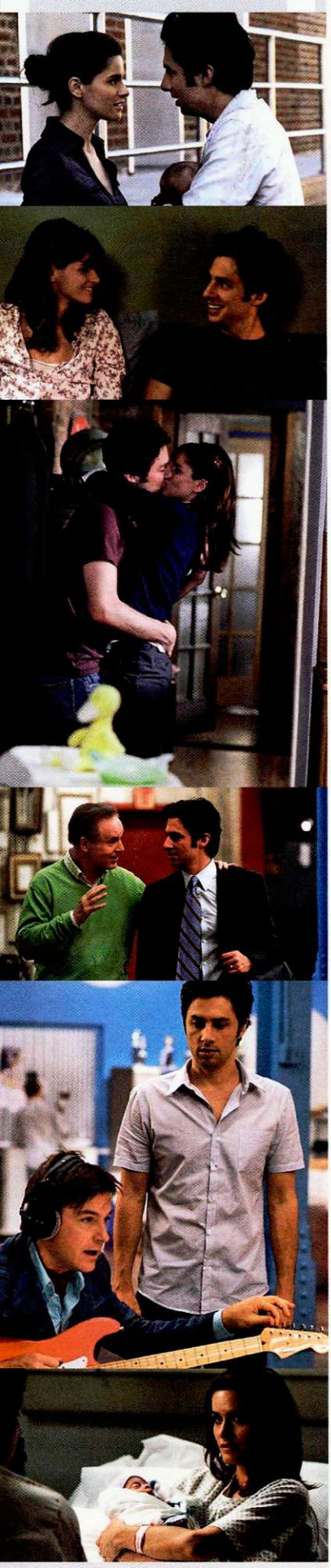

Bivši

Monika Maljevič

Dobrodušni Tom nima prav uspešne kariere, toda ko s Sofio dobita prvega otroka, mora sprejeti službo v oglaševalski agenciji ženinega očeta.

Tam spozna dvoličnega Chipa, ki kljub invalidskemu vozičku ni niti najmanj nedolžen. Chip je namreč nekdaj osvajal Sofio, zato sedaj Tomu dodobra zagreni delo in ga vedno znova prikaže kot popolnega nesposobneža. Tom seveda ne misli stati križem rok in obljubi maščevanje, toda vsi načrti se kot po pravilu izjalovijo, kar vodi do niza zabavnih, a za Toma zelo neprijetnih nesporazumov.

Tom Reilly (Zach Braff) v karieri ni najuspešnejši, če bi sploh lahko rekli, da ima kariero. Toda njegova žena Sofia (Amanda Peet), vrhunska odvetnica, je popolnoma zadovoljna, da je ona tista, ki služi kruh v hiši. Ko pa se rodi njun prvi otrok, se par odloči, da je čas za malo bolj tradicionalno razporeditev vlog v družini, zato Sofia ostane doma z otrokom, Tom pa začne služiti. In ker mu v New Yorku to ne uspeva najbolje, se družina vrne v Sofijino rodno mesto v Ohiu.

Ogabna sedežna garnitura, ki jima jo ob vselitvi podarijo Sofijini starši Bob (Charles Grodin) in Amelia (Mia Farrow), je prvi zaskrbljiv znak, da bosta Tom in Sofia s težavo sprejela novi način življenja. Tom začne delati skupaj z Bobom v Sunburst Communications, oglaševalski agenciji, ki jo je nedavno prevzel vzvišeni in samovšečni oglaševalski guru Don Wollebin (Donal Logue). Tom se poskuša dokazati na novem delovnem mestu, kar pa mu nekako ne uspeva, saj ga pretkano in vztrajno spodkopava zvezda agencije Chip Sanders (Jason Bateman). Chip, paraplegični ženskar, ki je še od srednješolskih dni zaljubljen v Tomovo ženo in ki ga Bob preprosto obožuje, v očeh okolice preprosto nikoli ne naredi nič narobe.

Vse, kar Tom naredi, pa naj bo še tako dobronamerno, se izpridi.

The Ex

Režija: Jesse Peretz
Žanr: romantična komedija
Scenarij: David Guion in Michael Handelman
Produkcija: Ted Hope, Anne Carey, Anthony Bregman
Igrajo: Zach Braff, Amanda Peet, Jason Bateman, Charles Grodin, Mia Farrow, Lucian Maisel, Donal Logue, Amy Poehler
Premiera: 15. 11. 2007
Distribucija: Karantanija Cinemas

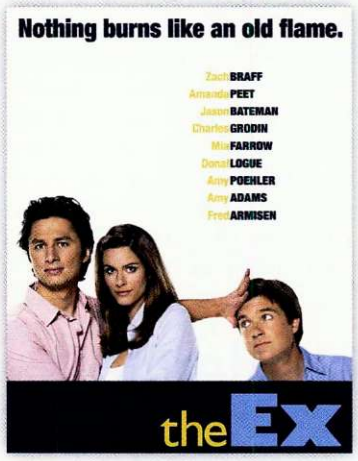

Njegov tast je osramočen, hkrati pa se mu začne odtujevati tudi Sofia, ki je nenadoma iz uspešne odvetnice postala gospodinja, ki ji ne preostane drugega, kot da previja otroka, komentira sodne procese, ki jih gleda na televiziji, in s 13-letnim sosedom spremlja rokoborbo. Chip seveda ne odneha, dokler ima prednost. Neprestano se smuka okoli Sofie, prilizuje se njenim staršem in dela vse, da bi se Toma čim prej znebil. Toda Tom se ne pusti. Trdno je odločen, da se bo izkopal iz predmestnega pekla in znova osvojil svojo ženo.

Ozadje zgodbe Bivši je prvi posneti scenarij para Dave Guion in Mike Handelman, ki sta se spoznala na Yalu in skupaj nastopala v skupini improvizatorjev. Ko pišeta, še zdaj pogosto improvizirata prizore. Ko sta se med komiki in pisci šele uveljavljala, sta dobila ogromno izkušenj z delom v različnih pisarnah. Hkrati sta opazovala vrstnike, ki so prav v tistem času ustvarjali družine. "Videla sva ogromno žensk, ki so se odločile ostati doma z otroki in so se v tej vlogi počutile ujete," pravi Handelman. "Hotela sva napisati zgodbo o ljudeh, ki so ujeti v različnih vlogah in tuhtajo, kako bi se rešili. V dogajanje v pisarni pa sva vpletla veliko absurdnih podrobnosti, ki sva jih zares doživela," se še spominja. Producent Anthony Bregman dodaja: "Film prikazuje, kako samoumevno sprejemamo družbo, ljudi in njihove vloge v družbi, pa naj bo to vloga moškega, vloga ženske ali človeka na vozičku. Hkrati se film sprašuje, ali so naše predpostavke o teh ljudeh in njihovih vlogah sploh pravilne. In iz tega izhaja humor v filmu."

Radio Krka 106.6 MHz

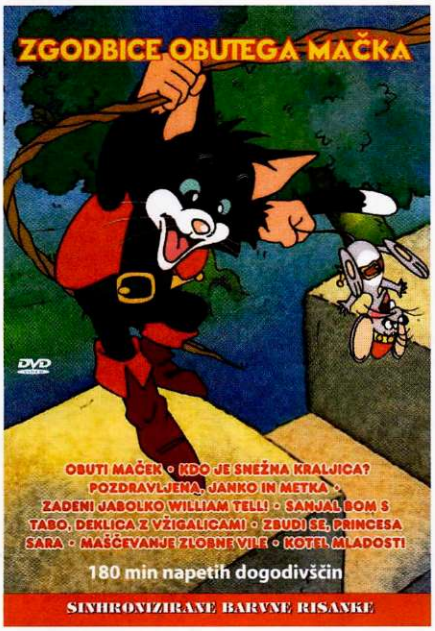

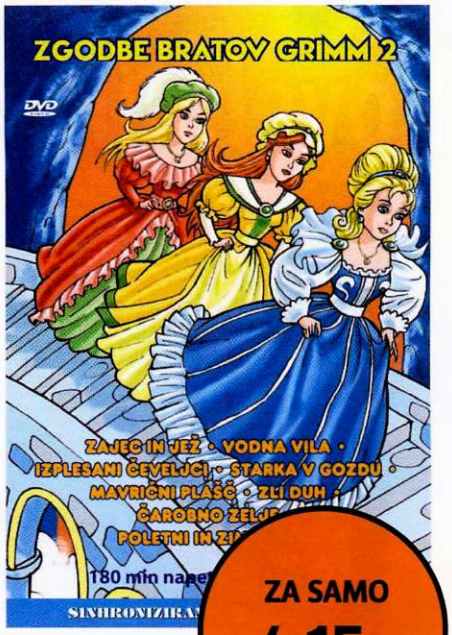

ZA SAMO
4,15 €

Legendarne risanke po izjemno ugodni ceni

V soboto, 10. 11., ob nakupu Večera izberite DVD: Zgodbe bratov Grimm ali Obuti Maček

V ZBIRKI VAS ČAKAJO RISANKE:

- V 80 dneh okoli sveta (13. 10.)✓
- Hura, svetovno prvenstvo (20. 10.)✓
- Vesoljske dogodivščine (20. 10.)✓
- Titanik (27. 10.)✓
- Ben Hur (3. 11.) ✓
- Zgodbe bratov Grimm 1 (10. 11.)
- Zgodbe bratov Grimm 2 (10. 11.)
- Zgodbice obutega mačka (10. 11.)
- Časovni stroj (17. 11.)
- Čudežni puding (24. 11.)
- Zelenjavčki - kralj Jurij (1. 12.)
- Denis Pokora (8. 12.)
- Lenkine božične sanje (15. 12.)

Naročniki Večera lahko risanke naročite po telefonu (02) 23 53 326, (02) 23 53 322 ali (02) 23 53 500, e-pošti knjiga@vecer.com ali na spletni strani trgovina.vecer.com.

VEČER

Poveljnik v veteranski uniformi

Miha [illegible]vč, foto: Matej Mihinjač, oba SAGA Institute

Jeep commander 3,0 CRD limited

Jeep je sinonim za terenska vozila in eden izmed bolj znanih izdelovalcev takšnih avtomobilov, zato ni čudno, da tudi terencem drugih znamk pravimo 'džipi'. Znamko Jeep s proizvodnjo vozil povezujemo že več kot 60 let. In v duhu 'dobrih starih časov' je bil razvit commander.

Tipičen Kljub nekoliko retrovidezu je commander še vedno tipični jeep. Vprašanje, ki se ob tem poraja, je, ali vam je ta moderno-stara oblika všeč. Nekateri se boste vanj zaljubili, drugim pa bo privlačen kot zidna opeka. Velika kromirana maska s pokončnimi prečkami je zaščitni znak znamke Jeep, zato se tudi commander ponaša s tem svetlečim se kosom kovine na nosu vozila. Oblikovalec avtomobila je pri risanju njegove zunanje podobe prav gotovo imel zelo mirno roko, saj je sestavljen iz veliko ravnih ploskev in ostrih robov. Na prvi pogled zato deluje zelo 'škatlasto'. Pokrov prtljažnika je povsem raven, nadaljuje se v pokončno prednjo vetrobransko steklo, ne povsem ravna streha pa se spet konča s strmo odsekanim zadkom. Na zadku avtomobila

TEHNIČNE KARAKTERISTIKE

TEHNIČNI PODATKI	JEEP COMMANDER 3,0 CRD
vrsta motorja	turbodizelski, šestvaljni, V-motor
prostornina v ccm	2.987
moč v kW (KM) pri vrt./min	160 (218) pri 4.000
največji navor v Nm pri vrt./min	510 pri 1.600 – 2.400
menjalnik	petstopenjski, samodejni
pogon	štirikolesni
mere (dolžina x širina x višina) v mm	4.787 x 1.899 x 1.826
medosna razdalja v mm	2.780
prtljažnik v litrih	210 – 1.950
masa praznega vozila (nosilnost) v kg	2.375 (545)
največja hitrost v km/h	191
pospešek 0-100 km/h v s	9,0
poraba (po normah EU) v l/100 km	13,5/9,2/10,8
poraba na testu v l/100 km	13,2
cena vozila v EUR	49.999

sta na vsaki strani po dva ročaja, ki sta v bistvu podaljška strešnih letev. Ali imata kakšno funkcijo, pa nam ni uspelo ugotoviti. Kajti terenske zmogljivosti commanderja niso v nikakršno sramoto znamki Jeep in vozila nikoli ni bilo treba porivati ven iz kakšnega blata. Veliko večino zaslug lahko pripišemo tehnologiji, ki se skriva pod 'kožo' commanderja. Ko je polno izkoriščen napredni štirikolesni pogon, commander postane gmota, ki je ni mogoče zlahka ustaviti. S svojo pojavo, ki v dolžino meri slabih pet, v širino pa slaba dva metra, namreč zbuja strah in spoštovanje. Prav nič skromnejši ni pri masi vozila. Tehtnica (ne tista, ki jo imate v kopalnici, temveč ta, ki je namenjena tehtanju tovornjakov) bo namerila debeli 2 toni. Skupek vseh teh dejavnikov (masa, velikost in oblika karoserije) je precej velika povprečna poraba goriva, ki se je ustalila nekaj nad 13 litri plinskega olja.

Udoben Vozilo bo v veliki večini 'tlačilo' le asfaltne površine, ko bo koga zaradi že večkrat omenjene oblike karoserije pri večjih hitrostih motil kar precej slišen piš vetra. Podvozje je dokaj mehko nastavljeno, zato se ob bolj sunkovitem sukanju volana karoserija nagiba kot jadrnica med valovi. Tudi občutek v notranjosti ni zaradi sedežev z nično ledveno oporo (ki nase sprejmejo tudi povprečnega Američana) nič prijetnejši. Na avtocestnih ravninah vas to ne bi smelo motiti, lahko pa vas negativno preseneti naslednje; čeprav commander prvo stotico na merilniku vrtljajev ugleda že po devetih sekundah, druge sploh ne doseže (največja tovarniško izmerjena hitrost se ustavi pri 191 km/h), zato vas bodo prehitevali tudi avtomobili s polovico 'kljuset' pod motornim pokrovom, kjer se jih skriva natančno 218 in prav vsi so Mercedes-Benzovega izvora. Ob 510 Nm navora, ki je na voljo že pri 1.600 vrtljajih na minuto, lahko odsotnost šeste prestave sicer odličnega samodejnega menjalnika mirno prezremo.

Prostoren V notranjosti je vse podrejeno udobju med vožnjo. Sedeži so odeti v svetlo usnje, sprednja poganja elektrika, navigacija, strešno okno in odličen akustični sistem pa so le del vsega, kar je na voljo vozniku in njegovim šestim sopotnikom. Čeprav sta sedeža v tretji vrsti namenjena le niže raslim oziroma sta zasilna, se lahko tudi nadpovprečno velika slovenska družina hkrati odpravi na izlet. Le prtljago bo treba pustiti doma, saj je prostora potem le za eno potovalko. Za 'jeepnostalgike' bo okroglih 50 tisoč evrov verjetno kar zajeten zalogaj, čeprav s tem dobijo pravo poveljniško mesto na voznikovem sedežu. Brez vojaške uniforme. D

Novice

NINA JERANČIČ V MUGELLU Nina Jerančič in Hit Racing Team sta letošnjo sezono tekmovanja Ferrari Challenge za pokal Shell končala na izjemnem 2. mestu v skupnem seštevku. Nina je sredi Toskane dosegla tudi svojo najboljšo uvrstitev na tem italijanskem prvenstvu. Prvič je namreč stopila na najvišjo stopničko. Letos je za njo res uspešna sezona, saj ni niti enkrat odstopila, zbrala pa je kar šest tretjih mest in jim dodala še prvo zmago. Nini je ob prvi zmagi čestital tudi šef moštva v Formuli 1 Jean Todt.

KIA PRO-CEE'D V Žilini na Slovaškem so že začeli izdelovati trivratni pro-cee'd. Kar šest tednov pred predvidenim rokom so začeli izdelovati Kiin model, ki želi poseči v športnejši del segmenta. Od svojega bratca, s katerim si deli vso mehaniko, je 30 milimetrov nižji, podedoval pa je tudi sedemletno garancijo na pogonski sklop.

VOLKSWAGEN SPACE UP! Po dvovratnem so pri Volkswagnu hitro predstavili še štirivratni mestni avtomobilček up!. Študija je s 3,68 metra dolžine pravi prostorski čudež. Oblikovalci so se zavestno odpovedali vsakršnim nepotrebnim 'igračkam'. Premišljena prostorska zasnova je deloma posledica dejstva, da je motor v zadku. Z njim želijo videti odziv pri kupcih, saj Volkswagen načrtuje čez kakšni dve leti veliko vrnitev v segment majhnih avtomobilov.

AVTOPRALNICA

AP 24 ur
(Center Kompas Stp)
Celovška cesta 206
Odprto:
NON STOP 24ur!
Tel.: 01/500-37-53
Avtopralna steza
Samopostrežne storitve
Samopostrežni sesalniki
Samopostrežni čistilniki preprog
Samopostrežna avtopralnica

Parks 1
10 let

Parkirna hiša WTC
Dunajska cesta 158
Odprto:
pon – pet 07:00 – 18:00
sobota 07:00 – 13:00
Tel.: 01/58-97-855
Strojno – ročno pranje
Notranje čiščenje
Poliranje
Globinsko čiščene
+ VULKANIZERSTVO

Ženska beseda v vesolju

Barbara Prevorčič, foto: NASA

Ob sodobnem razvoju vesoljskih plovil vesolje že dolgo ni več nedosegljivo. Zadnja je bila izstrelitev raketoplana Discovery, s katerim se je prvič v zgodovini vesoljskih poletov zgodilo, da sta tako postaji kot plovilu hkrati zapovedovali ženski.

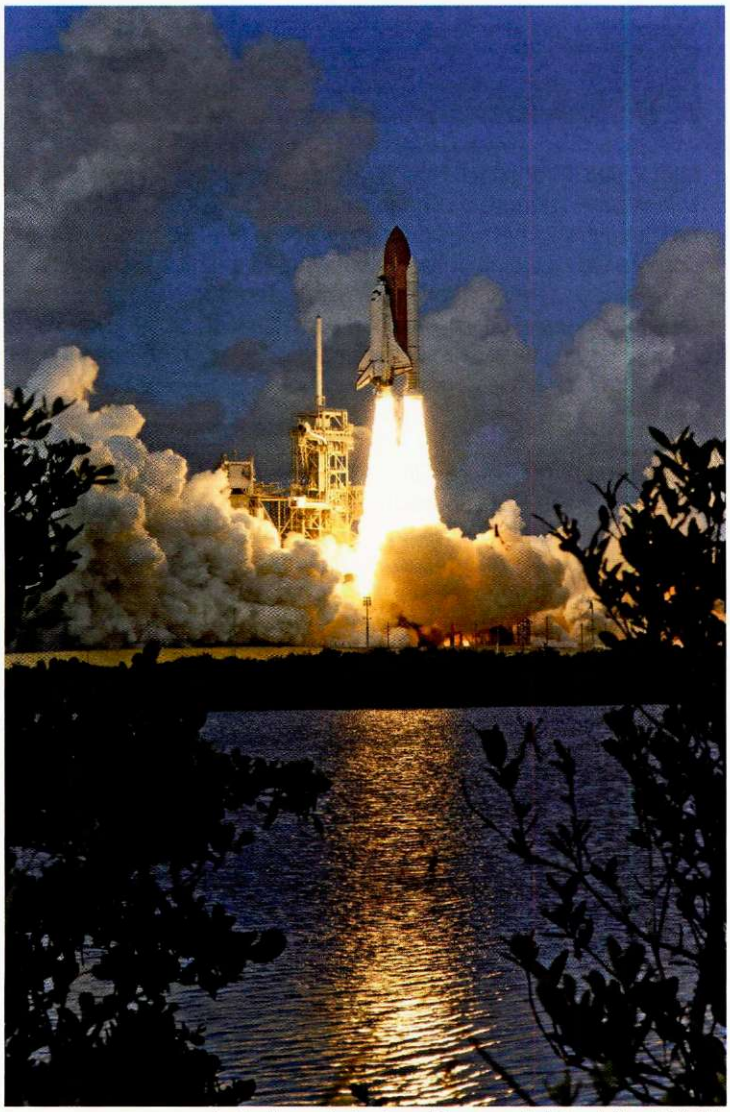

Izstrelitev raketoplana Discovery je 34. misija v 24 letih.

Zgodovina obiskov prebivalcev našega planeta v vesolju je svoje (doslej) najpomembnejše poglavje napisala leta 1961, ko je s kozmodroma Bajkonur v vesolje poletel prvi človek, sovjetski kozmonavt Jurij Aleksejevič Gagarin. Gagarin je v vesoljski ladji Vostok 1(Vzhod 1) naš planet enkrat obkrožil in nato prvi vesoljski polet s človeško posadko uspešno sklenil 108 minut po izstrelitvi. Sovjetska zveza je bila tista, ki je postavila najpomembnejši mejnik v raziskovanju vesolja. Američani so seveda sledili razvoju in le mesec dni pozneje v orbito okoli Zemlje izstrelili svojega astronavta. Od takrat je v vesolju že skoraj gneča.

Discovery s Harmonyjem Nasa je 23. oktobra 2007 z oporišča Cape Canaveral na Floridi izstrelila raketoplan Discovery, ki se je nekaj dni kasneje uspešno združil z Mednarodno vesoljsko postajo. Raketoplan so izstrelili kljub slabemu vremenu. Posadko je sestavljalo sedem astronavtov, ki jim je drugič v zgodovini poveljevala ženska, in sicer Pamela Melroy. Discovery je na Mednarodno vesoljsko postajo peljal »hodnik« v velikosti avtobusa, ki so ga poimenovali Harmony. Melroyjeva je kot voditeljica odprave za 14-dnevni »obisk« načrtovala pet vesoljskih sprehodov, med katerimi bodo namestili novi modul, ki bo omogočil načrtovano namestitev evropskega in japonskega laboratorija. Astronavti naj bi premaknili tudi dve plošči s sončnimi celicami in preizkusili tehniko za popravilo toplotnega ščita. Evropski laboratorij naj bi na mednarodno postajo prepeljali letos decembra.

Brezhibno plovilo? Pamela Melroy je pred poletom dejala, da popolnoma zaupa posadki in Nasinim inženirjem, ki so se odločili, da krila plovila ne bodo popravili, saj je okvara minimalna, tveganje, da bo povzročila težave, pa nizko. Stvar, ki je skrbela inženirje, je možnost »odpovedi« zaščitne pene na rezervoarju za gorivo, saj se vsi še dobro spominjajo tragedije raketoplana Columbia leta 2003, ki je razpadlo zaradi podobne težave in je zato umrlo sedem članov posadke. Da bi se izognili podobnim črnim scenarijem, je Nasa namestila naprave, ki zaznavajo morebitne poškodbe v toplotnem ščitu vesoljskega plovila. Po novem za pregled prevoznega sredstva uporabljajo tudi rentgen, ki jim pomaga odkrivati celo najmanjše razpoke v premazu; tokrat so jih največ opazili na krilih, kar pa misije ne ogroža. »Če bi menili drugače, ne bi leteli,« so utemeljili v Nasi.

Zgodovinski dogodek Pamela Melroy je 46-letna upokojena polkovnica ameriške vojske, medtem ko Mednarodno vesoljsko postajo ta čas prav tako upravlja ženska, in sicer ameriška znanstvenica, 47-letna Peggy Whitson. Slednja je prva ženska, ki je dobila priložnost odločati o ukrepih na Mednarodni vesoljski postaji , Melroyeva pa je druga ženska, ki je v 26-letni zgodovini ameriškega vesoljskega programa »ukazovala« na raketoplanu. Prva ženska s to vlogo je bila Eileen Collins, ki je leta 2005 poveljevala Discoveryju in se je lani upokojila.

Spolna diskriminacija? Čeprav je nežnejši spol v ameriškem vesoljskem programu dokaj opazen, sploh v zadnji misiji, pa astronavtke trdijo, da se v Nasi čutijo zapostavljene. Ameriška vesoljska agencija ta čas zaposluje 91 astronavtov, od tega je samo 18 žensk. V Nasi pravijo, da želijo zaposliti še več astronavtk, vendar jih le malo izpolnjuje zahtevana merila. Med predstavnicami je največ znanstvenic, ki so se udeleževale številnih misij in

Planet Mars še čaka, da bo nanj stopila človeška noga.

izvajale razne poskuse, zelo malo pa jih je bilo usposobljenih za pilotiranje vesoljskega plovila. Od skoraj 500 ljudi, ki so v zadnjih 50 letih sodelovali pri vesoljskih raziskavah, je bilo le 48 žensk. Prva v vesolju je bila Rusinja Valentina Tereškova, ki so jo leta 1963 tja poslali izključno iz političnih razlogov in ne zato, ker bi menili, da lahko opravlja naloge tako kakovostno kot moški. V tistem obdobju so Združene države Amerike in tedanja Sovjetska zveza tekmovale, kdo bo uspešnejši pri osvajanju vesolja, in zaradi simbolične ohranitve sovjetske prednosti je takratni voditelj Nikita Hruščov odredil, naj SZ prva v vesolje pošlje žensko. Izmed 400 potencialnih kandidatk so jih izbrali pet in jih pripravljali izključno za let v vesolje, na koncu pa izbrali Tereškovo. Tri dni je potovala okoli Zemlje, ko pa se je vrnila, so jo začeli častiti kot junakinjo; postala je članica sovjetskega parlamenta in predsednica zveze sovjetskih žensk. Sovjetska zveza je naslednjo žensko – Svetlano Savitsko – poslala v vesolje šele 19 let pozneje. Prva Američanka v vesolju je bila Sally Ride, ki je tja poletela leta 1983. V sklopu ruskega vesoljskega programa je v vesolje doslej poletelo samo pet žensk, medtem ko so Američani tja napotili kar 43 astronavtk, štiri od njih pa so umrle v nesreči vesoljskih plovil. Ženska, ki je v vesolju preživela najdlje, je Američanka indijsko-slovenskega rodu Sunita Williams, ki je članica posadke Mednarodne vesoljske postaje in je na njej prebila 194 dni.

Posadko sestavlja sedem astronavtov s poveljnico Pam Melroy.

Odgovori še čakajo ... Januarja prihodnje leto naj bi na postajo poslali avtomatsko transportno vozilo Julius Verne, ki lahko nosi do 7,5 tone tovora. Po letu 2010, ko naj bi ZDA nehale uporabljati svoj raketoplan, pa naj bi Julius Verne postal glavno transportno sredstvo za preskrbo vesoljske postaje, ki kroži v zemeljski orbiti. Kljub intenzivnemu preboju v vesolje pa še zdaleč niso uresničeni vsi cilji in nameni. Največji izziv vesoljskih strokovnjakov še vedno ostaja potovanje človeka na Mars. Vesoljski strokovnjaki imajo tehnologijo, s katero lahko vesoljsko plovilo pošljejo do Marsa. Gre za robotske vesoljske sonde, vendar pa je problem bivanje človeka na tem planetu. Že razmeroma hiter in kratek polet lahko traja pol leta ali eno leto. Kljub temu pričakujejo, da bodo načrte uresničili v obdobju med letoma 2020 in 2030. Vsekakor bo morala pri tem – predvsem zaradi velikanskih stroškov podviga – sodelovati celotna mednarodna skupnost. D

Naslov, ki topi led

Kristijan Stranščak, foto: Reuters

Konec oktobra je dokončno padel zastor na letošnjo sezono formule ena, kraljice motošporta, ki je letos postregla z zanimivo, na trenutke pa tudi umazano predstavo.

Fernando Alonso in Lewis Hamilton

Takšnega finala si verjetno ni mogel zamisliti niti sam Bernie Ecclestone. Tri voznike na koncu sezone loči le ena piškava točka: Raikkonen 110, Hamilton 109 in Alonso 109. Noro ...

Afere že na začetku Prvič v zgodovini formule ena se je le-ta srečala s primerom, ki ga je morala Mednarodna avtomobilistična zveza (FIA) čim bolj gladko rešiti. Vsi se verjetno spomnite vohunske afere »Stepny Gate«, o kateri smo pisali tudi v Demokraciji. Verjetno se le malo kdo zaveda njenega pomena, saj bi se lahko zgodilo, da bi ena napačna (ali pa pravilna, kakor za koga) poteza FIA zamajala temelje formule ena in Ecclestonova trdnjava bi se začela podirati. Izključitev McLaren-Mercedesa za dobo dveh sezon, o čemer se je nekaj časa šušljalo, bi pomenila pokop srebrnega moštva. Ron Dennis bi lahko svojo supermoderno tovarno samo še zaprl in jo preuredil v hotel. Inženirji, investitorji in sponzorji bi ne bili pripravljeni čakati, da Ron spet obljubi pohod na vrh. Ustvariti novo moštvo? To je današnjih časih skoraj nemogoče, saj te dveletni postanek pri razvoju dirkalnika vrne najmanj deset let nazaj. To lahko vidimo, če pogledamo životarjenje moštev, kot sta Midland in Spyker, ki sta z odkupom nekdanjih ekip prišla v svet formule. Ves ta pomp in ogorčenje, ki smo ga poslušali okrog dneva D, ko so zvečer strici v Parizu le izglasovali salomonsko rešitev za afero, je vseeno največji madež pustil na FIA, pa čeprav 100 milijonov funtov denarne kazni in izguba letošnjega prvenstva v ekipnem seštevku ni malo!

Usodna napaka srebrnih Letošnja sezona naj bi McLaren-Mercedesu po nekaj sušnih letih končno le prinesla naslov. Nanjo so se pripravljali že od leta 2005, ko je dvakratni svetovni prvak Fernando Alonso napovedal, da se seli k srebrnim iz Wokinga. Verjetno se takrat Alonso ni zavedal, da mu bo prav njegovo moštvo onemogočilo pot do vnovičnega naslova. Šef moštva Ron Dennis je veliko stavil na letošnjo sezono prav zaradi Alonsa v moštvu. Špancu je za moštvenega kolega dodelil Lewisa Hamiltona, junaka serije GP2 in prvega temnopoltega dirkača v zgodovini formule ena, v formuli ena pa popolnega zelenca. Mlademu Angležu naj bi bila ta sezona sezona učenja, Vse breme naj bi nase vzel Alonso, tako medijsko kot dirkaško, hkrati pa naj bi se Hamilton čim več naučil in po potrebi tudi pomagal Alonsu do naslova prvaka. Pa se stvari hitro obrnejo. Že po prvi dirki se je vse skupaj postavilo na glavo. Hamilton je po nekaj dirkah postal povsem enakovreden tekmec Fernandu in obema ferrarijema, šef McLarna Ron Dennis pa je verjetno v tistem trenutku napravil največjo napako letošnje sezone. Oba dirkača je označil za enakovredna in številke ena pri McLarnu ni bilo več. Zakaj napaka? Zato, ker živimo v letu 2007, kjer ni prostora za sanjarjenje o romantičnih časih iz obdobja Senne, Prosta, Hilla in še starejših. Ker je McLaren angleška ekipa, Anglež pa je tudi Hamilton, si je Dennis najprej potihoma zaželel, da bi že v prvi sezoni postal prvak s Hamiltonom, saj bi se prvič v zgodovini zgodilo, da bi dirkač v svoji uvodni sezoni prišel do naslova. In prav ta fanatična želja šefa srebrnih, da bi Hamiltona pripeljal do naslova, je vedno bolj izstopala in vsem je postalo jasno, kaj si šef ekipe želi. Seveda je Alonsa to ujezilo, saj si kot dvakratni svetovni prvak tega ni zaslužil. Sčasoma so se odnosi med dirkačema tako skrhali, da so bili v McLarnu razdeljeni na dvoje. V drugi polovici sezone je Alonso čedalje glasneje o tem razpravljal tudi z mediji. Razdor z Ronom Dennisom in Hamiltonom je bil dokončen. Navijaštvo, nesodelovanje med dirkačema in slabo ozračje v ekipi je pripeljalo McLaren do velikega poraza, ki si ga še dve dirki pred koncem ne bi upal napovedati nihče.

Rdeča veselica Šef Ferrarija Jean Todt je po zadnji dirki v Interlagosu (Brazilija), na kateri so skoraj nepričakovano osvojili naslov prvaka s hladnokrvnim Fincem Kimijem Räikkönenom, dejal: "Še teden dni nazaj si ne bi upal staviti, da bomo danes tu proslavljali vozniški naslov. Znašli smo se v položajih, ko so nas že vsi odpisali, toda dokler smo še imeli matematične možnosti, nismo odnehali. Ferrari se nikoli ne vda!" In to so letos tudi dokazali. Ko jim po prvem delu sezone ni kazalo najbolje, jih je večina že odpisala in videla naslov pri enem od McLarnovih voznikov, saj sta iz dirke v dirko povečevala prednost pred Ferrarijevima. V določenem delu prvenstva je Kimi zaostajal že za neverjetnih 17 točk. Temu so botrovale predvsem tehnične težave

Prvak je postal hladnokrvni Finec Kimi Räikkönen.

in okvare. No, prej omenjene težave pri McLarnu pa so pripomogle, da so se srebrni morali ukvarjati z vsemi obrobnimi težavami, pri tem pa je trpel razvoj dirkalnika. Tu je Ferrari odigral vrhunsko, saj so dirkača obvarovali medijskega pompa, tako da nista bila obremenjena z ničimer drugim kot z dirkanjem. Razvoj dirkalnika je bil viden iz dirke v dirko, počasi pa so tudi topili McLarnovo oziroma Alonsovo in Hamiltonovo prednost. Massa je zaradi nekaj ne najbolje odpeljanih dirk v drugi tretjini sezone izpadel iz boja za naslov, medtem ko je Räikkönen dirkal vse bolje in do zadnje dirke prišel do možnosti, da ob idealnem razpletu postane svetovni prvak. Še vedno pa so te možnosti bile skoraj nične, saj je v skupnem seštevku točk še vedno imel pred sabo oba McLarnova dirkača. Upati je moral na slabše mesto od petega ali Hamiltonov odstop ter svojo zmago, saj ga le tako Alonso ne bi prehitel. Hamilton, ki je bil skozi vso sezono zelo zanesljiv, je verjetno prav na zadnji dirki pogrešal finsko hladnokrvnost, saj je sam naredil napako in na volanu pritisnil gumb, ki ga ne bi smel, ter porabil skoraj minuto, da je lahko znova hitro zapeljal, a možnosti, da bi se okronal kot prvak, so splavale po vodi. Tudi Alonso ni odpeljal najbolje zadnje dirke oziroma mu dirkalnik tega ni dovolil, Kimi pa je bil brezhiben. Tu se je pokazal še moštveni duh rdečih, saj se Massa in Kimi nista spuščala v medsebojne dvoboje in v zadnjem delu dirke je Massa na neviden način predse spustil Kimija. Slednji je v cilj tako pripeljal kot zmagovalec dirke, hkrati pa osvojil letošnji nepričakovani naslov prvaka, zato je ta še toliko slajši!

V duhu cele sezone Da se niti zadnja dirka ni končala brez zapletov, je spet poskrbelo moštvo iz Wokinga McLaren-Mercedes in njegov šef Ron Dennis. Ker so imeli vse pripravljeno za končno veselje, je bil nepričakovani poraz preboleč. Vzorci goriva moštev BMW Sauber in Williams po dirki niso ustrezali standardom oziroma temperatura ni bila v mejah dovoljene, zato so se odločili za pritožbo. Šele nekaj ur po dirki je FIA Räikönena razglasila za zmagovalca, vendar tudi to še ni bil konec, saj so se pritožili tudi na to odločitev. Prav nihče ne verjame v spremembo rezultatov, sam Hamilton pa je dejal, da si nikakor ne želi zmage za zeleno mizo, kar je praktično udarec njegovi ekipi. Vsem je jasno, da Alonso kljub še dveletni pogodbi ne bo nadaljeval dirkanja v McLarnu, saj so razmere v ekipi skrhane do konca, ta manever pa čakajo tudi vsa druga moštva, da si bodo lahko oblikovala ekipo in dirkače za prihodnjo sezono. Ljubiteljem tega športa ostaja upanje, da bodo zanimivi dvoboji potekali le na dirkališčih in ne za zeleno mizo. D

HZS v zagati

Ted Sator in Damjan Mihevc

Na pobudo Teda Satorja je Hokejska zveza Slovenije (HZS) sporazumno pretrgala sodelovanje s selektorjem. Ted Sator je dve sezoni pred iztekom pogodbe, ki je veljala do konca sezone 2008/2009, izrazil željo, da bi pretrgal sodelovanje s slovensko hokejsko reprezentanco in se vrnil v Združene države Amerike. Hokejska zveza Slovenije spoštuje selektorjevo odločitev in bo naredila vse, da bo slovenska izbrana vrsta dobila novega selektorja v čim krajšem času. Damjan Mihevc, predsednik Hokejske zveze Slovenije, obžaluje Satorjevo odločitev: »Ted Sator je izrazil željo, da s slovensko hokejsko reprezentanco ne bi več sodeloval in da bo z družino živel v Združenih državah Amerike, zato smo se odločili, da sporazumno prekinemo sodelovanje." Odvetnik Damjan Mihevc je na mestu predsednika Hokejske zveze Slovenije nasledil dolgoletnega predsednika Nestla Aljančiča, dobrega prijatelja družabnega kronista Nedeljskega Dnevnika Aleksandra Lucuja - Luca.

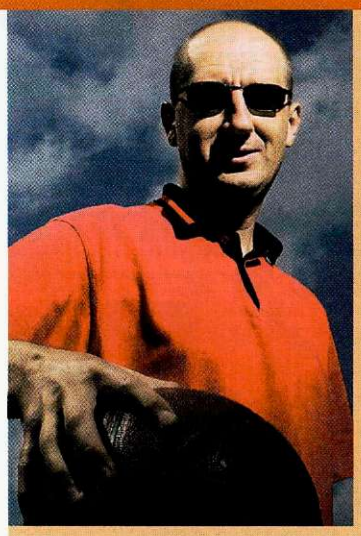

Tri trdnjave

Esad Babačić

Kadar govorimo o slovenskem hokeju, ne moremo mimo fenomena Jesenic.

Železarsko središče je nekakšno srce slovenskega hokeja, pa čeprav je neizpodbitno dejstvo, da brez rivalstva z Ljubljano ne bi bilo tako. Prvič v zgodovini te igre pri nas se je zgodilo, da se je to srce poenotilo. Te dni skoraj ni ljubitelja športa pri nas, ki ne bi privoščil tako enim kot drugim. Vsaka zmaga Olimpije ali Jesenic v ligi EBEL je zmaga za slovenski hokej, ki doživlja pravcato renesanso. Avstrijska liga sicer ni kakšna posebna referenca, a to očitno ne moti navijačev, saj se vsake zmage veselijo, kot da bi njihovi ljubljenci igrali v ligi prvakov. Navsezadnje gre za izjemno kakovosten nadomestek državnega prvenstva, ki je odvisno od rivalstva že omenjenih moštev. Priključitev Olimpije se je očitno obnesla, kar priznavajo tudi najbolj patriotski privrženci zelenih, ki so bili lačni kvalitetnega hokeja. Tisto, kar lahko vsak teden spremljamo v ledeni dvorani Tivoli, je nedvomno igra na visoki ravni. Lokalpatriotska čustva, ki so tolikokrat pred nacionalnimi interesi, kadar gre za navijače naših največjih klubov, so se tokrat umaknila pred ponosom, s katerim nas navdajajo uspehi obeh kolektivov. Očitno so se žara, s katerim se naša kluba lotevata avstrijske epizode, nalezli tudi tujci, ki so letos prišli na Jesenice oziroma v Ljubljano. Posebej Švedi se očitno počutijo kot doma, saj igrajo kot v transu. Kot se za hokejiste spodobi, niso podložni zvezdniškim muham in ne trpijo za pomanjkanjem motiva, česar ne bi mogli trditi za nekatere temnopolte košarkarje na začasnem delu v Sloveniji. Tisto, kar pričarajo navijači Jesenic pod Mežaklo, naredijo privrženci Olimpije na tekmah košarkarske evrolige v Tivoliju. Zato se ne čudimo popolnoma drugačnemu pristopu tujcev ob prvi evropski zmagi v domači dvorani.

Po vsem tem lahko rečemo, da imamo v Sloveniji tri športne trdnjave, rokometno, košarkarsko in hokejsko. Žal smo pred časom izgubili nogometno trdnjavo za Bežigradom. Njen propad nas nenehno opozarja, kako minljivi so lahko dnevi slave in ponosa. To, kar se je zgodilo z nogometom, se lahko prav kmalu pripeti hokeju ali košarki. Morda smo prav zato še toliko bolj čustveni, ko gre za uspehe naših »podhranjenih« klubov, ki se tolčejo z veliko močnejšimi in bogatejšimi klubi iz sosedstva. Hokej je v tej zgodbi še toliko bolj izpostavljen, saj so ga tisti, ki so skrbeli za »rating« določenega športa, vsa ta leta preveč zanemarjali. Zdaj je verjetno jasno, kakšen naboj se skriva v tem privlačnem in priljubljenem športu.

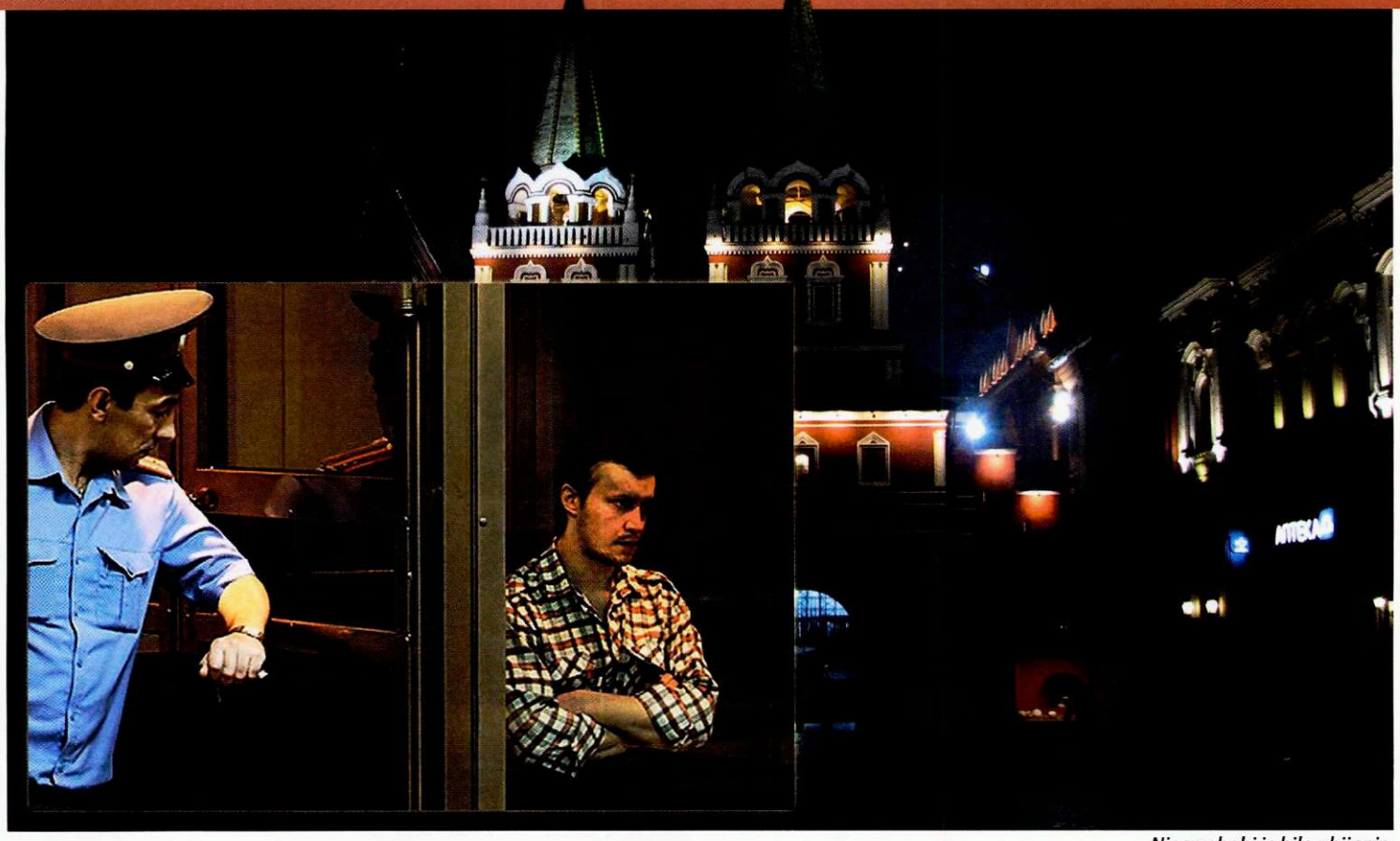

Njegov hobi je bilo ubijanje.

Morilec s šahovnice

Barbara Prevorčič, foto: Reuters

Pred dobrim letom dni je domnevni množični morilec Aleksander Pičuškin v nekem intervjuju dejal, da je bilo »življenje brez umorov kakor življenje brez hrane«. Prejšnji teden so tega ruskega morilca spoznali za krivega 48 umorov.

Na sodišču v Moskvi so ruskega serijskega morilca Pičuškina spoznali za krivega. Obsodili so ga za 48 umorov in tri naklepe umora. Sodišče pa preiskuje še 11 dodatnih umorov. Pičuškin ima tako na vesti 63 umorov. Brezsrčni morilec, ki so ga aretirali 16. junija 2006, je na sodišču dejal, da je nameraval ubiti 64 ljudi, po enega za vsako polje na šahovnici. Zaradi tega so mu v medijih nadeli vzdevek »morilec s šahovnice« oziroma »morilec-šahist«. »Petsto dni sem bil v zaporu in ves ta čas ste odločali o moji usodi. Jaz pa sem pred tem sam odločal o usodi 60 ljudi. Sam sem bil sodnik, tožilec in izvršitelj. Bil sem bog. Hkrati sem zaobjel vse vaše funkcije,« je dejal Pičuškin. Pozneje je zanikal, da bi bil njegov cilj 64 umorov, in zatrdil, da bi nenehno moril, če ga ne bi prej ujeli. Moriti je začel že pred petnajstimi leti, policija pa ga je prijela šele junija lani, ko so pri eni izmed žrtev našli njegov naslov in telefonsko številko.

Prvi umor kot prva ljubezen

Tožilstvo ni imelo težkega dela, saj je 33-letni nekdanji prodajalec priznal, da je ubil najmanj 60 ljudi. Svoj morilski pohod je začel leta 1992. Takrat sta se z 18-letnim sošolcem pogovarjala o tem, da bi koga umorila, ko pa je ugotovil, da njegov prijatelj ne misli resno, ga je »poslal v nebesa«. »Prvi umor je kot prva ljubezen. Nikoli ga ne pozabiš,« je izjavil med sojenjem. Naslednjič je moril leta 2001, ko je svojo morilsko »kariero« nadaljeval v moskovskem parku Bitsevski. Pičuškin je svoje žrtve izbiral med starejšimi ljudmi in tistimi z obrobja družbe, zato policija pogosto ni vedela za pogrešane ljudi, saj ni nihče prijavil izginotja. Pogosto se je skupaj z žrtvami v parku napil vodke, jih nato udaril po glavi s kladivom in trupla odvrgel v kanalizacijo. Nekatere je zvabil tako, da jih je prosil za družbo in pri popivanju obujal spomine na poginulega psa ali pa je s svojimi žrtvami najprej igral šah. Večina žrtev je bila moških, ubil pa je tudi tri ženske. Prebivalci ruske prestolnice so živeli v strahu do njegove aretacije leta 2006.

Smrtna obsodba Aleksandru Pičuškinu je sodnik odredil dosmrtni zapor, saj v Rusiji velja moratorij na smrtno kazen. Morilec je ob branju 45 minut dolge sodnikove razsodbe gledal v tla. V stekleni kletki je imel roke vklenjene za hrbtom, na vprašanje, ali razume kazen, pa je odgovoril: »Nisem gluh! Razumem!« Namesto obžalovanja se je na sodišču posmehoval, potem ko so mu dokazali krivdo za vse obtožbe, ki ga bremenijo. V zaporu bo moskovski 'manijak iz parka Bitsa' deležen psihiatričnega zdravljenja, čeprav so ga strokovnjaki največje ruske psihiatrične bolnišnice ocenili kot duševno zdravega. Pičuškin svojih dejanj ne obžaluje, saj je izjavil, da se je počutil kot bog, ko je ubijal nedolžne ljudi. »Jaz sem odločal o tem, kdo bo umrl in kdo bo živel,« je ponosno dejal. Primer morilca s šahovnice velja za enega najodmevnejših sodnih postopkov v Rusiji v zadnjih letih. Za najhujšega ruskega serijskega morilca pa še vedno velja Andrej Čikatilo, ki je bil leta 1992 obsojen za umor 52 ljudi. D

Vsi, ki boste obnavljali obvezno avtomobilsko zavarovanje (AO) ali zavarovanje voznika (AOplus) in **ste v zadnjem letu imeli 50-odstotni bonus**, ste **odslej upravičeni do 55 % bonusa**.

100 % ZAVAROVANJE ZA 45 % CENE

Odkup bonusa pri prvi škodi
Z dodatnim zavarovanjem za odkup bonusa pri prvi škodi **kljub povzročeni prometni nesreči** v tekočem zavarovalnem letu **ne izgubite bonusa**.

Brez točk!
Če se vam zgodi, da naberete najvišje število izrečenih kazenskih točk in vam odvzamejo vozniško dovoljenje, vamz zavarovanjem Brez točk! krijemo stroške ponovnega opravljanja vozniškega izpita.

Pravna zaščita vozniškega dovoljenja in 24-urna pomoč na cesti za samo 1 cent
Ob sklenitvi AO in AOplus si lahko **samo za 1 cent doplačila** zagotovite **pravno zaščito vozniškega dovoljenja** in **24-urno pomoč na cesti**.

Denar na roko
Poškodovanci v prometnih nezgodah svoj škodni primer **rešite v enem dnevu**!

www.ZavarovalnicaMaribor.si
080 19 20

Veliki finale se bliža

Prejšnji teden je na Kitajsko poletela mis Slovenije 2007 Tadeja Ternar. Pred odhodom v deželo riža je imela lepotička tiskovno konferenco, kjer se je za dober mesec poslovila. Prekmurka je dejala, da se bo potrudila po svojih najboljših močeh in predstavila Slovenijo v najlepši luči. Ob tej priložnosti so predstavili tudi obleko Maje Ferme, ki jo bo Tadeja nosila na finalnem izboru na otoku Hainan. Gre za čudovito kreacijo iz svile, potiskano z motivi iz narave, od koder je oblikovalka tudi črpala svoj navdih.

Tadeja, ki se je na otok Hainan odpravila 1. novembra, bo tam preživela prva dva tedna, nato pa se bo okoli 120 deklet odpravilo v Peking. Po ogledu glavnega mesta se bodo kandidatke za najprestižnejšo lepotno krono vrnile v mesto Sania na otoku Hainan, kjer bodo potekale priprave na veliki finale. V tem času bodo tekmovanja v različnih kategorijah, npr. v športu, kjer bo naša lepotica tekmovala v tenisu, odbojki, skoku v daljino in seveda šahu. Predvsem v šahu bo kot nekdanja udeleženka državnih prvenstev prav gotovo med favoritkami. Če bo 20-letni Tadeji uspelo zmagati v eni izmed kategorij, se bo neposredno uvrstila v finale. Sicer smo že vajeni, da se naša dekleta ob koncu izbora ne pojavijo med najlepšimi, vendar pa Tadeji želimo čim bolj doživeto zastopanje barv naše zastave.

Tadeja je že na Kitajskem ...

Arnie kadil travo

Arnold Schwarzenegger, nekdanji hollywoodski zvezdnik, ki je danes guverner Kalifornije, trdi, da marihuana ni droga. Arni se je moral zagovarjati, ker je v enem izmed kadrov dokumentarca iz sedemdesetih, Pumping Iron, pokadil džojnt. Vseskozi je namreč zagotavljal, da ni nikoli užival prepovedanih substanc. Na očitke, da je kadil marihuano, pa je odgovoril: "To ni droga, to je rastlina." "Zasvojen sem bil z dvigovanjem uteži," je nadaljeval._Prav tako se je postavil v bran politikom, ki so jih ujeli pri jemanju drog. Prepričan je, da je to njihova zasebna stvar. "Politik mora delovati v dobro ljudstva, države, gospodarstva in okolja. Zakaj bi me zanimalo, ali jemlje uspavalne tablete, če dobro opravlja svoje delo?" je rekel.

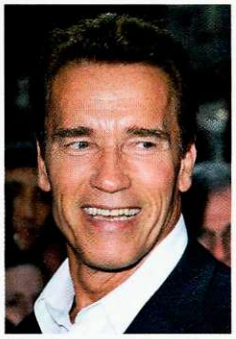

Marihuana ni droga?

Pravi odmerek smeha

V nedeljo, 28. oktobra, se je na malih zaslonih odvrtela prva oddaja As ti tud not padu?! Oddaja na POP TV je bila to nedeljo najbolj gledana oddaja na slovenskih televizijah. Bila je »zmagovalka« tako v najširši skupini, kamor spadajo gledalci, starejši od deset let, kot tudi v aktivni skupini gledalcev, starih od med 18 do 49 let. Oddaja, v kateri je bil glavni gost Gojmir Lešnjak - Gojc, je dosegla izjemen odziv. Spremljalo jo je kar 47 odstotkov vseh gledalcev pred malimi zasloni v starostni skupini od 18 do 49 let, kateri je program tudi namenjen. 'As ti tud not padu?!' je bila tako oddaja dneva.

Voditelja Lado Bizovičar in Jurij Zrnec sta pokazala svoje duhovite voditeljske in igralske sposobnosti, s katerimi sta pritegnila in nasmejala gledalce.

Voditeljski par

Vdova je spregovorila

Nicoletta Mantovani, vdova slavnega tenorista Luciana Pavarottija, se je odločila, da javnosti zaupa svoje težave. Nicoletta je najprej zanikala nedavna namigovanja, naj bi ji bil pokojni mož zapustil dolgove in da se je zaradi dediščine sprla z njegovimi starejšimi hčerami. Prvič pa je v javnosti potrdila, da ima multiplo sklerozo. V svojem prvem intervjuju po moževi smrti je 37-letna Nicoletta dejala: »Tukaj sem, da bi oprala ime naše družine. Pokojni mož in štiriletna hčerka se pač ne moreta zagovarjati. To jima dolgujem. Luciano je bil človek, ki je vedno za vse poskrbel.«

Nicoletta je priznala, da ni imela nikoli namena javnosti zaupati, da se bojuje s posebno boleznijo. Potrdila je »govorice«, da ima že 13 let multiplo sklerozo, kar je do zdaj skrbno skrivala. »Za diagnozo sem izvedela pred nekaj več kot 13 leti, le kake pol leta po tem, ko sva z Lucianom postala par,« je priznala. Morda so se s tem priznanjem končala grda opravljanja rumenih medijev.

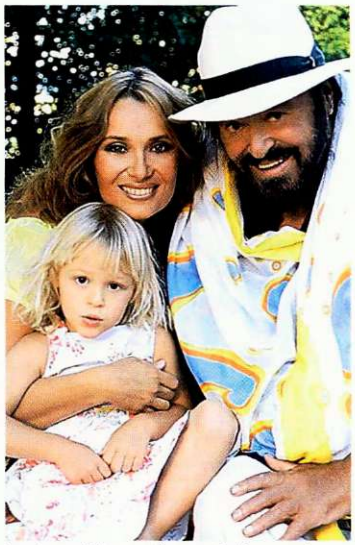

Luciano ji je ves čas stal ob strani.

Najdi.si, d.o.o., Stegne 31, 1000 Ljubljana • poanta

Janez.

Janez?

Janez!

Janez!

Janez!!!

Najdi.si

vse slovenske strani

Zdaj gre zares!

Magični gledalec

Ne, ta tema nima kaj dosti opraviti z novo stranko Zares, pač pa s spoznanjem, da se čas predvolilne kampanje izteka. Zdaj sta se soočila le Peterle in Türk.

Vse to pomeni, da se bomo po Martinovi nedelji lahko oddahnili, saj nam ne bo več treba gledati TV-soočenj, kakršno je bilo na primer v ponedeljek, 5. novembra. Če sem se prejšnji teden spotaknil ob medijske dušebrižnike, ki so se zaganjali v nekoliko razvedrilno naravnano soočenje tedaj še sedmih kandidatov (ja, sindrom Piramide je bil očitno usoden), je bilo tokratno predvolilno soočenje pravo nasprotje prej omenjenega. Morda že zaradi tega, ker sta nastopila samo dva kandidata, Lojze Peterle in Danilo Türk, ki sta soočenje pripeljala do konca v dokaj mirnem tonu in s pomočjo kar treh voditeljev, čeprav se mi je zdelo, da sta bila aktivna samo dva, Rosvita Pesek in Slavko Bobovnik. Kakor koli že, vsi trije so se potrudili tudi pri poučevanju obeh kandidatov, koliko časa imajo na voljo – tudi zato, ker je nacionalna TV tokrat merila čas obeh kandidatov in ga seštevala. Morda tudi zato, da bi zagotovili čim več nepristranosti in objektivnosti, a kdo ve, katero kost bodo potegnili na dan medijski dušebrižniki, samo da bi znova namočili »grimsovizijo«.

In vsebina soočenja? Lahko rečem, da se ni zgodilo nič pretresljivega, toda še zdaleč ni bilo dolgočasno. Seveda je bil Peterle, ki naj bi bil za veliko večino volilcev preveč medel, tokrat bolj zgovoren in je očitno naredil velik korak naprej. Po drugi strani pa je škoda, ker se povprečnemu gledalcu lahko hitro zazdi, da je Peterle gledališki igralec, ki nastopa po vnaprej pripravljenem scenariju. Kljub temu mi je bil simpatičen, ko je na primer pripovedoval o tem, kakšno je bilo stanje na Trdinovem vrhu leta 1991, ko Hrvatje nanj niti ceste niso imeli zgrajene. Toda »gledališka logika« še toliko bolj velja za samooklicanega zmagovalca prvega kroga, plemenitega Zmaga Jelinčiča, ki je znal dovolj dobro »streljati« (so mu zato dali ime Pištola?), da je nagovoril skoraj petino tistih, ki so prišli na volišča, predvsem pa je pridobil glasove mladih. In Danilo Türk? Ostal je pri svojih standardnih stališčih, a se mu vidi, da predstavlja nekakšno kontinuiteto glede na dosedanjega predsednika (ki je znova podaljšal dopust), če odštejemo to, da je v minulih intervjujih izrazil svojo lojalnost do nekdanjega predsednika Milana Kučana. Še več, Türk je vzel v bran Drnovška, češ da je bila njegova ideja o reševanju krize v Darfurju krivčno obravnavana. Na trenutke se mi je zdelo, da Türk deluje kot Drnovškov imitator. No, igralec in šmarski gasilec Marjan Šarec ima konkurenco.

Prijeten vtis pri gledalcu pa pusti dejstvo, da so vprašanja postavljale nekatere znane osebe iz političnega življenja. Na primer varuhinja človekovih pravic Zdenka Čebašek Travnik ali pa nekdanji član predsedstva RS Ivan Oman. Da ne pozabim na Danila Kovačiča. Navdušilo pa me je tudi to, da sem v času, ko je govoril en kandidat, lahko hkrati videl obraz drugega. Včasih obrazna mimika pove precej več kot ena ura govorjenja ... D

HOROSKOP

Oven 21.3.-20.4. Ker ste se zadnjih nekaj dni dolgočasili na vse mogoče načine, boste poskušali vse to nadomestiti drugače in se boste znašli v neki neprijetni situaciji. Rešili jo boste na prav poseben način in se posvetili drugim obveznostim.

Bik 21.4.-21.5. Zapletene stvari vam bodo nenadoma postale kristalno jasne in se ne boste več spraševali, kaj bi morali storiti, ampak boste preprosto naredili, kar bo treba. Predvsem se ne boste več obremenjevali z nepomembnimi skrbmi in težavami.

Dvojčka 22.5-21.6 Rojeni v prvi dekadi se boste trudili za vse okoli sebe in mislili, da morate prav vsem ustreči, kar nikakor ni res. Sonce bo dvojčke zvabilo v naravo, a se bo izkazalo, da je zelo varljivo in da je zunaj pravzaprav zelo mrzlo.

Rak 22.6.-21.7 Neprijetno vam bo, ker se boste zavedeli, da ste si z obnašanjem prislužili ukor svojih najbližjih sodelavcev. V naslednjih dneh se boste morali truditi vse to popraviti. Veliko stvari se bo med tem še zgodilo, veliko spominov se bo zbudilo.

Lev 22.7.-21.8. Ves teden boste preživeli v nekem posebnem preteklem občutju, ki vas bo prevevalo in ki se ga boste po svoje veselili. Po zaslugi vsega tega se boste imeli zelo lepo s svojimi domačimi. Ves čas boste dobre volje in sproščeni.

Devica 22.8.-21.9. Pozna jesen je kot nalašč za vas. Zelo vam je všeč rjavo listje na drevesih in jesenski veter na licih. Za sveže zaljubljene bo to pravi trenutek za najlepše načrte v življenju. Dišalo bo po topli domačnosti in prijetnem razumevanju.

Tehtnica 22.9.-22.10. November vam nasploh ni preveč blizu, toda preživeti ga bo vendarle treba. Veliko užitkov vam bo prineslo nakupovanje in izbiranje prave konfekcije. Pripravite se na to, da se boste srečali z novimi izzivi prihodnosti.

Škorpijon 23.10.-21.11. Še naprej se bo nadaljevalo občutje skrajne lenobe, zato se boste morali prisiliti k vsakdanjim opravilom. Sporočili vam bodo lepo novico, da ste si pridobili nekaj denarja na račun svojih vrednostnih papirjev, če jih imate.

Strelec 22.11.-20.12 Končno se bo nekajletno delo končalo in od veselja ne boste vedeli, kaj početi. Veliko ste že naredili in še več boste. Obeta se vam zelo dober zaslužek in veliko lepih trenutkov z vašimi najbližjimi, ki vam tako zvesto stojijo ob strani.

Kozorog 21.12-19.1. Vaše skrbi se bodo nekoliko umirile, s tem da se bo položaj nekega vašega družinskega člana le stabiliziral. Veliko se bo zgodilo in komaj boste čakali, da bi se odpravili kam na lepše počivati in misliti na lepe strani življenja.

Vodnar 20.1.-18.2 Bodite vedno dobre volje in nasmejani, saj ste izjemno uspešni pri svojem delu. Čeprav vaša uspešnost povzroča nekoliko nevoščljivosti, vas bodo vsi hvalili in le malokdo grajal in iskal dlako v jajcu. Konec tedna bo lep.

Ribi 19.2.-20.3 Veliko preveč boste razmišljali o novici, ki jo boste izvedeli na začetku tedna. Nikakor se ne boste mogli ustaviti pri obtoževanju nekaterih ljudi, čeprav vam bodo ničkolikokrat rekli, da vendarle nimate prav. Spametujte se!

trda vezava, veliki format, 336 strani, 456 fotografij

ENOTNI V ZMAGI

OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

od prvih večstrankarskih volitev do mednarodnega priznanja (april 1990–maj 1992)

Rojstni list slovenske države

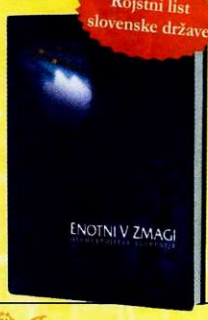

- predstavitev zgodovinskih dejstev
- kronološko urejena fotokronika
- objava faksimilov najpomembnejših državotvornih dokumentov
- izbor iz takratnega časopisnega in revijalnega tiska (članki, karikature)

Cena: 12.800 SIT (53,41 €)
Za člane kluba Samorog: 9.984 SIT (41,66 €)
Možnost nakupa na tri obroke

Informacije in naročila: knjižni klub Samorog, telefon: 01/ 433 43 06, naslov: Dalmatinova 1, 1000 Ljubljana, e-pošta: knjizni.klub@samorog.com

Več o knjigi na spletnem naslovu: www.samorog.com

SESTAVIL: MIRAN ERCEG

GESLO

NAŠA SOSEDNJA DRŽAVA

SVINČNICA, GREZILO

JAPONSKA ŠMUČARKA KAVABATA

NEKDANJI SLOVENSKI GLEDALIŠKI IGRALEC (ALI)

VRH V PIRENEJIH (PICO DE)

ZNAMKA ITALIJANSKIH MOTORNIH KOLES

TUREK, OSMAN

NAKODRANA VOLNENA TKANINA

NATAŠA LAČEN

IGRALEC IN REŽISER BRATINA

LATINSKI VEZNIK / PERZIJSKI ZLI DUH

LJUDSTVO V EKVADORJU / IZUMRLA PTICA

DEMOKRACIJA

HLADNA SLAŠČICA

ATLET, KI TEČE MARATON

PREBIVALCI AMERIKE

VNETJE SLUZNICE

DEMOKRACIJA

POVPREČJE KRIŽANKE: 4,75 ČRKE

SL. DUHOVNIK (MATIJA) / IGRALEC STOPPA

PRIPRAVLJENOST ZA KAJ (KNJIŽNO)

DEMOKRACIJA

NEKDANJA JUGOS. ROKOVSKA SKUPINA

RAFKO IRGOLIČ

RAZPOSAJEN NEDORASEL FANT

NITROCELULOZNI LAK

DIRIGENT STRINGFIELD

REKA AARE (KRAJŠE) / PRAVNIK MANDELA

SL. IGRALKA (BERNARDA) / PRITOK REKE OB

ITALIJANSKI PISATELJ (PIETRO)

IRINA IONECO

RELI VOZNIK VATANEN / LJUDSTVO KOLLA

ŽENSKO IME (IZ ČRK RADA)

EVA LONGYKA / REŽISER KUROSAVA

POLDRAG RDEČ KAMEN

BRISAČA

VZDEVEK GLASBENIKA KARLA SOSSA

VRANJE / NEKD. SL. ALPINIST (FRANCI)

LOČEK, LOČJE

KRAJEVNA SKUPNOST

MESTO V SRBIJI

SRBSKI POLITIK STANOJEVIĆ

KRAJ PRI PODČETRTKU

GLAVNI ŠTEVNIK

OTOK V HEBRIDIH / ALBERTO TOMBA

VRSTA ZVERI / ANDREJ HIENG

PRIPRAVA ZA NOŠENJE DENARJA

JADRANSKI OTOK (IZ ČRK AVAR)

DEMOKRACIJA

SLIKARKA POTOKARJEVA

MISELNA IGRA

ŽGANA PIJAČA IZ RIŽA

Rešitev prejšnje križanke

GELIN, ORONIM, ROSIKA, NT, CAR, JIMI, ZAKLAD, RAK, KALEB, LEP, ERA, AMINI, PAKA, TERITAL, TRI, LS, ITAL, DE, NITRAT, NABOREK, JA, OMO, ICIKA, SALAMAR, TIN, DAČA, LATA, IJA SAVINA, ENOL, SARA, ERIK, ŠARA

Nagrajenci 43. številke

1. nagrada: **ROK ŠIKONJA**
Cankarjeva 29, 8330 Metlika

2. nagrada: **TATJANA BREJC**
Dragomer, Rožna pot 4, 1351 Brezovica

3. nagrada: **VLADIMIR ROT**
Tržna ul. 6, 1000 Ljubljana

Dobitnikom čestitamo in jih hkrati prosimo, da nam pošljejo svojo davčno številko.

Nagrade

1. nagrada: knjiga Enotni v zmagi

2. nagrada: knjiga Enotni v zmagi

3. nagrada: knjiga Enotni v zmagi

Nagradno križanko izrežite in najpozneje do **15. 11. 2007** pošljite na naš naslov: ***Demokracija, p.p. 4315, 1001 Ljubljana,*** s pripisom "Nagradna križanka".

VČERAJ, DANES, JUTRI ...

› 5.11.1855 se je rodil ameriški izumitelj in tovarnar King Camp Gillette, ki je izumil britvico in brivski aparat in leta 1901 ustanovil Gillette Company s sedežem v Bostonu.
› 5.11.1968 je bila v predstavniški dom ZDA izvoljena prva črnka.
› 7.11.1867 se je rodila francoska znanstvenica poljskega rodu Marie Curie - Sklodowska.
› 7.11.1913 se je rodil francoski pisatelj Albert Camus. Rekel je: »Dvoje opredeljuje sodobnega človeka: branje časopisov in prešuštvovanje.«
› 7.11.1996 so se začele v Beogradu demonstracije z zahtevo po priznanju izidov lokalnih volitev. Trajale so 100 dni, ko je srbski predsednik Slobodan Milošević privolil v zahteve demonstrantov in je v Beogradu opozicija dobila večino.
› 8.11.1922 se je rodil južnoafriški kirurg Cristhiaan Barnard, ki je izvedel prvo uspešno presaditev srca pri človeku.
› 8.11.1918 so bili objavljeni prvi vpoklici v vojsko nove Države SHS.
› 9.11.1835 se je v Dvorjah pri Cerkljah rodil slovenski skladatelj Davorin Jenko, avtor nekdanje slovenske himne Naprej, zastava slave.
› 9.11.9.1996 je predsednica Republike Srbske Biljana Plavšić odstavila poveljnika srbske vojske v BiH Ratka Mladića in okoli 40 najvišjih častnikov.
› 10.11.461 je umrl papež Leon I., ki so ga kot prvega pokopali v stari baziliki sv. Petra.
› 10.11.1804 je višji rudarski urad na Dunaju izdal deželnemu odvetniku Francu Mauerju podelitveno listino za izkopavanje premoga v Trbovljah.
› 10.11.1836 je Stanko Vraz v pismu Ljudevitu Gaju prvič zapisal ime Maribor.
› 10.11.1989 je ZSMS k svojemu imenu neuradno dodala še ime Liberalna stranka.
› 10.11.1996 so bile druge volitve v samostojni Sloveniji. Stranke so dobile naslednje število poslancev: LDS 25, SLS 19, SDS 16, SKD 10, ZLSD 9, DeSUS 5 in SNS 4.
› 11.11.1918 se je končala prva svetovna vojna.
› 11.11.1948 se je začel v Ljubljani kongres KPS, ki je obravnaval »množične organizacije«, s pomočjo katerih je KPS obvladovala politične razmere v Sloveniji: Osvobodilno fronto, sindikate, protifašistično fronto žena, mladinsko organizacijo.
› 11.11.1990 so se poslanci koalicije Demos na sestanku v Poljčah na Gorenjskem dogovorili, da bo plebiscit o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije 23. decembra 1990.
› 11.11.1992 je slovenski parlament sprejel zakon o lastninjenju družbenih podjetij.

POGLED NAZAJ (OD 5. 11. DO 12. 11.)

Abraham Lincoln

6. novembra 1860 je bil za predsednika ZDA izvoljen Abraham Lincoln. Rojen je bil 12. februarja 1809, umrl je v atentatu 15. aprila 1865. Kot splavar na Mississippiju je videl sužnje trgovcev in v verige zvezane črnce ter se zaobljubil, da se bo bojeval proti suženjstvu.

Bil je samouk. Najprej se je zaposlil kot trgovski pomočnik, bil nekaj časa uradnik in se hkrati učil prava. Leta 1836 je postal odvetnik in bil od 1847 do 1849 član kongresa. V politiko se je vrnil leta 1854, ko je postal eden od ustanoviteljev in voditeljev nove Republikanske stranke. Izvolitev odločnega nasprotnika suženjstva za predsednika je bilo

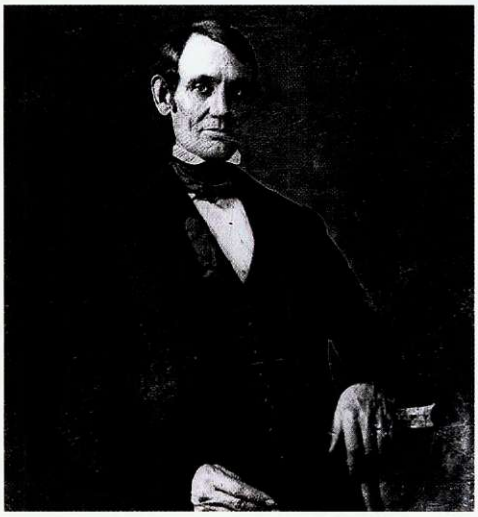

znamenje za upor lastnikov sužnjev z juga. Do marca 1861, ko je Lincoln nastopil predsedniško dolžnost, se je odcepilo že sedem južnih držav in ustanovilo posebno konfederacijo. Lincoln ni priznal odcepitve in začela se je državljanska vojna. Vojna se je končala s kapitulacijo Juga, nekaj dni pozneje pa je padel Lincoln kot žrtev atentata, ki ga je izvršil eden od zagovornikov lastnikov sužnjev.

Gospodarske sankcije

Zunanji ministri Evropske skupnosti so se **8. novembra 1991** v Rimu dogovorili o uvedbi gospodarskih sankcij proti Jugoslaviji, ki so v začetku veljale tudi za Slovenijo. Slovenski veleposlanik v Franciji Andrej Capuder se je zato na predavanju na francoskem zunanjem ministrstvu novembra 1991 v Parizu spraševal, od kod težave v ES, da bi priznale nastajajoče države, kot sta Slovenija in Hrvaška. Vprašal se je, ali ni morda zadaj tudi strah, da bi se podobne težnje pojavile tudi v njihovih državah,

saj gibanj Korzičanov, Baskov, Kataloncev, Severnih Ircev in drugih ne gre podcenjevati. A Slovenci se ne damo, je rekel: »Jezikovno in narodno homogeni na bolj ali manj zaokroženem nacionalnem ozemlju z uradnim slovenskim jezikom že od leta 1918; ponosni na svojo mrežo šol in kulturnih institucij, dveh univerz, Slovenske akademije znanosti in umetnosti; delovno marljivi in v precejšnji meri gospodarsko razviti; od letošnje mini vojne dalje gospodarji svojih meja in prvič v zgodovini brez tujega vojaka na naših tleh; s svojo lastno oboroženo silo, lastnim denarjem in potnim listom, ki ga priznava že vrsta evropskih držav ... Ali se bodo evropske države lahko po vsem tem še sprenevedale in nas ne prepoznale kot enega sebi enakih ...?«

Mostarski most

V bojih med hercegovskimi Hrvati in vladnimi vojaki Bosne in Hercegovine so **9. novembra 1993** v starem jedru Mostarja porušili znameniti most iz sredine 16. stoletja. Spopadi med Hrvati in muslimani so bili še dodatna posledica starih nasprotij med pripadniki različnih narodov v tej nekdanji jugoslovanski zvezni republiki. Do krutih pobojev je prišlo že med 2. svetovno vojno. Povojna Titova oblast je narodna nasprotja obvladovala z izročilom skupnega protifašističnega boja in ureditvijo na načelih enakopravnosti.

Pod vplivom politike HDZ Franja Tuđmana se po letu 1991 razmahne tudi nacionalizem Hrvatov v Bosni in Hercegovini. Njihove separatistične težnje se pokažejo z razglasitvijo Hrvatske republike Herceg-Bosne 24. avgusta 1993. Tragične razsežnosti bosensko-hercegovske državljanske vojne so se nenehno večale. V začetku oktobra 1993 so se začeli tudi notranji spopadi med muslimani.

Spoštovani bralci,

uredništvo si pridržuje pravico do krajšanja pisem, ki presegajo dolžino 45 vrstic. Pisma bralcev objavljamo v skladu z načelom profesionalne novinarske etike, katere namen je služiti interesom javnosti ne glede na politično, svetovnonazorsko ali kakršno koli drugo prepričanje.

št. 43/3

Pozabljena državotvornost (1)

V zvezi z navedbami Metoda Berleca v članku z naslovom *Pozabljena državotvornost* v *Demokraciji*, 25. 10. 2007, str. 3, da sem »v času pred plebiscitom pisal tekste, ki so pomanjševali pomen plebiscita«, želim pojasniti naslednje: Zapisana trditev je čista izmišljotina in še eden izmed poskusov, da se me diskreditira pred drugim krogom predsedniških volitev. Pred plebiscitom (3. 12. 1990) sem v *Delu* objavil članek o legitimnosti in efektivnosti državne oblasti, v katerem sem kritiziral naivna pričakovanja, da bo že sam plebiscit prinesel neodvisnost Slovenije, ki naj bi po mnenju nekaterih padla Sloveniji v naročje »kot zrela hruška«. Kot profesor mednarodnega prava sem seveda vedel, kakšne so lahko pravne in druge posledice plebiscita, česa od plebiscita ne moremo pričakovati in kaj je treba storiti, da bi Slovenija resnično dosegla neodvisnost. To sem tudi napisal in svetoval dejavnosti, ki so bile nujne, da bi si Slovenija zagotovila potrebno efektivnost in s tem neodvisnost. Moj tekst je bil strokoven in ga je kasnejši razvoj dogodkov popolnoma potrdil. V ničemer pa ni pomanjševal pomena plebiscita, prej obratno, s tehtno oceno učinkov je dal plebiscitu pravo težo. Nanj sem še danes ponosen.

Dr. Danilo Türk, Ljubljana

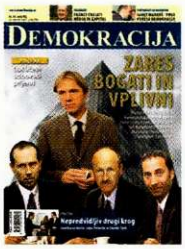

št. 43/15

Lukšičevi udbovski prijemi (1)

Ob prebiranju člankov o nalogi, ki so jo dobili slušatelji 1. letnika FDV, v kateri naj bi ti spremljali verske obrede na nedeljo pred volitvami in poročali o morebitni politični dejavnosti duhovnikov, sem se spomnil, kako sem pred leti prebiral zgodovino o vzponu nacizma. Nacistični propagandni stroj je pripravljal mladino na dogodke, ki so kasneje sledili. V šolah so učenci reševali »nedolžne« naloge, v katerih so morali izračunati na primer, koliko stane državo letna oskrba »nekoristnega«, prizadetega otroka in kaj vse bi lahko država zgradila, če teh tisočev otrok ne bi bilo treba vzdrževati. Mladino so pripravljali na čas, ko se bodo znebili »življenja nevrednih« sodržavljanov. Najprej lastnih prizadetih otrok, potem pa »manjvrednih« narodov.

Ne mislim primerjati dogodkov izpred druge svetovne vojne z današnjim časom in nalogo, ki so jo dobili študentje na FDV, imata pa oba dogodka vseeno nekaj skupnega: določeno indoktrinacijo mladega človeka. Tudi naloga, ki so jo dobili študentje 1. letnika FDV, je na videz povsem nedolžna, prepričan pa sem, da bo večina študentov ob tej nalogi, ki so jo dobili od svojega profesorja – seveda ga imajo za strokovnjaka – najprej pomislila, da so duhovniki nevarni za demokratično ureditev, zakaj bi jih sicer »stroka« zasledovala. Logično je potem, da so sumljivi tudi ljudje, ki jih poslušajo in sprejemajo njihova priporočila. Kristjani torej. Pa smo spet tam, kjer smo bili pred dvema desetletjema. Spet nas nekateri želijo narediti drugorazredne in demokraciji nevarne državljane. Pod »strokovnim« plaščem se skriva jasen namig mladim študentom, na katere državljane je treba posebej paziti, zato ta naloga ni tako nedolžna. Ne zanima me pravni vidik naloge, bolj me moti politična drža stranke, katere podpredsednik je profesor Lukšič, oziroma univerzitetne ustanove, na kateri poučuje.

Avgust Mencinger, Radovljica

št. 44/71

Prva novinarska peresa Demokracije (1)

Nov kombiniran prispevek Metoda Berleca in Ane Jud v 44. št. Demokracije me je dokončno prepričal, da nekaj tednov stara diskreditacija mojega imena v časniku Demokracija ni naključje. Podtone, namige, celo določene izraze je zlahka primerjati tudi z anonimko, ki je ob tem o meni zakrožila po internetu v državnem zboru, pri čemer pa ni prizanesla niti moji družini. Po zadnjih objavah v Demokraciji sem popolnoma prepričan o tem, kdo je njen avtor, kdo njegovi sodelavci in kdo naročnik. Prav tako sem prepričan, da je pri pisanju Ane Jud in v dogajanjih v zvezi s tem na STA dvoumno vlogo odigrala tudi direktorica STA. Ob tem ugotavljam načelno zavržnost diskreditacij in anonimk ter ljudi, ki se poslužujejo takih sredstev.

Res je in priznam, da sem 15. oktobra vzrojil na uredniškega kolega Berleca. Živce sem izgubil, ker ne prenesem ljudi, ki lažejo ali prelomijo dano besedo. Laž je, da sem, kot piše Berlec, od njega zahteval objavo odgovora v skladu z mediji, in laž je, da sem mu grozil.

Poudarjeno vljudno sem ga prosil za objavo. Ko mi je ponudil pisma bralcev, sem ga povsem mirno vprašal, ali ima kaj proti temu, da si ime operem na istem mestu, na katerem so mi ga neupravičeno umazali. In izrecno je odgovoril, da nima nič proti. Obljubil mi je, da bo odgovor objavil v naslednji številki, sporočil mi je dolžino (okrog 8.000 znakov), na moje vprašanje je povedal tudi skrajni datum oddaje članka, v ponedeljek, 15. oktobra. Poslal sem mu ga dan preje, kot sva bila dogovorjena, že v nedeljo, v ponedeljek sem preveril, ali je članek dobil, in takrat me je seznanil s tem, da članka ne bo objavil. Prelomil je obljubo, dano besedo, nato se je skliceval na zakon o popravkih. Še enkrat, tokrat glasno, sem izrecno poudaril, da objave ne zahtevam, temveč zanjo prosim. Isto sem storil po 43. številki, teden zatem, ko je bil moj odgovor objavljen, pod njim pa nekorektno dodano pojasnilo uredništva z lažjo, da sem objavo zahteval. Demantiral sem laž in prosil za objavo v pismih bralcev, ▶

RADIO GORENC 93.8 FM

RADIO BREŽICE na 88,9 in 95,9 MHz

kar se ni zgodilo, objavljena pa sta bila prispevka Berleca in A. Jud.

Diskreditacija človeka in njegovega imena je huda stvar. Laž, ki temu sledi, spregovori o naklepu. Novi zapisi, ki naprej diskreditirajo, pustijo vedno nove in nove sledi in na koncu pripeljejo do spoznanja, da so na delu ljudje, ki jim nič ni sveto, ki nimajo nobene zaveze in so sposobni metod, ki jih sicer pripisujejo nasprotnikom. Toda kdor seje veter, žanje vihar, kdor seje laž, bo ta njegova sodnica.

Janez Markeš, odg. urednik Dela

RADIO Ta pravi!
96,4 MHz
Slovenske gorice
Trg osvoboditve 5, 2230 Lenart, tel: 02/729 02 20, 720 73 24, fax: 02/720 73 22
ELEKTRONSKA POŠTA: radio@ radio-rsg.si, INTERNET STRAN: www.radio-rsg.si

RADIODMEV
97.2, 99.5, 103.7, 106,2 MHz
UKV, STEREO, RDS

Peticiji na rob

Dne 29. 10. 2007 je v Centru Evropa potekala tiskovna konferenca. Sklicali smo jo trije študentje (dva dodiplomska in en podiplomski). Na njej smo predstavili peticijo, s katero protestiramo proti ravnanju Igorja Lukšiča, profesorja na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, ki je pred volitvami pozval študente, naj obiskujejo verske obrede in beležijo morebitno politično agitacijo »voditeljev obreda«. Ker je Lukšič po svoji politični funkciji podpredsednik Socialnih demokratov (SD), je s svojim pozivom kot politični funkcionar posegel ne le v avtonomni prostor Cerkve, ampak tudi univerze, saj lahko izsledke študentov izrablja v čisto politične namene. Podpisniki peticije zahtevamo, da gospod Igor Lukšič za svoje neetično dejanje odgovarja in zapusti politično funkcijo ter mesto profesorja na FDV.

Tej kratki predstavitvi vsebine peticije je sledil plaz novinarskih vprašanj. Po načelu »napad je najboljša obramba« so nekateri mlajši novinarji vzeli v bran svojega »duhovnega očeta« Lukšiča. »Fantje, katera stranka vas pošilja? Iz katerega političnega podmladka ste? Ali se vam ne zdi sporno, če duhovniki agitirajo pred volitvami ...« Vprašanja, ki so se ponavljala, se niso dotikala vsebine peticije, ampak so se prelevila v posmehljivo preigravanje sedme sile s »tremi nergači«, ki smo po njihovem mnenju morali biti nujno politično motivirani, če že ne versko blazni.

Ko smo spoznali, da je pogovor izčrpan in da je izgubil rdečo nit, smo se poslovili in odšli. Novinarka POP TV je dejala, da smo »pobegnili«. V duhu medijskega linča je izzvenela večina prispevkov v osrednjih medijih, ki so istega in naslednjega dne povzeli dogajanje v Centru Evropa. Svoje mnenje sta dodala tudi predsednik SD Borut Pahor in rektorica Univerze v Ljubljani Andreja Kocijančič, ki je kot legitimacijo Lukšičevi sporni praksi navedla, da jo izvaja že devet let.

Devet let! Pred njim so podobne in še veliko hujše pritiske politike na Cerkev izvajali njegovi predhodniki vse od leta 1962, ko je bila kot aparat v službi političnega režima ustanovljena Visoka šola za politične vede (predhodnica FSPN oziroma poznejše FDV). Skupaj torej 45 let.

Kaj se torej pritožujete, kristjani? Saj ste v tej družbi bolj ali manj zapostavljeni že od leta '45. To pa je tako dolga tradicija kršenja pravic, da je že povsem legitimna.

Jurij Emeršič, Ptuj

Protest proti udbovskim metodam dr. Lukšiča

STA je tik pred nedeljskimi volitvami za predsednika države objavila navodila, ki jih je dal svojim študentom podpredsednik SD dr. Igor Lukšič. Ta navodila usmerjajo študente v spremljanje maš in nato poročanje o morebitnih političnih izrekanjih duhovnikov med obredi.

KSF MO SDS Celje smatra, da so taka ravnanja udbovske metode, kakršnih se je posluževal nekdanji komunistični režim, ko so posebni špiclji oziroma ovaduhi hodili poslušat župnike, da so jih lahko pozneje preganjali. Poleg tega tako ravnanje pomeni poseg v svobodo veroizpovedi. Zato KSF MO SDS Celje proti temu odločno protestira in obsoja kot skrajno zavrženo in prikrito uperjeno dejanje proti Katoliški cerkvi, saj so bili študentje usmerjeni predvsem v katoliške cerkve. Sprašujemo se tudi, ali predsednik SD gospod Borut Pahor odobrava tako početje visokega funkcionarja svoje stranke.

Krščansko-socialni forum, MO SDS Celje

»... oni cirkus od procesa ...«

Kot snežni metež se te dni podi po naši lepi deželi vihar umazanih in nestrpnih besed zoper vse, kar je enim sveto, drugi pa se naslajajo ob čim učinkovitejšem skrunjenju najglobljih občutij ljudi, ki jih nikoli niso poznali, a jim je kost za glodanje ljubša od čiste resnice in spoštovanja človekovega dostojanstva.

Škof Rožman, štruce kruha, morebitna poroka, glasovnice za tujino, naročeno vohljanje po cerkvah – in kaj še? Vse za ceno tega, da bi znova pognala kal, iz katere je zraslo toliko medvojnega in povojnega gorja. Nam, ki smo RESNICO živeli, ne more nihče dokazovati, kaj je belo in kaj črno. Resnica je le ena in v imenu te resnice bom navedla nekaj osebnih izkušenj, ki jih človek sicer najraje ohranja zase. Toda pride trenutek, ko se ti nekje zalomi, ko ne moreš več, ko se vprašaš, ali mora res vedno obveljati lažnivo natolcevanje človeka, ki je pač mojster zavajanja.

Najprej k naslovu. Stanovnikova izjava »Nič me ne moti, če razveljavijo oni cirkus od procesa proti Rožmanu«. Res je, zanje je bil ta proces in vsi drugi CIRKUS. Za vse tiste, ki so bili obsojeni, pa je bila stvar povsem drugačna in presneto resna in boleča. Nikogar, ki je sodil brez dokazov, nikogar, ki je pobijal po lastni volji ali po naročilu, zdrav človeški razum ne more zagovarjati. Kdo so bili »sodniki« in naročniki, ki so to počeli? Njihova diagnoza je »izguba spomina«! Kaj pa vest? Te človek ne izgubi, oglaša se in gloda, pa če to tisočkrat zanikajo in vedno znova kot papige ponavljajo, da oni s tem niso imeli nič, bila je JLA ...

Bili smo begunci med vojno. Oče, mama, štiri sestre in brat smo zbežali na Dolenjsko pred Nemci, ki so očetu grozili, da ga bodo zaprli. Zakaj? Zato, ker se kot zaveden Slovenec ni hotel vpisati med kulturbundovce in ker so vedeli, da je vso svojo obleko razdal slovenskim vojakom, ki so z juga bežali proti svojim domovom in so se pri tem znebili uniform, da bi se laže skrili pred podivjanimi Nemci. Noči in noči smo otroci kar oblečeni spali v svojih posteljah in ob vsakem težjem vozilu, ki se je ustavi-

88,3 & 105,1 MHz
ALPSKI VAL
Radio Alpski val
www.alpskival.net
t 05 38 11 886
f 05 38 11 674

lo pred hišo, so nas starši budili, češ, prišli so nas iskat! Končno se je oče odločil, z njim se je strinjala tudi mama, in zapustili smo dom. Le kuža je ostal doma, saj smo se podajali na nevarno pot čez mejo, mimo nemških straž. Bilo je 1. novembra leta 1941, ura pa štiri zjutraj, ko smo zagazili v visok sneg in se čez hribe lačni in utrujeni, potem ko smo dve noči prespali pri dveh prijaznih gospeh v Šentjerneju, prebili do vasi blizu Šentjerneja na Dolenjskem. V vrečah, ki smo jih sneli z ramen, ni bilo nobene hrane, v žepih staršev nobenega denarja. Začelo se je begunsko življenje. Od kod ljudem tako veliko srce, se sprašujem danes, od kod ljubezen do popolnih neznancev, s katero so nas ogreli kar prvi hip? Štirinajst dni so nam dajali streho nad glavo in nas hranili v nikoli pozabljeni gostilni Recelj. Potem pa so nas iznenada obiskali ljudje, ki so se nam predstavili kot Cvelbarjevi, in nas povabili v svoj dom. Najstarejši sin je bil duhovnik, ki se je zaradi nas preselil v župnišče. Tako smo se sprva naselili v eni sobi, a ker nas je bilo sedem, sta domači dekleti moji dve starejši sestri povabili k sebi v sobo.

Z delom po poljih smo si služili hrano za preživetje, ljudje pa so nas vzljubili zaradi petja, saj smo otroci nastopali s svojim kvintetom, ki nas je družil vse od najnežnejših let. Družina Cvelbarjevih ni bila navadna družina. S svojo dobroto, človeško toplino in z vsem, kar so premogli, so nas dobesedno vzeli za svoje in tako smo otroci nenadoma imeli kar dve mami – poleg svoje tudi njihovo in smo jo sčasoma tako tudi klicali. Takih ljudi ne poznam, to je bil čudež, ki nam je pomagal živeti in preživeti vse gorje, ki nas je še čakalo. Prišlo je leto 1943, ko nam je zahrbtna bolezen vzela očeta, dvanajst dni zatem pa so nam Nemci, ki so v znani ofenzivi po odhodu Italijanov pridrveli v vas, skupaj s štiriindvajsetimi žrtvami na bližnji njivi kot talca ustrelili mojega edinega brata, starega komaj 16 let. Podaljšana nemška roka je torej segla prek meje, ki smo jo prečkali v strahu pred njo.

Da se je to zgodilo, so bile krive partizanske puške, ki so nepremišljeno izzivale gnev sovražnika. To je bil čas, ko je bila Dolenjska po odhodu Italijanov povsem prepuščena sama sebi. Patrulje vojakov so si podajale kljuke, vsi so samo grozili, zahtevali hrano in pijačo, pa spet odšli. Žal pa so više gori pod Gorjanci tisti z rdečo zvezdo na kapah zahtevali še mnogo več – življenja. Kar čez noč so izginjali očetje, bratje, tudi taki, ki so beguncem dajali vsakdanji kruh in smo jih dobro poznali, njihove kašče in hlevi pa so nenadoma ostali povsem izpraznjeni. Izginil je tudi mlad kaplan, ki so ga v bližnji vasi ujeli, ko je šel pripravljat otroke na prvo obhajilo. In potem so izginjali drug za drugim. Odrasli so se molče spogledovali, a govoriti si ni upal nihče, ker je vladala trda pest. Koliko let so morali molčati ... Vse do tedaj, ko so začele iz zemlje »poganjati« kosti kot teloh spomladi. A to je bilo že davno potem, ko zemlja ni mogla več molčati, ko je začelo kar vreti iz nje in nas je v imenu pobitih opominjala, da oni tam spodaj ne morejo povedati resnice, ker imajo »zasuta usta«.

Kje si, človek, da lahko tajiš svoj greh, ki ne bo nikoli izpran, kje imaš srce, da z lažjo tako vztrajno tajiš zločin nad lastnim narodom? Danes nas poskušate prepričevati, da se zavzemate za resnico, za uboge in revne, za boljši šolski sistem, zraven pa na lažen način, tudi s pomočjo upokojencev, zbirate podpise za referendum proti predlaganemu zakonu. Vas je strah, da bi mladina spregledala in ne bi več slepo sledila vašim lažnim obljubam, s katerimi ste toliko let zavajali narod? Resnico nosite v sebi, a je ne izdate, ker bremeni vaše prednike, laž pa je bila in ostaja za vas zastor, za katerega se skrijete vsakokrat, ko iz zemlje pogleda nov dokaz iz preteklosti in kliče po opravičilu za storjeno.

Moja resnica je resnica mnogih, moji spomini sled prehojene poti, vse od rane mladosti, ko smo na veliko žalost umirajočega očeta, ki je upal, da je vaš boj čist, skupaj z njim spoznavali, da je bilo njegovo upanje in upanje mnogih – zaman.

Vera Ban, Ljubljana

Skombinirana zgodovina!

Marija Vodišek

Omizje na TVS 24. oktobra o pokojnem ljubljanskem škofu Gregoriju Rožmanu. Preplah v določenem delu slovenske družbe. Bojazen, da bi desetletja prikrita resnica o klevetanem škofu prišla v javnost. Šest razpravljavcev desno od voditeljice, trije pričevalci zmaličene slovenske zgodovine. Nekdanja generalna državna tožilka Zdenka Cerar, zamejski kvazizgodovinar Jože Pirjevec in predsednik ZZB Janez Stanovnik. Na levi, nekdanji generalni državni tožilec A. Drobnič, zgodovinar dr. France M. Dolinar in nekdanji beograjski škof Franc Perko. Razprava Zdenke Cerar, pravnice »par excellence«, nas ni presenetila, nasprotno, je samo vnovični dokaz o njenem delovanju v tej funkciji, s pomočjo katere je Slovenijo zadrževala na preživelih komunističnih lažeh. Govorjenje predsednika ZZB Janeza Stanovnika je bilo predvidljivo. Jasno je, da ne bo nikoli zmogel povedati resnice o medvojnih in povojnih dogodkih, ki jo pozna do temeljev, obremenjuje pa tudi njega. Režeči se kvazizgodovinar Jože Pirjevec pa je prava sramota za nacionalno televizijo. Le kdo ga je povabil? Da nam kot zgodovinsko dejstvo ponuja izjavo neke »gospe«, ki da je leta 1941 pri maši v stolnici poslušala pridigo pok. škofa Rožmana. In v tej pridigi je škof Rožman vernike nagovarjal k denunciranju. Mislim, da si slovenski poslušalci zaslužimo malo več spoštovanja. Zagovornikom škofa Rožmana so kljub prizadevanjem voditeljice neprestano skakali v besedo. Pri tem sta bila prva zamejski Jože Pirjevec in predsednik ZZB Janez Stanovnik. Zgodovinar dr. France M. Dolinar je mirno in potrpežljivo na podlagi dokumentov dokazoval resnico o škofu Rožmanu, ki je seveda povsem drugačna od trditev treh obtoževalcev. Po vsem, kar smo slišali in videli, je jasno, da je edino neodvisno sodstvo organ, ki mora dati na podlagi arhivskih dokumentov jasen in nedvoumen odgovor o krivdi oz. nekrivdi škofa Rožmana. Upamo, da se preiskava ne bo vlekla desetletja. Sicer pa smo v Sloveniji predvsem zadnje čase priče neprestanih poskusov preprečevanja dokončnih rešitev. Menim, da tu igra veliko vlogo zlobirani državni svet. Lahko bi našteli, kdaj in zakaj vlagajo svoj veto za v državnem zboru potrjene zakone. Eden takih je preprečitev sprejetja zakona o zasebnem varovanju. Če bi bil ta zakon že pred časom sprejet, verjetno ne bi bilo zadnje žrtve pred lokalom Global. Da tu igra veliko vlogo zbornica pod vodstvom Inga Paša, ni nobenega dvoma. Zbornica mora usposabljati pa seveda tudi nadzorovati osebe, ki jim izda dovoljenje za varovanje v nočnih lokalih. Pri zadnji tragediji pa smo videli, da ni tako. To delo opravljajo »na črno« osebe, ki ne znajo slovensko in bi same potrebovale nadzor. Drugi tak primer je zahteva za referendum glede »vračanja« denarja nekdanjim, tudi neznanim zavarovancem Zavarovalnice Triglav. Vlada hoče ta denar vložiti v pokojninski sklad v korist vseh sedanjih in tudi prihodnjih upokojencev. Kdo tu vleče niti? Lukšičevo nagovarjanje študentov za nedeljsko vohunjenje je zloraba profesure, kar bi moralo biti sankcionirano.

Politični semafor

-

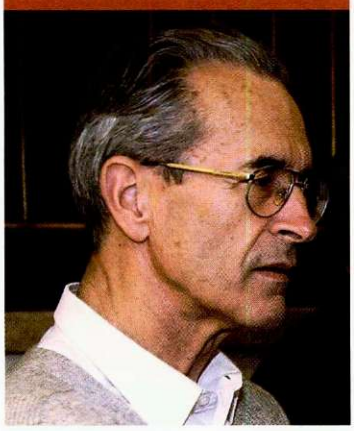

Obtožuje Pravnik Matevž Krivic je obtožil premierja Janeza Janšo in notranjega ministra Dragutina Mateja, da sta, potem ko „so na desnici potonili že vsi upi na predsedniško (in naslednje leto vladno) volilno zmago", iz rokava potegnila zadnji volilni adut, to je rešitev problema izbrisanih s t. i. ustavnim zakonom. Po njegovo naj bi s tem vzbujala nestrpnost nasproti žrtvam „nezakonitega izbrisa februarja 1992 pod takratno Peterletovo vlado".

0

O „prezrtem" Trubarju Predsednik odbora za državne proslave Aleksander Zorn je pojasnil, da je za nevključitev Trubarja v državno proslavo krivo dejstvo, da so vsako leto ob pripravi proslave nekoliko v zagati, ker se ne želijo vsebinsko ponavljati. Nekateri so namreč protestirali, ker je na proslavi vidno vlogo dobil „protireformator" ljubljanski škof Tomaž Hren, ki je dal zažgati precej protestantskih knjig, hkrati pa ohranil Dalmatinovo Biblijo.

+

Opozoril na pristranost Vodja poslanske skupine SDS Jože Tanko je opozoril, da poskušata predsednica parlamentarne komisije za peticije in človekove pravice Majda Potrata (SD) ter predsednik parlamentarne komisije za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb Pavel Gantar (Zares) narediti vse, da bi afero Rop potisnila na obrobje. Po njegovo želita s tem Antona Ropa obvarovati pred odgovornostjo za obtožbe, ki jih je izrekel na račun Janeza Janše.

Horvat proti Cviklu

Poslanec SDS Robert Hrovat je pretekli teden izrazil javni protest zaradi po njegovo samovoljnega delovanja Milana M. Cvikla (SD), predsednika preiskovalne komisije za ugotovitev politične odgovornosti nosilcev javnih funkcij, ki so sodelovali pri pripravi in izvedbi pogodbe o nakupu pehotnih bojnih oklepnih vozil, zaradi suma, da je posel politično dogovorjen, da ni voden transparentno in da je negospodaren, zaradi suma klientelizma in korupcije, in za ugotovitev suma o neposredni ali posredni povezavi med sedanjimi in nekdanjimi akterji ter nosilci javnih funkcij z orožjem v obdobju 1991 do 1993.

Horvat pravi, da je kot podpredsednik omenjene komisije, ki ji predseduje poslanec Cvikl, in tudi kot poslanec, ki mu poslovnik DZ ni tuj, ogorčen nad samovoljnim delovanjem predsednika komisije. Kot pravi, je od ustanovitve 24. 4. 2007 komisija končala samo dve seji. Cvikl po njegovo vodi komisijo samovoljno, ignorantsko in krši poslovniška določila, saj onemogoča razprave poslancev in ne daje predlogov sklepov na glasovanje. Pol leta od ustanovitve ta komisija zaradi predsednika ni sprejela niti dokaznega sklepa. Prav zaradi takega načina dela predsednika komisije Cvikla je iz komisije že izstopil poslanec DeSUS Vili Rezman. „Predsednik, gospod Cvikl, zlorablja komisijo, saj sklicuje novinarske konference, na katerih pod krinko stališč komisije javnosti sporoča svoja osebna mnenja in stališča." Po Horvatovo je nedopustno, da komisija še ni obravnavala gradiv državnega tožilstva, on pa o tem že obvešča javnost. Kot član komisije je zgrožen nad Cviklovim ravnanjem, saj večino informacij pridobi iz novinarskih povzetkov njegovih tiskovnih konferenc. Na ta način mu je onemogočeno kakršno koli resno delo, ki mu ga je naložil državni zbor, še pravi Horvat. M. B.

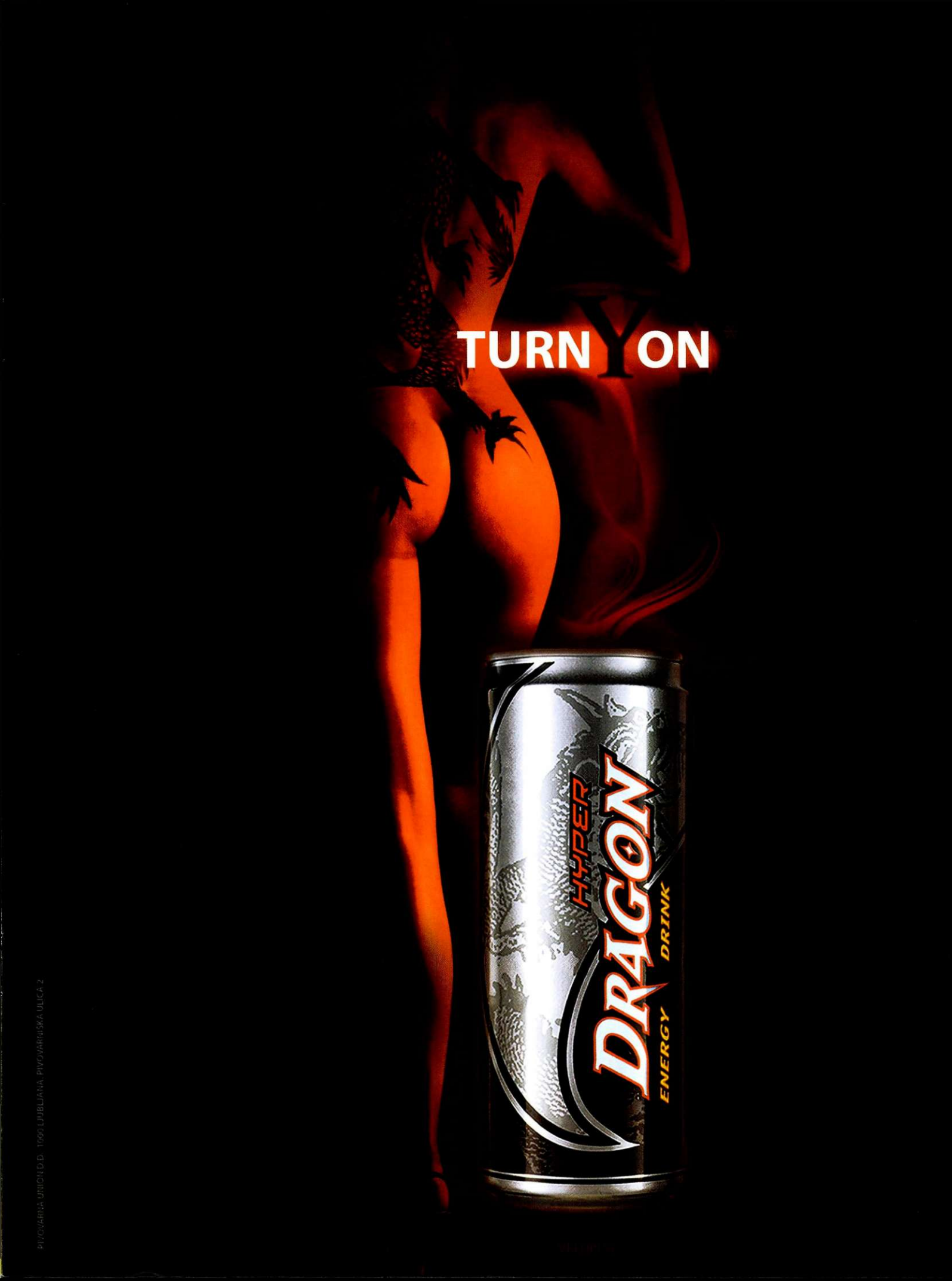

PIVOVARNA UNION D.D. 1000 LJUBLJANA, PIVOVARNIŠKA ULICA 2

PRIZTOR

www.mobitel.si

BlackBerry

Vsemogočen.

BlackBerry® iz Mobitela.

BlackBerry® 8800 | BlackBerry® Curve™ 8300 | BlackBerry® Pearl™ 8100

Pametno je imeti pameten telefon. In lepo je imeti lep telefon. Sedaj imate lahko vse v enem. BlackBerry® pametni telefoni iz Mobitela vam s prefinjenim stilom poenostavijo komunikacijo in jo ponesejo na nov nivo doživetja. Celovito upravljanje z e-pošto, sinhronizacija koledarja, dostop do internega omrežja, vgrajen GPS in m>navigacija, multimedijski predvajalnik, brskanje po internetu z QWERTY tipkovnico, veliki in lahko berljivi zasloni, so le nekatere od prednosti, ki delajo BlackBerry® pametne telefone iz Mobitela res vsestranske in vsemogočne.

GPS sprejemnik je na voljo le pri modelu BlackBerry 8800.
Skupni poverilnik blagovnih znamk, podob in simbolov RIM in BlackBerry sta v izključni lasti podjetja Research in Motion, uporabljeno z dovoljenjem.